

Спалена карта

Кобо Абе

Спалена карта

Місто — замкнуте безмежжя. Лабіринт, у якому не можна заблудитися. Це твоя власна карта, на якій усі квартали нічим не відрізняються один від одного.

А тому, навіть збившись з дороги, чти не заблудишся.

НАЧАЛЬНИКОВІ ВІДДІЛУ ПЕРСОНАЛЬНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ПРИВАТНОГО РОЗШУКОВОГО АГЕНТСТВА

ЗАЯВА ПРО РОЗШУК

Мета заяви — виявити місце перебування зниклої особи, її ім'я та прізвище — Хіросі Немуро. Стать чоловіча. Вік — 34 роки. Посада — начальник відділу розширення збуту торгової фірми "Дайнен". Зникла особа — чоловік заявниці. Щез шість місяців тому і відтоді не давав про себе знати. Довіряю Вам у всьому, що стосується розшуку, потрібних для справи даних не приховуватиму.

Звертаючись до Вас з цією заявою, зобов'язуюсь оплачувати витрати, пов'язані з розшуком. Обіцяю зберігати в суворій таємниці наслідки розшуків, нікому їх не вказувати

1 не використовувати комусь на шкоду.

2 лютого 1967 р. Хару Немуро

(Підпис)

Натискаю на педаль зчеплення і вмикаю меншу швидкість — двадцятисильній малолітражці надто важко долати такий крутий підйом. Дорога не асфальтована, а з грубозернистого бетону, через кожних десять сантиметрів порізана вузькими борозенками — мабуть, щоб запобігти ковзанню. Та пішому з того невелика користь, бо пилюка і кришки від шин, що стираються на шершавому бетоні, заповнили всі нерівності. А тому в дощ та ще й у стоптаних черевиках іти нелегко. Можливо, таке покриття розраховане на автомашини і борозенки їм прислужаться. Не виключено, що вони допомагають відведенню талої води у рови, коли стоки переповнені.

Однак усі ці турботи виявляються зайвими, бо автомашин тут мало. Тротуарів немає, тому кілька жінок з кошиками в руках розбрелися по дорозі і, захопившись розмовою, нічого не помічають. Злегка сигналю і проїжджаю поміж ними. Але в ту ж мить несподівано з-за повороту, висвистуючи, наче для остороги, вигулькує хлопчак на роликах, і я різко гальмую.

Ліворуч — крута кам'яна стіна, праворуч — низеньке залізне поруччя, за ним неглибокий кювет, а далі майже прямовисна круча. Хлопчик сахнувся до поруччя, але впав посеред дороги. Його обличчя зблідло, скривилося. Серце в мене загупало десь аж під горлом. Я вже було прочинив віконце, щоб насварити шибеника, але докірливі жіночі погляди охолодили мій гнів. Краще з ними не заводитись, а то звалять на мене вину за хлопцеву подрапину. В таких випадках люди не бояться гуртом лжесвідчити. А

моє становище зараз таке, що треба бути бездоганно чистим.

Натискаю на акселератор, і автомобіль, полишаючи за собою смердючий дим, натужно рушає. За мить я вже на повороті. В дзеркальці видно, як відлітає набік купка жінок біля хлопчача, що не поламав кісток і не облився кров'ю, а лише відбувся переляком, і натомість з'являється блякле небо, схоже на щойно погашений телеекран. Ще хвилька — і я вихоплююсь на рівну дорогу. Тут, на зрізаній вершині пагорба, міститься кінцева зупинка автобуса. Неподалік під дашком лавка, телефонна будка, а поряд з цегляною огорожею, за якою влітку, мабуть, красуються квіти, навіть установлено фонтанчик з водою для пиття. А далі знову узвіз, короткий, але крутий. І тут же великий плакат, жовтий, наче дорожній знак: "Без особливого дозволу в'їзд автомобілів у житловий район заборонено". Нехтуючи міцністю споруди і майстерно виписаним наказом, що мало не вишкірив на мене зуби, я мерщій долаю узвіз.

І відразу краєвид різко міняється. Пряма біла дорога, метрів із десять завширшки, немов зливається з білястим небом. Обидва тротуари відділені від дороги смугами зів'ялого газону, огороженого низенькими, до колін, штахетами. Та оскільки трава зів'яла не всюди однаково, виникає навидовижу виразне відчуття перспективи: хоча ліворуч і праворуч стоять тільки шість чотириповерхових будинків з шістьма квартирами на кожному поверсі, здається, ніби перед тобою безмежність. Побілені фасади й так-сяк заляпані темно-зеленою фарбою торцеві стіни тільки підкреслюють геометричну особливість краєвиду. Житловий район розпростер свої крила обабіч дороги не вглиб, а вшир. Мабуть, для кращого освітлення будинки розставлені, як на шахівниці, а тому ліворуч і праворуч погляд натикається на суцільні білі стіни, що підпирають молочно-білий небозвід.

У червоній колясочці плаче-надривається маля, закутане з головою у пелюшки. Ні мами, ні няньки поблизу не видно. Мимо нього на блискучому велосипеді з перемикачем швидкостей, зумисне голосно регочучи, промчав хлопчина з посинілими на холоді щоками. На перший погляд, на вулиці ніби людно, але на тлі цього краєвиду, як у перевернутому біноклі, люди здаються уявними зображеннями. А втім, якщо тут пожити, то, мабуть, враження зміниться. Краєвид поволі віддалиться, стане майже прозорим, наче перестане існувати, а з'явиться, як віддрукована з негатива, твоя власна постать. Розпізнати себе — це вже багато. Бо однакові комірки, в яких минає життя сотень людей, — то лише засклені рамки на портретах членів їхньої родини...

Хігасі, 3—12. Хігасі — Схід — означає правий бік вулиці. Цифра три — третій будинок з вікнами на вулицю, дванадцять — номер квартири на другому поверсі, в лівому крилі. У проміжках між газонами стояли таблички з написами "В'їзд заборонено", "Стоянка заборонена", та я не звертаю на них уваги і зупиняю автомобіль коло будинку. Мій вантаж — чорна валізка з необхідним реквізитом. Довжина її п'ятдесят п'ять сантиметрів, ширина — сорок, товщина — двадцять... Верхня кришка, тверда і рівна, може служити замість столика, на кінці ручки потаємний мікрофон і кнопка магнітофона. Крім цього, у валізці немає нічого особливого.

Можна лише похвалитися, що вона обтягнена м'якою штучною шкірою, щоправда,

трохи потертою від довгого користування. Знизу на чотирьох різках прикріплено металічні накладки. З якого боку не глянь, валізка звичайнісінького комівояжера. Бувало, її зовнішній вигляд ставав мені в пригоді, а часом навпаки — шкодив.

Несподівано подув шпаркий вітер, наче сипонуло в обличчя крупинками льоду. Беру валізку в руку, переходжу через тротуар і опиняюсь у темному прямокутнику дверей під дашком. Моя хода відлунює так, немов котиться порожня бляшанка. Швидко піднімаюся сходами. На стіні двома рядами прибито вісім поштових скриньок. Під однією, з числом "12", приклеєно клаптик паперу і на ньому скорописом маленькими ієрогліфами написано "Немуро". Сповільнивши кроки, думаю: "Може, потроху звикати до нового завдання?.. Чого вимагатиме клієнтка?.. Виконати те, що вона захоче, відразу, як тільки ознайомлюся зі справою,— нелегко... тут не може бути шаблону, така вже наша робота..."

Білі залізні двері з темно-зеленим одвірком, біла кнопка дзвоника на тріснутий пластмасовій кришці. По той бік віконечка, завбільшки з поштову листівку, прорізаного посередині дверей, якраз навпроти очей, відхиляється краєчок завіс ки, бряжчить ланцюжок, ворухиться клямка, і двері поволі, наче важать цілу тонну, прочиняються. Крізь шпару потягло гасовим чадом. Мабуть, готуючись до зустрічі зі мною, клієнтка розпалила гасову грубку. Спочатку двері відчиняються ледь-ледь, потім трохи більше, нарешті — зовсім, тоді жінка відступає крок назад, складає перед собою руки. Проти світла важко її роздивитись, але здається, вона набагато молодша, ніж я сподівався. Хоча вона невисокого зросту, її шия здається довгою і тонкою, якби тут було трохи темніше, я подумав би, що то дівчинка.

Я простягаю свою візитну картку і стримано, як банківський службовець, називаю себе. Щоправда, мені не доводилося бачити, як вітається банківський службовець, а тому краще сказати, що я поведжуся чемно і впевнено, як людина, яка не почуває за собою жодної провини і не має чого соромитися. Зрозуміло, я розігрував цю сцену не для того, щоб викликати до себе довір'я. Я прийшов за її викликом, а не збирався накидати їй свій товар, як мандрівний торговець. Якщо хочеш зберегти певну відстань між собою і клієнтом, то найкраще саме так поводитися. Бо інакше на нас дивляться з підозрою. Така наша професія. Тим, хто ненавидить гадюк, не треба показувати вистави з гадюками.

Жінка заговорила хрипким голосом, немов шептала. Ні, вона не хвилювалася — мабуть, у неї зроду такий голос. "Якось дивно говорить, наче карамельку смокче",— подумав я і заспокоївся. Отут, у цьому напівтемному передпокої, піднімається завіса і я починаю грати свою напівтемну роль.

Відразу ліворуч вузенька кухня, що правила також за їдальню, в глибині за цупкою ширмою — спільна кімната і водночас вітальня. Праворуч, як дивитися з передпокою,— мабуть, спальня.

Опинившись у вітальні, я помітив, що в гасовій грубці палахкотить полум'я. Посеред кімнати круглий стіл, поліетиленова скатертина з витисненим на ній візерунком звисає аж до самої підлоги. Половину лівої стіни закриває книжкова шафа,

другу займає вікно. На стіні, навпроти дверей, висить — мабуть, вирізана з якогось журналу — репродукція картини Пікассо, на якій зображено жінку, що дивиться водночас і ліворуч, і вгору. Зважаючи на те, що літографія оправлена в рамку, вона мала привертати до себе увагу гостей. Поряд з нею — втричі більше креслення, мотор у розрізі. На одній його деталі проведено лінію і зроблено напис червоною кульковою ручкою. Ліворуч, коло вікна, — трикутна поличка для телефону, в кутку на протилежній стіні, що межує з сусідньою кімнатою, — стереопрогравач, очевидно, саморобний. Обабіч над ним на відстані трьох метрів один від одного — два динаміки. Невже від такого розміщення на перпендикулярних стінах звук не гаситься й не пропадає стереофонічний ефект? Мене було запрошено сісти на стілець, У*о стояв спинкою до програвача. Вибачаючись за те, що не має чим пригостити, мовляв, живе тепер самотня, жінка розсунула порт'єру й подалася на кухню, — мабуть, готувати чай. У вітальні війнув легенький вітерець, газовий сморід зник, а натомість у повітрі повис запах косметики.

Як тільки жінка зникла за порт'єрою, навіть враження від неї розплилось і потьмяніло. Я починаю прискіпуватися до дрібниць. Ще раз поволі вдихаю повітря і, переконавшись, що в кімнаті немає запаху тютюну й чоловічого тіла, закурюю. Піднімаю скатертину й заглядаю під стіл — не знаходжу там нічого підозрілого. А все-таки мене не полишає дивне відчуття. Хоч, як завжди взимку, сьогодні швидко звечоріло,, і віконні шиби зажеврили надвечірнім блиском, вмикати світло ще рано. — Бо, якщо напружити зір, можна розгледіти під телефонною поличкою чорний ковпачок креслярської ручки. Ніяк не можу збагнути, чому так раптово розплився її образ... адже я бачив її, опинився віч-на-віч з нею на відстані, меншій двох метрів, коли вона підсувала мені стілець... Ось уже чотири з половиною роки займаюся такими справами і виробив у собі звичку схоплювати характерні особливості баченого, навчився вимальовувати з них цілу картину і в разі потреби викликати її в пам'яті. От хоч би взяти того хлопчачка на роликівих коззанах... Темно-синє сукняне пальто з широким коміром, де-не-де полатане... сірий вовняний шарф... парусинові черевики... зовнішні кутики очей опущені... скуйовджене, непокірне волосся... верхня лінія чола майже пряма... під носом почервоніння. Яке щастя, що я їхав під гору і гальма не відмовили! От якби дорога не була така крута, а мотор удвічі потужніший, то хоч би як я крутонув кермо, було б уже пізно: уникаючи автомобіля, хлопчисько кинувся б ліворуч, але його права нога попала б під колесо. Ще півбіди, якби він тільки переламав собі ногу. А могло б статися так, що, втративши рівновагу, хлопчина зіткнувся б з автомобілем і той пожбурих би його на залізне поруччя. Тоді, вважай, і черепа розстрошив би, і в'язи скрутив би. Його очі закотилися б під лоба, з вух і рота разом з піною бурхнула б яскраво-червона кров... і, безперечно, тепер мене тут не було б.

За ширмою чути дзенькіт посуду... Ні, не порцеляни, а скла... Навряд чи в таку пору року жінка частуватиме мене холодним напоєм. Може, збирається подати спиртне?... Та ні, це було б недоречно... Бо те, що незабаром почнеться, — це завжди сцена нестерпного, хоча й різного за глибиною, смутку... Не чути, як вона рухається... Зате

одноманітно дзюрчить вода з крана... Якщо все піде, як звичайно, то жінка, не втрачаючи ні хвилини, заторохтить навіть через ширму, а я, розуміючи, що хвору тішить, коли вислуховують її скарги, виконуватиму незavidну роль: охолоджу її запал — заведу розмову про витрати...

Жінка, яку я не можу пригадати... Жінка, що помахом порт'єри, наче фокусник, стерла своє обличчя... Невже воно в неї таке невиразне, позбавлене індивідуальності?.. А от її одяг можу описати в усіх подробицях. Навіть угадати крізь нього обриси її тіла, зовсім не худого, а гарно збудованого і зграбного. Напевно, шкіра в неї гладка, смаглява і на спині вкрита пушком. Западина вздовж хребта, мабуть, глибока й пряма. Незважаючи на вік,— нічого їй казати, вона уявляється мені набагато зрілішою, ніж тоді, коли побачив її проти світла,— її майже юна, досконала постать з не великими, але й не малими грудьми, дуже підходить для шалених сучасних танців. Коли я так докладно все пам'ятаю, то чому б не дати волі уяві... їй не домалювати обличчя, яке пасувало б до її привабливого тіла?..

Якщо покладатись на уяву, то її обличчя мало б бути привабливим, чітко окресленим, дуже рухливим... Та хоч скільки я старався, нічого в мене не виходило. Перед очима спливало щось бліде, невиразне, наче патьоки на стіні... щось схоже на веснянки... Однак, як тільки я переставав думати про обличчя, то відразу пригадував жінчине волосся, чорне, але м'яке й густе, яке звисало вниз і закривало половину чола... Світло, що падало з вікна, утворювало навколо її голови яскравий ореол — певно, тому, що вона нічим не змащувала волосся... Ясне чоло... Широке, випукле... Лише до нього вдалось добратися. В чому річ?.. Невже вона зумисне уникала погляду, не хотіла, щоб я відгадав її думки?.. А може, за той короткий час вираз її обличчя змінювався п'ять чи шість разів?.. Ні, тут щось не так... Очевидно, мені випала заплута-

13 7 3 *

385

на, з подвійним дном справа, ще більш заплутана, ніж я гадав. Тож треба пильнуватися... Вже три хвилини збігло, як жінка вийшла на кухню. Стривожений думками, запалюю другу сигарету... Встаю зі стільця, обходжу стіл і зупиняюся біля вікна...

Шибки невеликі, але тому, що віконна рама тонка, з алюмінію, все надворі добре видно. Прямо перед вікном, за вимощеним бетонними плитами десятиметровим тротуаром,— північна сторона будинку номер 2. На гладкій темній стіні видно лише пожежні сходи, вікон немає. Внизу, ліворуч, проглядає добрий шмат дороги. Притиснувшись обличчям до шибки, бачу свій автомобіль. Коли підійти до лівого краю вікна, аж до книжкової шафи, то видно, що другий кінець дороги сягає спуску, а тротуар ховається за рогом будинку номер 2.

Посередині між рогом будинку і моїм автомобілем зненацька заблимали ртутні лампи вуличних ліхтарів. Може, щось в автоматичному вмикачі світла зіпсувалось і він став чутливіший, ніж звичайно. Або ж настав час їх запалювати. Перехожих стало незрівнянно більше, і не лише жінок з покупками, але й чоловіків, що поверталися з

роботи. Очевидно, прибув автобус. Як поглянеш униз, то усвідомлюєш, що люди — двоногі тварини. Здається, ніби вони не просто ходять, а переборюють земне тяжіння, насилу таскають свій мішок із м'яса, напханий нутрощами. Всі повертаються додому, повертаються туди, звідки вийшли. Виходять, щоб повернутися назад. Повертаються назад, щоб зміцнити стіни своїх осель, а виходять, щоб роздобути матеріалу на ті стіни.

Та зрідка хтось із них виходить і не повертається...

— Ну, то які ваші припущення?.. Розкажіть, будь ласка, усе, що пам'ятаєте.

— Нема чого розказувати. Нема в мене ніяких припущень...

— І те, що ви пригадаєте, згодиться, коли нема речових доказів...

— Ага... хіба що ота коробка сірників...

— Що?..

— Коробка сірників... У кишені дощовика разом із спортивною газетою лишилося півкоробки сірників з якоїсь кав'ярні...

— Та невже?..— Я знову розглядаю її обличчя, що вмить набрало іншого виразу і зовсім мене спантеличило. Воно було настільки спокійне, що йому пасувала б легка усмішка,— здавалося, ніби жінка задоволена з того, що її чоловік десь зник. А може, за півроку безнадії і туги пружина, яка приводила в рух її волю, зовсім ослабла, і жінка потонула в безмежній відчуженості? Її колись, мабуть, вродливі риси обличчя тепер нагадували погано сфокусоване зображення.—) Якщо вважати цю сірникову коробку речовим доказом, то...

— Нічого особливого... просто вона лежала в кишені дощовика...

— Розумієте, коли ви підтвердите свою попередню заяву до нас, то я негайно почну розслідування. Тільки, як я вже вам пояснював, внесеного завдатку вистачить для оплати розшуків протягом тижня. Якщо за той час я не знайду вашого чоловіка, то, звісно, додаткової винагороди не вимагатиму, але й тридцять тисяч ієн завдатку не поверну. Для розшуків буде потрібно знову внести тридцять тисяч ієн і, крім того, оплатити поточні витрати, пов'язані з розслідуванням.

— Підписатись тут?

— Однак врахуйте, що з такими мізерними відомостями невідомо, як починати розслідування. Звичайно, мені байдуже, такий мій факс. А от для вас це хіба не те ж саме, що викинути на вітер тридцять тисяч ієн?

— А що я можу вдіяти?..

— Гадаю, можна було б за щось уцепитися. Коротко кажучи, мені треба знати, кого вистежувати і де шукати...

— Якби ж я знала...— Жінка заперечливо хитнула головою і піднесла до рота склянку пива, від якої я відмовився, сказавши, що мені ще доведеться їхати автомобілем.— Ось хоча б... той чоловік, у нього, здається, великі можливості... та всі, кого питаєш, не можуть пояснити причини...

— Які можливості?..

— На роботі...

— Ви що, самі пробували розшукувати? Минуло вже півроку...

— Брат пробував...

— Той самий, що підійшов до телефону? Він говорив зі мною так, наче був вашою довіреною особою. В такому разі найкраще поговорити безпосередньо з ним.

— Але ж я не знаю, де він зараз живе...

— Як же це так? Зниклу людину шукає інша, теж зникла! Це якесь зачароване коло!

— Брат не зовсім зник. Що три дні дзвонить по телефону... О, коли б чоловік дав про себе знати хоч по телефону! Тоді я не жила б у постійному страсі... нестерпно тяжко, коли не знаєш, що його спонукало...

— А по вас не видно, що ви чогось боїтеся.

— Дивно, правда?.. Можливо, звиклася з бідой...

— То ви здалися на брата і самі нічого не робили?

— Я чекала. Чекала день у день...

— І більше нічого?

— Брат був проти, і я боялася залишати домівку.

— Чому?

— А якби чоловік захотів вернутися саме тоді, коли мене не буде вдома? Що тоді? Ми можемо розминутись...

— Поясніть, чому брат був проти.

— Та як вам сказати...— Жінчине обличчя знову стало невиразне, наче віддалилося, вирізнялися тільки веснянки під очима, схожі на вуаль.— У брата були свої розрахунки... крім того, мені не вистачило б сил... Та я вже не могла більше ждати... тому брат нарешті здався, і я вирішила звернутися до вашого агентства...

— Ви багато п'єте?

Машинально наповнена склянка пива зупиняється в сполоханій руці, не торкнувшись уст, а жінка, киваючи в задумі головою, відповідає:

— Після того, як чоловіка не стало, я жду його і бачу сни наяву... дивні сни, ніби доганяю його... ніби раптом він з'являється позаду й починає мене лоскотати... Хоча я знаю, що це сон, сміюся від лоскотання, мов божевільна... дивні сни...

— А все-таки мені слід було б зустрітися з вашим братом.

— Якби він подзвонив, я б йому про це сказала... Та, боюсь, що він не захоче з вами побачитися.

— Чому?

— Як би це краще сказати?.. Так мені здається, точніше пояснити не можу...

— Але ж зрозумійте, мені потрібні відомості. Ясно? Я не маю наміру порпатися в особистому житті вашого брата. Я тільки хочу одержати відомості. Бо повторювати те, що вже зробив брат,— означає марнувати час. Та якщо ви цього хочете, я не заперечую.

— Я розповіла все, що знала. Що я маю ще сказати?

— Про свої припущення.

— От біда! Адже я нічого не знаю, хоча б ви хтозна-скільки питали...

— Ну гаразд,— здався я,— тоді принаймні розкажіть по порядку, як це сталося.

— О, це дуже просто, надто просто, аж дивно... Ось погляньте,— жінка мерщій підвелася зі стільця й підкликала мене до вікна,— он там... бачите, кроків за десять від того ліхтаря... маленький люк між тротуаром і газоном... там зникли його сліди... Чому?.. Чому саме там? Адже йому там зовсім не було що робити...

Темна-претемна дорога... Ще недавно вона була зовсім біла і впиралася в молочно-біле небо, а тепер ця дорога в долині на дні неба, забарвленого ртутними вуличними ліхтарями. Якщо відійти на десять кроків від ліхтаря, то носком черевика можна намацати люк... Десь тут урвалися його сліди... Вечірня п'ятьма наче одним помахом щітки змела з дороги господиень, що ходили скуповуватися на вечерю, і червоні коляски, і хлопців на велосипедах; повернулись у свої комірочки і затихли скромні службовці, а охочим до розваг після роботи ще рано спішити додому... Покинута людьми, непевна долина часу... Я зупиняюся... Саме там, де зникли його сліди...

Між будинками дме вітер. Потік крижаного повітря стикається з гострими рогами будівель і завиває тихим голосом. Хоча й не чути стогону того велетенського органа, та він просочується в глиб людського тіла: шкіра береться сиротами, кров холодне, а серце перетворюється на мішечок з льодом. Витоптаний асфальтований тротуар. Посеред газону біліє порваний, нікому не потрібний гумовий м'яч. Хоч у світлі ліхтарів навіть мої заповилені черевики здаються позолоченими, пощерблена дорога лежить під ногами бездушним трупом. Такою дорогою не дійдеш, куди тобі треба.

А от півроку тому, саме в серпні, літо ще було в повному розпалі. Асфальт був м'який, як гума, а навколо ліхтарів кружляли хмари мошкари. Трава на газоні хвилювалася під вітром, наче вода в річці, а порваний м'яч пірнув на саме її дно... Отож якщо доводилося топтати траву, то не тому, що ноги мерзли, а щоб розігнати комарів, які піднімалися з люка... Якщо в і н зупинявся саме тут... ні, ні, якщо в і н проходив тут востаннє, був ранок... Досвітній час, коли ліхтарі заплющують очі, мошкара ховається у траві, а чорна долина скидає свою одягу і знову перетворюється на білу горбатую вулицю, що зливається з небом... А може, то був незвичайний ранок, коли дме південно-західний вітер, а небо виблискує блакиттю, коли немов за одним сигналом протягом п'яти хвилин у серці міста відчиняються стандартні комірчини, і натовп людей, не лише несхожих, але й нерозрізненних, як вода, що вирвалася із загати, заливає всю вулицю...

— Ага, ніби зачарована згряя пацюків... А ви хіба не знаєте цієї казки?..— Жінка розвела руки, ніби збиралася показати ширину вулиці, і її очі стали вологі — мабуть, від випитої склянки пива, потім перевела погляд з однієї руки на другу і, наче похопившись, мовила: — Ой, та вже стемніло! — Мерщій ввімкнула світло і так само покvapливо зникла в кухні. Але цього разу крізь порт'єру було чути, як вона тим же голосом говорила: — Не лише тротуари, але 'й бруківка заповнена... До того ж усі біжать, щоб не спізнитися на автобус... Потроху і середину вулиці заповнюють...

— Але ж у години пік на автобус не можна покладатися.

— Звісно.— Жінка повернулася з новою склянкою пива.— Не можна, а тому їм

доводиться щодуху бігти.

Жінка поставила, пиво на стіл і зиркнула у вікно. Коли у вітальні засвітилося, надворі вже була ніч. Літографія Пі-кассо відбилася у шибці. Ніби чогось злякавшись, жінка рвучко затягла на вікні завісу, і вмить жовтий колір, лігши на половину стіни, цілком змінив кімнату. Колір лимона, але не свіжого, а прив'ялого, що довго лежав на вітрині. Завдяки жовтій барві покинута господарем оселя раптом наче ожила. Здається, ніби їй бракувало не господаря, а жовтого кольору. На книжковій шафі враз помічаю фігурку кота, зроблену з ганчірочок. Під кресленням мотора на поличці для дрібниць — недоплетена мереживна рукавичка. Цій кімнаті пасує жовтий колір. Він личить і жінці. Це її кімната, відрізана від усього світу разом із її життям. Я замислююсь. Шоста цигарка. Жінка п'є другу пляшку пива. В душу мені закрадається підозра.

Від ліхтаря тільки десять кроків у напрямку схилу. Там, поряд із газоном, невеликий люк... В і н ішов поволі краєм тротуару, мабуть, задумавшись, обминав метушливу юрбу людей, що, немов кимось переслідувані, спішили на роботу... Якби навіть хтось із цієї околиці міг засвідчити, що бачив його на власні очі і цього разу востаннє, то яке значення мав би той факт?

— Чи не розумніше було б зійти поволі схилом до метро, ніж бігти до ненадійного автобуса? Особливо того ранку, коли він мав зустрітися з кимось на станції 8? Правда, якщо їхати прямо до фірми,— автобусом зручніше...

— Але він порушив обіцянку — не прийшов на зустріч.

— Кажете, порушив обіцянку? Отже, він вчинив заздалегідь продумано, як сам хотів.

— Та ні... Як би вам це сказати?..

— А це правда, що три дні перед тим він їздив на роботу автомашиною?

— Так, але через якусь поломку, здається, віддав її лагодити.

—) А де вона зараз?

— Справді... Куди вона поділася?..— В її немов з подиву широко розплющених очах проглядала сама наївність.— Напевне, брат знає...

— Знову брат? Однак, на жаль, я не можу з ним зустрітися.

— Та знаєте... Брат є братом... до речі, це він порадив звернутися до вас... Тому я б хотіла, щоб ви йому вірили. Просто він така людина...— І жвавіше вела далі: — Ні, чоловік не порушив обіцянки... В цьому я впевнена... Навіть доказ маю... Так, пригадала... Того ранку він ще не встиг вийти, як уже повернувся... Думаю, це дуже важливо... Після того, як спустився сходами, не минуло й хвилини... Повернувся по скріпку... Вибрав документи, які мав передати на станції, і вирішив, що найкраще зішпилити їх скріпкою...

— Отже, ви питали, чому він повернувся?

— Можливо.— Жінка ледь усміхнулася, блиснувши зубами, але в її очах не зникла тривога.— Я завжди розмовляю сама з собою... вибачте, це в мене така звичка... Коли розмовляєш наодинці з собою, то хоч скільки повторюй, ніхто тобі нічого не скаже... Якось там скріпка — дурниця... я завжди так думала... Але те, що він повернувся по

неї,— хіба це не доказ, що мав намір дотримати обіцянки зустрітися?.. Всі мене питають, тому нарешті я звикла це повторювати...

— Що означає — всі?

— Ну, мої уявні співрозмовники, коли я розмовляю сама з собою... Скріпка — мізерна річ... Щоб скріпити документи, вона, може, й годиться, але ж нею треба скріпити і моє єдине, найзаповітніше бажання... розумієте?..

Я поволі йду, зупиняюся, обертаюсь і знову йду... Пошерблений асфальтований тротуар... Від краю будинку номер 3 звичних тридцять два кроки... Поглядаю вгору: низка ліхтарів, схожих на штучні очі, що дивляться незмигтно, стоїть ніби зачарована й кличе на святкову процесію, яка ніколи не відбудеться, прямокутники блілого світла, у вікнах — наче постаті людей, що давно зреклись і відвернулися від того свята... Вітер хльоскає в обличчя ніби мокрою ганчіркою — піднімаю комір пальта і знову йду...

Якщо повірити жіничим сподіванням або розмовам, що їх вона веде сама з собою, то на цьому відтинку в тридцять кроків його спіткала якась незвичайна пригода... І тому в і н зрікся не тільки своєї обіцянки зустрітися з кимось на станції 8, але й відвернувся від людей і сміливо переступив розколину, яка не дозволить повернутися назад...

— Ну гаразд. Досить мати трохи фантазії і тоді, гадаю, можна багато чого собі уявити. Скажімо... тільки ви не гнівайтесь на мене... шантажист скористався якимось промахом вашого чоловіка... Приміром, натякнув на колишню коханку або дитину від неї... таке часто трапляється... Бо помилки молодості, яких не вдалося поховати, з'являються несподівано, як привиди,— в цьому нема нічого дивного... Тим більше в серпні... Вони люблять прогулюватися саме в таку пору року. Та хіба тільки жіночі привиди непокоять? Чудовим кандидатом на привида може бути колишній співучасник розкрадання чужих грошей, тепер уже кволий стариган. Або ж прийшов відомстити злочинець, якого напередодні звільнили з ув'язнення... До речі, ви часом не чули про запеклого шантажиста, якого арештували за доносом вашого чоловіка? Правда, могло статись і так, що пастку розставила цілком стороння людина. Бо останнім часом інтелектуальні злочини стали надзвичайно витончені й досконалі. Вельми популярний зараз такий спосіб заробити гроші: зовсім чужій людині від свого імені таємно страхують життя, а згодом її збивають автомашиною. Щоправда, такі хитрощі не вдаються, якщо труп виявлять, але ім'я загиблої особи не буде встановлено. Так-от, оскільки з поліції нема жодного повідомлення, то, мабуть, треба виключити смерть від нещасного випадку або внаслідок злочину, схожого на такий випадок. Якщо сталося вбивство з метою щось приховати, то труп міг опинитися десь на дні морському, в бочці з-під цементу... В такому разі розслідування ускладнюється... Може, ваш чоловік попав у якесь кубло контрабандистів або фальшивомонетників...

Жінка надпила півсклянки й поставила її на стіл. Вона сиділа непорушно, стежила, як бульбашки піни лопаються і перетворюються на каламутну осугу. Важко сказати, чи вона задумалась, роздратувалась, чи просто збайдужіла? Нижня губа в неї відкопилилась, як у маляти, ще не відлученого від материних грудей. Ніс у неї був

маленький, зухвало задертий.

— Та, мабуть, нікчемний, не вартий дірки з бублика випадок страшніший за таку банду. Як кажуть, чорт спокушає. Ось послухайте одну бувальщину. Директор однієї банківської філії, найстатечніший з-поміж статечних банківських службовців, вийшов якогось дня на пенсію, а ввечері знічев'я забрів на танцювальне ревію в нічному кабаре й несподівано по самі вуха закохався в одну з танцівниць. Звісно, їх була ціла тупа, та він обрав собі таку, що мала звичку гризти нігті — кажуть, навіть у перерві між виступами на сцені, де показувала жалюгідну подобу танцю, не переставала — і, мабуть, тому нікого не приваблювала. Однак, мабуть, того директора на пенсії саме ця звичка й зацікавила. Бо після трьох відвідин кабаре він послав їй прихильного листа, в якому висловив захоплення її талантом, а на четвертий день запросив її на обід і начебто був дуже щасливий. Та на п'ятий день раптом, як грім з ясного неба, нещастя: в кімнаті дівчини обоє вчинили самогубство. Життя — як лезо безпечної бритви, що тим швидше ламається, чим твердіше.

Жінчине обличчя немов скам'яніло. Піна в склянці майже розтанула. Збоку вона нагадує джунглі, сфотографовані з літака. Що бачить жінка? Зненацька вздовж нижньої повіки ллється щось схоже на смужку блискучого лаку... Невже сльоза?.. Я розгубився... Адже я зовсім цього не хотів...

— Дозвольте все-таки запитати про ту скріпку... Можливо, як ви сказали, той випадок із скріпкою свідчить, що ваш чоловік мав серйозні наміри щодо тих документів... Та от виникає запитання, чи він збирався передавати їх комусь на станції 8? Звичайно, це залежить від їхнього змісту...

— Ніхто цього не знає.

Її швидка відповідь повернулася до мене, як відбитий від стіни м'ячик, але в голосі не з'явилося нічого, чого не було перед тим, як вона замовкла.

— То, напевне, було якесь доручення фірми?

— Гадаю, не дуже важливе.

— Мені потрібна не ваша думка, а факти. Ну що ж, про ті документи я розпитаю завтра у фірмі... Та мені ось що незрозуміло... Можна примиритися з тим, що у вас немає жодних припущень, — це ваша особиста справа і нічого тут не вдієш, але ніяк не вкладається у мене в голову, чому ваш чоловік, завжди такий акуратний, не залишив після себе нічого — ні записів, ні щоденника, ні візитних карток або списку адресатів, — що допомогло б натрапити на його слід... Кінці з кінцями не сходяться... Ви нічого не підозрюєте, а тому готові наполягати на тому, ніби ваш чоловік зник зовсім випадково. А може, все сталося якраз навпаки? Мені здається, що тут доречно нагадати прислів'я: "Коли птах відлітає, то свого гнізда не кал я є".

— Але ж він таки повертався, щоб узяти скріпку, і, крім того, навіть не доторкнувся до чекової книжки...

— Скріпка, скріпка, скріпка... Послухайте, ну чому ви не вважаєте, що випадок із скріпкою — це лише тактичний хід, щоб вас збити з пантелику — мовляв, зникнення зовсім випадкове? Ось воно як... А може, таким способом йому захотілося сказати вам

востаннє до побачення?

— Навряд... Бо коли я шукала скріпку, він чистив черевики й насвистував щось чудернацьке.

— Чудернацьке?..

— Щось начебто з телевізійної реклами.

— Ну, годі! Дурить себе — ваша воля, але навіщо мені туману в очі напускати?

— Правду кажучи, дещо було... Здається, телефонний записник...— Жінка розгублено зиркає у куток кімнати, де стоїть телефон, і починає гризти ніготь великого пальця, але в ту ж мить притискає кулак до губів. Хотіла приховати, але не вдалося. Вона силкується боротися з поганою звичкою, та все одно на краю нігтя, вкритого товстим шаром лаку, білі сліди від зубів... Жінка винувато всміхається.

— Був телефонний записник?

— Та начебто... Такий, що розкривається, коли натиснути на кнопку... вкритий чорною емаллю... отакий завбільшки... завжди лежав на отій полиці...

— І що, пропав разом з чоловіком?

— Та ні, мабуть, брат його заховав. Навіть йому не вдавалося змусити мене до бездіяльності — щоб я тільки покійно чекала. Проте, хоч як він шукав, нічого не розвідав і, певно, тому припинив розшуки. Та якби той записник стирчав у мене перед очима, я не всиділа б склавши руки. А брат був проти. Не хотів, щоб я наражалась на небезпеку.

— Небезпеку?

— Брат каже, що в житті кожної людини одна карта життя.... Мовляв, світ кишить хижакami та отруйними комахами, а тому треба вибирати безпечну стежку, якою ходять усі люди.

— Це все одно, що сказати: перед тим, як мити руки, продезинфікуй мило.

— Еге ж... Він справді такої вдачі... Як прийде додому, завжди метушиться: і руки мие, і горло полоще...

— А все-таки, я вас прошу, подзвоніть йому негайно.

Раптом на жінчине обличчя впала сіра тінь. Ні, це піднялася завіса й проглянув його справжній колір. Сьогодні вперше її погляд став зосередженим. Легко проводячи обома руками по краю стола, вона нечутно встає, заходить у вузький простір між стільцем і вікном, і від цього в жовтій шторі утворюється невелика заглибина. Жінка, схожа на людину, яку спіймано на місці злочину... Напружений поперек, що опирається силі тяжіння... Жінка бере трубку і, не заглядаючи в телефонний довідник, набирає номер... Гнучкі, наче без суглобів, пальці, які щойно крутили диск, хапаються за штору. Мабуть, звикли за все хапатися... Нова звичка, вироблена для того, щоб відучитися гризти нігті... Штора легенько похитується, наче трохи п'яна... Чорний і жовтий кольори — знак перестороги...

— Таки справді,— жінка говорила тихо, хрипким голосом, немов до когось, що з'явився в її уяві,— прилипла до мене та звичка розмовляти самій із собою... Що там казати, першим, від кого я це почула, був він... Спочатку я не могла повірити... Відразу

після того, як він безтурботно насвистував, я наче відчула якийсь страх... Але що це таке? Ніхто не підходить... Мабуть, нема вдома...

— А куди ви дзвоните?

— Та недалеко...

— Тому, хто востаннє бачив вашого чоловіка? Годі вам. Йому, певне, вже набридло відповідати на ваші запитання. А крім того, я не просив вас туди дзвонити.

— А куди? — злякано, немов торкнувшись пальцями волохатої гусені, жінка поклала трубку.

— Кому ж, як не братові?

— Це неможливо. Адже...

— Мені потрібна карта і не одна, а десять, двадцять. Бо що, власне, можна зробити з однією фотографією і старою коробкою сірників? На відміну від вас, я маю винюхувати небезпечні місця — служба мене зобов'язує. У щойно завірній вами заяві чітко написано, що ви обіцяєте подавати всі відомості. Гадаю, ви можете це зробити.

— Брат знає. Нема нічого, що могло б допомогти вам,— він сам усе розвідав.

— Яка самовпевненість! Тоді навіщо ж ви мене найняли?

— Бо я більше не могла ждати.

Справді, ждати нестерпно. Однак я і далі жду. Повільно йду, спиняюся, повертаюсь і знову йду... Вряди-годи прибуде автобус, то тут, то там чути людську ходу, та не видно ні душі... Не видно нічого — ні зсуву, ні розлому, ні зачарованого кола, ні входу до таємного підземного переходу... Залишилась тільки темна, безнадійна перспектива, заповнена виснажливим очікуванням... і лютневий, до болю пронизливий нічний вітер...

А того ранку, о пів на восьму, в той нічим не скаламучений час... час, схожий на дистильовану воду, коли ніщо таємниче не може статися... власне, яке лихо спіткало начальника відділу фірми гуртового продажу палива?.. Цікаво, яку клієнтку судилося мені зустріти: хитру чи дурепу? Та байдуже, чого не видно, того не видно. А коли так, то нема охоти докопуватися до правди.

Я бачу те, що хочу бачити. Тільки до нього прикипаю поглядом. До блілого прямокутника, до жовтого вікна... вікна кімнати, з якої щойно вийшов. Жовта штора надійно захищає жінку від нічної п'ятни, а з мене, задубілого в темряві, наче глузує. Однак це ти зрадив жінку. Примушуєш її чекати. Примушуєш чекати до такої пори.

Наближається чиясь кваплива хода, наче хтось іде на самих каблучках, і я вперше відриваю очі від вікна. Невпевнені жіночі кроки, плутаний перестук її каблуків, збоку розгойдується паперовий пакет... Біле пальто, оздоблене хутром на комірці і на рукавах, не може заховатися навіть у темряві... Незнайомка вдає, буцімто мене не помічає, але дарма. Напружений, як у панцирі, її торс повернутий до мене. А що, коли б я зненацька схопив її і звалив на траву?.. Вона впала б, як безголоса кам'яна статуя, і вдала б непритомну... Біле пальто занадто впадає в очі, а тому, мабуть, слід його засипати сухим опалим листям... Нерухома, захована під листям жінка... Незнайомка під листям раптом стає голою, а назовні виступають лише руки й ноги... Здіймається вітер і

відкриває частину її обличчя... Та раптом те обличчя перетворюється на обличчя жінки за жовтою шторою... Ще раз війнуло й рознесло рештки листя... Однак замість голої жінки перед очима з'являється чорна порожнеча... Тінь незнайомки в білому пальті закрутилася під ліхтарем і, збільшившись до велетенських розмірів, розтанула в мороці... Зникли руки, ноги, а залишилась порожнеча, схожа на бездонний колодязь...

Мені здається, ніби я застромив ноги в нутро замороженої риби. Та почекаю ще півгодини. Якщо моє припущення справдиться... не сумніваюсь, воно справдиться... Незабаром на тій шторі обов'язково з'явиться тінь нахиленої жінки. З нею буде по-іншому, не так, як з незнайомкою під листям. Не я вибиратиму, а вона.

Щоб заговорити по телефону (в цьому я раніше переконався), треба саме так нахилитися, бо заважатиме стілець. Вона стане боком до вікна, і світло падатиме так, що голова здаватиметься ледь-ледь зрізаною. Штора зіткана з грубих ниток, а тому нема чого побоюватися, що жінчина тінь крізь неї не проглядатиме. Якщо мені тільки вдасться бути свідком цієї сцени, то хоч і змерзну, даремно ждатиму. З ким вона розмовлятиме?.. Ясно з ким... З тим підозрілим типом, якого називає братом. Він дивна людина, якщо про нього кажуть, що він не має постійної оселі, бо дуже лагідний, розумний, самовідданий і розсудливий... Безвідповідальний опікун! Виступає в ролі довіреної особи, але у вирішальну мить зникає і доручає переговори жінці, напівалкоголічці, яка з розплющеними очима бачить кошмарні сни, регоче, залоскотана руками примари-чоловіка, і розмовляє сама з собою.

Зрештою, що мені до того? Я не маю найменшого бажання доскіпуватися, що в її словах правда, а що брехня. Така вже моя робота: нехай навіть бреше, аби платила. Проте, якщо хоча б у загальних рисах не знати намірів клієнта, важко грати й роль блазня. Взагалі кажучи, так само важко врахувати різні обставини, як грати роль блазня. А крім того, дається взнаки те, що називається почуттям власної гідності. З роллю блазня начебто змиришся, та коли тебе постійно вважають дурнем,— спілкування стає неможливим. А втім, мені заплачено тридцять тисяч ієн, отже, від мене хочуть, щоб у своїх діях я не виходив за межі цієї суми.

Я ставлю валізку біля ніг і, розтираючи боки застромленими в кишені пальта руками, стежу за жовтою шторою. Вгору схилом із скреготом, наче от-от розсиплеться на шматки, повзе таксі і, розпанахавши темряву фарами, зникає між будинками. Почекаю принаймні доти, поки таксі вертатиметься. Та якщо довгождана тінь на шторі не з'явиться... Ні, це неможливо... Що там казати, той її брат — надто підозріла особа... Набагато приємніше скласти до купи хитромудру дитячу іграшку, ніж її розбирати...

Деся далеко гримнули залізні двері, той гуркіт пробіг по водогінних трубах і, наче стогін— землі, пролунав у моїх вухах. З-поміж будинків долинуло кволе собаче скавуління. Хотілося справити малу нужду. Все тіло затремтіло, наче вже не вистачало терпцю. Мабуть, через велике напруження зору мені привиділося, ніби, виблискуючи, йде сніг. Склеплюю повіки, але сніг не перестає падати. Важко повірити не тільки в цей сніг...

Повернулося порожнє таксі. У що важко повірити?.. Було стільки неймовірних

речей, що я навіть забув, у чому збирався сумніватись... Здається, навіть здатність міркувати замерзла... В жовтому вікні ніякої зміни... Мимохиті укидаю до рота скляну кульку... Думав, що то цукерка, але добре, що не квапився її гризти... Закінчивши справляти малу нужду, піднімаю валізку і прямую до автомашини... Ревіння мотора... Той гуркіт, що мав би сповістити клієнтку про моє задоволення, якби все вийшло так, як я сподівався, тепер мені огидний і тільки наганяє сум... Якщо твердити, що це факт, то, мабуть, саме з нього доведеться й починати.

Потерта рекламна коробка сірників і фотографія. На карті-схемі забагато білих плям. Тому я не маю права навмання їх замальовувати. Адже я не охоронець закону.

ПОВІДОМЛЕННЯ

12 лютого. 9 година 40 хвилин. Відвідав місце, де взято коробку сірників. Як пройти від будинку клієнтки хвилин двадцять, то, прямуючи вулицею, по якій ходить автобус, до станції метро так, щоб станція 8 була праворуч, зліва можна побачити платну автостоянку проти неба, а навскіс від неї — вивіску "Камелія", достеменно таку, як на сірниковій коробці. Звичайнісінька кав'ярня, всього на вісімнадцять місць. Крім власника, одна офіціантка. Вік — приблизно 22 роки. Повненька, кругловида, з маленькими очима і плямами від прищиків на лобі. На ногах тонкі візерунчасті панчохи — видно, любить крикливо вдягатись, хоча сама дуже неприваблива. Загалом, не об'єкт для розслідування. На дверях оголошення: "Потрібна офіціантка". Я подумав, що, мабуть, протягом кількох останніх місяців хтось звільнився з роботи, і тому спробував ніби ненароком розпитати про це в хазяїна. Моє припущення виявилось помилковим — просто офіціантка потрібна для нового закладу. Я показав фотографію зниклого безвісти чоловіка й описав його прикмети, та хазяїн і офіціантка одноставно посвідчили, що вони його ніколи не бачили, а тим паче в їхній кав'ярні. (Примітка: на каву витрачено 80 ієн).

...Сьогодні вранці я почувався з похмілля кепсько. А тому випив дві чашки кави, але в звіт уписав тільки одну — забагато вимагати від клієнтки посоромився.

Однак це не означає, що в цьому повідомленні про кав'ярню "Камелія" я припустив якісь особливі неточності. Все — і зім'ята коробка сірників, і потерта етикетка на ній, і незручне розташування кав'ярні — точно узгоджується зі словами хазяїна, що він (тобто зниклий чоловік) сюди не вчашав. Ну що можна ще до цього додати?

Понура стіна зі слідами переставлених полиць. На ній кольорова фотографія якоїсь кавової плантації в Південній Америці. Її загнуті кутики вкрилися пилом — напевне, і той, хто її повісив, забув про неї. Люди на ній у крислатих капелюхах, отже, там, напевно, яскравий день, а тут крізь сітчасту штору ледве просочуються вичавки білястого лютневого сонця, і під бляклим каучуковим деревцем чадить гасова грубка. З відвідувачів тільки я один, похмура офіціантка за стойкою схилилася над ілюстрованим журналом, а хазяїн кав'ярні з одутлим обличчям, як у людини з нежиттю, неохоче, спроквола витирає столи: поведе раз ганчіркою — зиркне на вулицю і глибоко, протяжно зітхне. Якщо й можна сюди щось додати, то лише пересторогу: "Глухий кут — проїзду немає". Уявляти собі ще щось так само безглуздо, як і досліджувати

фотографію кавової плантації через лупу. Не тільки він — будь-хто, не встигнувши сісти за стіл, відразу подумає, яке то щастя, що є місце, куди можна повернутись. Так чи інакше, в моєму повідомленні немає ані крихти брехні.

Коли хазяїн уже добрався до сусіднього столика, я закриваю валізку і встаю. Приміщення кав'ярні — вузьке й довге — тягнеться вздовж вулиці, а тому, щоб мене пропустити, хазяїн змушений втиснутися між столи. За кожним кроком із щілин у дерев'яній підлозі виступає чорна слизь. Я простягаю двісті ієн дівчині, що невдоволено відірвала очі від журналу, і, чекаючи решти, вирішую не йти ще раз до клієнтки додому. Я стільки разів повторював цю думку, що напевне переконав себе. А як бути з її братом? Нічого не станеться, якщо я трохи розкопаю його минуле. Мабуть, тепер їхні інтереси збігаються, та якби ненароком,— хоч про це не випадає писати у звіті,— вдалося вивести його на чисту воду, то, вважай, між ними дійшло б до розриву. Всі права заявниці зберігаються в її руках, а перед братом я не маю жодного обов'язку.

Обік касового апарату червоний телефон з замацаним, брудним диском. Набираю номер відділу інформації нашого агентства і прошу якомога швидше через муніципальну раду одного з ділових районів міста, де клієнтка постійно проживала до одруження, дістати витяг із актів перепису населення, що стосується її брата. Розмовляючи по телефону, я навмисне голосно назвав її дівоче й теперішнє прізвище. Та ні хазяїн, ні офіціантка не подали знаку, що воно їх цікавить. Мабуть, це зовсім природно. Бо навіть якби мої найгірші здогади справилися, не обов'язково, щоб вони підтримували зв'язки, користуючись справжніми іменами.

Крекчучи, хазяїн заходився прибирати і мій стіл. Чуючи за спиною голос офіціантки з помітним провінційним акцентом, я виходжу з дверей кав'ярні. Молочно-біле, майже каламутне небо здається водночас сліпучо-яскравим. Перед самою кав'ярнею снують сюди-туди великі автобуси, та, використавши коротку мить, коли їхній потік перервався, я прошмигнув на другий бік вулиці й попрямував до автостоянки. На огорожі з колючого дроту навколо неї впадають в око три вивіски. На першій: "Автостоянка. Одна година — сімдесят ієн. За постійне користування — знижка", внизу червоними ієрогліфами позначено номер телефону. На другій поряд з написом "Навпроти" людська рука завдовжки з метр показує на рекламу готелю. Коло воріт, майже затуляючи будку сторожа, третя: "Контора приватних таксі Ханави".

Подаю сімдесят ієн німеччому, з підбитим оком сторожеві, що гріє ноги коло жаровні, і, нагадавши собі, що цю витрату треба вписати у звіт, запихаю в гаманець проштамповану квитанцію. Позираю на той бік вулиці й бачу: сітчаста штора, наче чорна туш, зафарбувала шибки кав'ярні "Камелія" і в них відбивається вулична метушня перед аптекою. На краю даху з'явився гладкий, мов поросля, кіт; він лінкувато переставляє лапи і, пройшовши кілька кроків, раптом зникає. Поряд з цим двоповерховим будинком стримить у небо димар громадської лазні, над ним, як марево, прослався прозорий дим. За своєю звичкою, я приготувався фотографувати, та згадав, що то зайва річ. Бо що ж може засвідчити місце, куди вдруге не потрапиш?

Моя автомашина третя в лівому ряду. За передніми її нелегко помітити. Нарешті,

коли перед моїми очима показався її плескатий капот, від сторожки до мене, поскрипуючи жорствою, поквалливо йшов якийсь чоловік.

Невже вимагатиме доплати?..

Чоловік широко всміхається, однак його нахабний погляд поволі міряє мене з голови до ніг. Які неприємні очі в цього типа! З кістлявих, але широких плечей чорне пальто спадає прямовисно, тільки на кишенях його пряма лінія різко ламається — так, наче в них щось стирчить. Трохи задовге волосся на скронях надає чоловікові роздратованого вигляду і цим псує посмішку. Він іде якимось особливо — перевальцем, вихляючи стегнами. Здається агресивним — мабуть, тому, що очі посаджені надто близько одне від одного.

— Ви... не з розшукового агентства?

Знайомий голос. Чоловік не затинається, але його мова невиразна — ніби рот повний слини. Здається, така, як і колись. Той самий голос, який від її імені звернувся по телефону з проханням про розшук. Чоловік не переставав усміхатись, а я не міг відразу знайти відповіді. Розгубився, ба навіть передчув невдачу й поразку.

Щиро кажучи, я майже не сподівався більше з ним зустрітись. Мабуть, просто через оте вчорашнє марне вчікування у п'їтмї на страшній холоднечі. Я вже почав сумніватися, чи той чоловік справді доводиться їй братом, і навіть більше — чи взагалі він реальна особа. Адже найняти людину, яка по телефону виступила б у ролі довіреної особи,— що може бути простіше? Та навіть якщо припустити, що брат справді існує, становище від цього анітрохи не поліпшується. Немає нічого дивного в тому, що і він — люди-на-невидимка, як і чоловік, який пропав безвісти, проте, видно, в нього є якісь гріхи, якщо він змушений вдавати такого невинного. "Продумана гра, що викликає підозру про співучасть у злочині",— майже розпачливо подумав я. Може, без мого відома в цьому сценарії мені виділено роль поплічника?

Але ж не треба забувати й про коробку сірників. Я відчуваю, що незалежно від того, чи вона має якесь відношення до кав'ярні "Камелія", в ній є щось незрозуміле. В цій потертій коробці два види сірників з різними головками.

Сірники з білою головкою та сірники з чорною головкою.

Передчуваю небезпеку: якщо не погамую своєї надмірної підозри, то мимоволі опинюся посеред білої плями на карті-схемі. Та я не збираюся діяти нерозсудливо й виказувати цього побоювання своєму співрозмовникові. Щодо того в мене тверда думка. Бо ж витрати оплачено для захисту інтересів клієнтки, а пошуки істини — другорядна справа.

Мене охопив розпач. Я не знаю, що робити, і відразу після того, коли з похмілля я випив стільки кави, безглуздо переконувати мене, що не треба хвилюватися, побачивши цього чоловіка.

Я ще не встигаю відповісти, а чоловік киває підборіддям у напрямку кав'ярні й напосідає:

— Ну то який урожай? Оце так випадковість!.. Та нічого, сподіваюсь, ми знайдемо спільну мову...

— Випадковість? — несамохіть тоном слідчого виказую сумнів.

— Авжеж, випадковість.— Чоловік обернувся, коли дійшов до моєї автомашини.— Навряд чи є підстави вважати, що я ходжу за вами по п'ятах. Тоді б наші ролі помінялися.

— А як ви мене впізнали?

Чоловік кинув оком на мою валізку і з видимою насолодою відповів:

— А хіба ви не впізнали мене відразу? Як бачите, в цьому ми однакові.

Мабуть, я впізнав його по дивному голосу. Крім того, мені допоміг незвичайний збіг місця й часу. Чи є в цього самозваного братика щось спільне з клієнткою? Надто тонка шия порівняно з широкими плечима. Може, таким кремезним його робить відповідно скроєне пальто і товста підкладка? Голос приглушений, наче в нього запалення голосових зв'язок. Гладка смаглява шкіра наводить на думку, що він спритний і заповзятливий. Не можна сказати, що нічим не схожий на сестру, але ж усі люди чимось схожі одне на одного. Його обличчю, скованому зловорожістю, усміх анітрохи не пасує. Погляд сухий, наче в людини, котра ніколи не бачила снів. До всього, він ще полюбляє вдаватися до пишномовності, незграбної та недоречної,— одне слово, створює навколо себе зовсім іншу атмосферу, ніж його сестра. Та оскільки він залишається її спільником, то я не збирався встрявати з ним у суперечку... Однак яка це страшна помилка — вважати, що за якихось там тридцять тисяч ієн можна купити навіть людську прихильність...

— Я, природно, сподівався вас зустріти вчора ввечері. Та уявіть собі моє здивування, коли я зрозумів, що доведеться шукати аж двох.

Клацаючи очищувачем вітрового скла моєї автомашини, чоловік знову глянув мені в обличчя.

— У вас такі густі вуса. Аж заздрю. А в мене ріденькі, зовсім не ростуть. Мабуть, через брак гормонів?..

— Що там казати, я намучився з нею... Вона ваша сестра?.. Все повторює: нічого, мовляв, не підозрюю, ніяких слідів не лишилось... а як тільки справа доходить до чогось важливого, каже, що брат усе знає... А де той брат?.. Невідомо... Одне тільки вміє — сидіти на самоті й пити пиво... Схоже на те, що навіть не хоче, щоб причину зникнення її чоловіка було розгадано...

— Видно, голова у вас тямуща. Все правильно. І, гадаю, в обстановці швидко розберетеся.

Зберігаючи усмішку в кутиках губ, співрозмовник розстебнув два верхніх гудзика пальта і, відкинувши білий шарф, відкотив лацкан піджака. Значок завбільшки з пучку великого пальця, у вигляді правильного трикутника із заокругленими кутами, покритий блакитною емаллю із срібними краями. Посередині, теж із срібла,— випукла літера 8. Незвичної

форми — сама ламана лінія,— скидається на блискавку. А може, справді це не 5, а блискавка?

На жаль, я ще ніколи не бачив такого значка, але вмить збагнув, що він показав

його навмисно — щоб залякати. Збагнув, та промовчав.

— Сподіваюсь, знаєте,— чоловік жвавим рухом запнув пальто.— Я не хотів би, щоб ви ставилися до мене упереджено. Сестрин чоловік — чесна, порядна людина, а не якийсь там... як би це сказати... волоцюга... Ось що вам треба запам'ятати...

— А мені хотілося б, щоб ви нічого не приховували, а розповіли про все, що допомогло б мені напасти на слід.

— Приховувати? Та що ви! — Чоловік хихикнув.— Знову сестра перебільшила — наговорила такого, чого й не було.

— Якби він заздалегідь не надумав утекти з дому, то хіба зміг би так чисто замести за собою сліди?

— Можливо, що він і справді заздалегідь надумав...— Раптом чоловік стишив голос, опустив голову і, постукуючи носком черевика по шині, вів далі: — На це ми із сестрою дивимось трохи по-різному. Та що там казати — жінка є жінкою. Їй нестерпна сама думка, що її викинули, як ганчірку, їй хочеться знайти іншу причину. Жінка, наївна жінка, та й годі. Вона ладна повірити в щось нез'ясовне, схоже на казку... Та хіба можна пояснити нез'ясовне?... От вона і звертається до вас з непосильним проханням, хоча її становище я розумію...

— Але ж бувають випадки втрати пам'яті. Що ви про це думаете?

Чоловік байдуже штурхонував ще раз черевиком шину і, немов оцінюючи автомашину, почав її обходити.

— Ага... і про це я думав. Навіть радився з лікарем. На його думку...

— Може, вернемося ще раз у "Камелію" і вип'ємо кави?

— Навіщо?

— Як це "навіщо"? Бо досить-таки холодно.

— Он що...— протиснувшись між автомашиною і парканом, чоловік поволі наближався до мене.— Підемо, тим паче що в мене іноді в голові паморочиться... А у вас там якісь справи залишилися?

— Та я сьогодні вже дав маху.

— Отож той лікар сказав,— чоловік витягнув уперед руки й раптом заворушив ними так, ніби м'яв невидиму глину на моїх грудях,— що є два різновиди втрати пам'яті... Перший, коли забувається минуле, але не втрачається... як би це сказати?..

— Не втрачається здатність міркувати...

Відчувши різкий запах з його рота, я відступаю крок назад, а мій співрозмовник, злегка нахилившись, заглядає в автомашину.

— Еге ж... здатність міркувати... А другий різновид, коли й та здатність пропадає... Кінець кінцем людина стає кретином або сходить з розуму. Тому в першому випадку така людина, ставши наче іншою, навіть може жити в чужому середовищі. Та, як правило, через два-три місяці пам'ять повертається. Ускладнення виникає тоді, коли людина справді божеволіє... На щастя, таких бере під свою опіку поліція. Як тільки одержить заяву про розшук, звірить із картотекою зниклих осіб і швидко знайде... А той чоловік, на відміну від нас, завжди носив при собі права водія і всі потрібні

документи...

— Отже, і ви дотримуетесь гіпотези про заздалегідь заплановану втечу?

— Не зовсім. Він же не мала дитина, тож без причини тікати з дому — це трохи не...

— Якщо втеча наперед продумана, то справді ніяких слідів не залишиться. Однак з того, що я дізнався вчора ввечері, вимальовується все ще туманна картина... Це правда, що у вас був телефонний записник з пружинним пристроєм?

Я думав заскочити його несподівано, та він, анітрохи не збентежившись, відповів:

— Не тільки він, а ще дещо: щоденник, візитні картки, знайдені в шухляді службового стола...— Прикидаючись наївним, чоловік зводить погляд угору, і на його шиї роздуваються, затиснувши борлак, добре розвинуті м'язи, як у засмаженої курки.— Але ж відтоді минуло понад півроку. І не думайте, що весь той час я сидів склавши руки. Ви думаєте, за все хапається, бо невдаха... але я витратив на це багато грошей і часу... Як буде потрібно, я вам колись усе покажу. Та, щиро кажучи, я не хочу, щоб ви марнували час на такі речі. Моє прохання — наслідок роздумів над власною невдачею. Чи не могли б ви зважити все як слід і переглянути все спочатку?

— Легко сказати... Проте що можна зробити з однією фотографією та сірниковою коробкою? Це все одно, що шукати вулицю без назви.

— Я так не сказав би.— Чоловік повільно стяг з руки рукавичку й середнім пальцем потер кутик правого ока — мабуть, порошок попала.— Я теж добре знаю, що ходити до тієї кав'ярні не варто, тільки ногам зайва робота. Та от цікаво: уявивши собі, як ви будете розпитувати в тій кав'ярні, я раптом подумав, що, може, та сірникова коробка куплена не в кав'ярні, а, наприклад, тут, на автостоянці?.. Відразу відчув, що тут щось нечисто. Той чоловік мав золоті руки, був першокласним автомеханіком, з дипломом... Завдяки своїй спритності роздобув запівдарма якусь тарадайку, довів її до ладу і їздить на ній лагодити автомашини — чим погане заняття? Хіба це не може бути хоч найменшою зачіпкою? І цю автостоянку він використав для своїх торгових оборудок...

— Отож я й просив вас розповісти мені саме про такі речі.— Я відразу згадав, що на полиці коло жовтої штори, серед різноманітних книжок, переважно практичного характеру, були й посібники з автомобільної справи, потім на пам'ять спливає велике креслення мотора з приміткою, написаною червоним чорнилом. Та, щоб не видатися неуважним, веду далі: — Диплом автомеханіка першого класу — це ж чудова прикмета. Нею буває не тільки родимка або шрам від операції апендициту. Та ви мені про це своєчасно не розповіли, і тому я опинився у скрутному становищі.

— Справді, це нікуди не годиться.— Випнувши тонкі губи, чоловік розсміявся і сильно штрикнув мене пальцем у бік.— Очевидно, сестра сплутала вас, приватного детектива, із закускою до пива?

— І які ж наслідки?

— Ніяких...— Повернувшись обличчям до сторожевої будки, чоловік вистромив білястий кінчик язика і сплюнув. Згусток слини, окресливши круту дугу, впав на верх сусідньої автомашини.— Здається, той дідок служить тут всього з півроку. Та коли я спробував з ним побалакати, то переконався, що він рішуча й хитра шельма. Своїми

закислими очицями нічого не пропустить. До речі, цікаво подивитися на все чужими очима — тоді те, про що навіть не здогадувався, вмить стає зрозумілим...

Видно, зненацька вітер подув з іншого боку, бо із завулка хмаркою вилетіла курява і закружляла між автомобілями. Звідкись долинули звуки музичного ящика... ні, це мелодія підмітальної машини... Раптом чоловік щільніше обмотав шарфа, його обличчя невдоволено скривилося.

— Тьху, гидота!

— Що, пилюка?

— Аж гидко, коли пилюка й музика сплітаються отак до купи. Якщо ви не проти, то, може, заїдемо в кав'ярню і трохи посидимо?

Роздратований голос. Цього разу запрошення було від мого співрозмовника, і я нарешті почуваюся здатним хоч трохи оцінити своє становище.

— З усього, що ви зберігаєте, я передусім хотів би побачити щоденника.

— Щоденника?.. Звичайно... Та це не зовсім щоденник... Ви розчаруетесь, але...— Немов заохочуючи мене, чоловік ступив крок уперед.— До речі, якої ви думки про сестру? Я хотів би почути відверті слова про неї... як про жінку...

Я опинився у вузькому проміжку між автомобілями, де ледве одна людина протиснеться. Якби я хотів пройти, ми зіткнулися б. Та я не збирався йти, і мій співрозмовник, зрушивши з місця, завмер у неприродній позі.

— Хочу, щоб ви обов'язково сказали. Незалежно від того, що це ваша робота, а як мужчина... Я вам багато чого наговорив, але зустрівся сьогодні передусім тому, що хотів запитати саме про це.

— Отже, зустріч не була випадковою?

Мимо плетива дротяної огорожі, розливаючи на всі боки гучну солодку мелодію, проїжджає залізний короб, схожий на пенцерника без амбразур.

— Та ні, випадкова.— Холодний усміх пересмикує його обличчя.— У вас розумна голова. На вас можна спокійно покластися...

— Ну, то коли я зможу дістати щоденника?

В кинутому на мене погляді на мить блиснула іскра ворожості. Відступаю крок назад, даю йому пройти. Зрозумівши, що я не збираюся йти разом із ним, він начебто змирився і втратив до всього цікавість — зсутулився, очі збайдужіли.

— Коли хочете... скажімо, завтра... до полудня віднесу сестрі.

Сестра — як жінка... Це вже не слова, а колюча голка, що проткнулася крізь щілину в тій жовтій шторі... Простромлений нею, я схожий на комашку, приколоту до невидимої стіни... Клаптик паперу, пришпилений до краю штори... Але що це таке?.. Я знову забуваю жінчине обличчя... Все ще широкі, мов стіна, чоловікові плечі, хоч він і зсутулився, поволі віддаляються...

Того самого дня об 11 годині 5 хвилин. Навідуюсь до' торгової фірми "Дайнен" і прошу дозволу на зустріч із заступником директора по збуту, щоб докладніше дізнатися про зміст документів, що їх, як заздалегідь було домовлено, мав одержати на станції Б один із підлеглих зниклого безвісти чоловіка.

"О, справді, відтоді минуло вже півроку..." Ота порцелянова попільниця, що скидається на маленьку хібаті з розкішним написом золотими ієрогліфами "Торговельна фірма Дайнен", мабуть, залишилася від подарунків, замовлених торік на свято Бон 2; яскраво розфарбовані, в стилі Кутані 3, і підвішені за спинки на чотирьох різках попільниці фігурки котів 4 усміхаються, виширивши зубки; очевидно, директор цієї фірми походить із тих сільських нуворишів, що розжилися на земельних спекуляціях, і тепер його підприємство котиться наче по рейках; хоча контора міститься на третьому поверсі, сірому, пошарпаному, половину якого займають мансарди, в приймальні стіни оббиті панелями і стоять стільці та столи на ніжках із нержавіючої сталі, а тому з першого погляду ясно, що на все це витрачено багато грошей; на трьох стінах, за винятком тієї, де вікно, висять величезні саморобні карти-схеми, на яких зображено північну, північно-західну та західну частини передмістя. Замальована червоною, синьою і зеленою фарбою, ця складна карта-схема схожа то на клубок ниток, то на рибальську мережу, а подекуди — на анатомічний атлас; зверху на ній позатикано кремові трикутні прапорці; здавалося, в цій затиснутій з двох боків лінією кільцевої електрички та окружною автострадою, схожій на величезну кучугуру будівлі з крамницею велосипедів на першому поверсі й залами для гри в маджан 5 на другому — завзято й чітко б'ється серце, яке засмоктує та випльовує векселі і банкноти... "Еге ж, півроку тому, в розпалі гарячого літа..." Цей заступник директора, безпосередній начальник зниклого чоловіка, відкинувшись на спинку оббитого шкірою крісла, витирає свою спітнілу (мабуть, у кімнаті занадто

1 Хібаті — прямокутна жаровня, основний засіб опалювання в японських житлах.

2 Б о н — буддійське свято поминання душ померлих.

3 Сьодзьо Кутані (1816—1855) —японський гончар, перший застосував чорну фарбу для розмальовування посуду.

4 За японським повір'ям, фігурка кота з червоним бантиком і піднятою лапкою приносить щастя і приналежить відвідувачів.

5 Маджан — китайська гра, схожа на гру в доміно.

натоплено), наче вкрити слюдними порошинками лисину — він, очевидно, в доброму настрої і готовий хоч зараз трохи розважитися. Бо найприродніший доказ невинності полягає в тому, щоб, зрозумівши, що тебе не притягають до відповідальності, не лише цікавитися примхами долі, але й охоче спостерігати чужу біду. Я підлаштовуюсь до його настрою і невимушено кидаю: "Ну, а після того не було жодної звістки? Яких-небудь припущень, що про них раптом згадали?.." — "Ні, ні, я з вами зовсім одвертий...— і він замахав своїми товстими руками.— Та, щиро кажучи, тепер уже можна признатися. Так-от, одразу після того й мене охопили страх і сумніви. Якийсь час я був схильний вважати, що собака, якого я годував, укусить мене... Та він не вкусив... навіть не подряпав".— "Отже, той випадок не завдав вам шкоди? А міг би?" — "Звичайно, міг би. Адже Немуро-кун 1 відповідав за досить широкий ринок, добре знав обстановку і якби надумав зловживати своїм службовим становищем для власної користі..." — "Чи можна вас зрозуміти так, що й раніше він припускався вчинків, які

викликали такі сумніви?.." — "Аж ніяк. Та що це таке?.. Невже пожежа?.." — "Мабуть, сирена "швидкої допомоги"..." — "Скажу вам щиро, Немуро-кун був працьовитий і нездатний на брехню. При такій шаленій конкуренції, коли від язика багато що залежить, людина стає непорядною, а її душа темною. Та Немуро-кун до таких не належав. Це була людина рідкісної вдачі — настільки чесна, аж смішно, що в її гаманці можна було спокійнісінько зберігати гроші, як у сейфі..." — "Ви хочете сказати, що він був малодушним?.." — "Малодушним?.. Я не назвав би його малодушним... Якщо сказати коротко, кількома словами... то скоріше він був з твердими переконаннями. Хоча не вмів покласти супротивника на лопатки ефектним прийомом, зате коли розізлиться, надувшись, мов ропуха, і щось скаже, то вже не відступиться

1 К у н — суфікс імені чи прізвища, що його додають при звертанні до рівної або нижчої за становищем людини.

ні за які гроші..." — "А може, він накликав на себе чиюсь ненависть?.." — "Ненависть? Зрештою, хіба то якась дивина, коли в такому ділі, як наше, де кожна лисиця прикидається борсуком, наживеш собі ворога? Та якщо все це брати до серця, то хоч кидай роботу..." — "А якщо припустити, що тут заплутана особа, яку Немуро-сан 1 колись упіймав на гарячому?.." — "Тоді не знати, що з ним сталося — сам зник чи його усунули з дороги. Очевидно, вам трапляються цікаві випадки, адже робота змушує підглядати за інтимним життям людей..." — "Чимало..." — "Справді, кожна людина справляє нужду..." — "Я хотів би запитати ось що. А чи Немуро-сан не виказував невдоволення своєю роботою?" — "Ні, це виключено, бо за місяць перед зникненням його було підвищено з посади завідуючого секцією на начальника відділу". — "Про це я вже чув". — "Наша фірма, як самі бачите, не може похвалитися надто привабливим виглядом, та якщо судити тільки з вигляду, можна помилитися. Всі наші зусилля спрямовані на обслуговування передмість, бо з розвитком міста, природно, зростає продаж пропану, але як тільки туди проводять міську газову магістраль, ми згортаємо свою діяльність і переключаємося на інший перспективний у майбутньому район. Звучить бойова сурма, що кличе в похід, починається біганина по державних канцеляріях, муніципальних радах, збирання інформації, улещування власників роздрібних крамниць — одне слово, розпочинається велика битва. Завдяки тому, що розбудова міста йде швидкими темпами, посіяне зерно іноді дає сходи, а іноді засихає. Цілий рік не припиняється війна нервів. Якби наші працівники дрімали за столами, фірма давно б збанкрутувала. А так у діловому світі вона посідає шосте місце, та й банк нас не цурається — кредит дає охоче..." — "Я все добре зрозумів, але повернімося до тих документів..." — "Документів?.." — "Авжеж, до тих документів, що їх того ранку Немуро-сан мав

Сан — шанобливий суфікс імені чи прізвища.

передати одному молодому службовцеві на станції Б". — "Чи не Тасіро-кунові?.. Так, так, напевне йому... Я його зараз покличу".

Не встигши закрити рота, заступник директора швидко підвівся з крісла, рукою почав штовхати оббиті пластиком двері, нарешті штовхнув їх носакон і гукнув у

запилюжену контору, мудровано поділену на маленькі закамарки ширмами: "Тасіро-кун! Тасіро-кун! Зайди на хвилинку! — Змахнувши піт з лисини, витер долоню об штани, і повернув до мене всміхнене обличчя. Цікаво, наскільки йому можна довіряти? — Він якраз тут. Цей юнак подає великі надії, отож сміливо його розпитуйте".

Незабаром з'явився той молодий службовець, що подає великі надії. Блідий, з невиразним поглядом під грубими скельцями окулярів, у надто широких штанах і черевиках на гумовій підшві. Поряд із заступником директора він здавався досить жалюгідним чоловічком. А те, що він не виказав особливого хвилювання, коли той відрекомендував мене йому, мабуть, пояснюється не його спокійною натурою, а тим невиразним поглядом, який мене відразу спантеличив. Він сів поряд зі мною на краєчку канапи біля дверей і, безперестанку поправляючи на носі окуляри, відповідав на мої запитання голосно, трошки в ніс, але, як це не дивно, не затинаючись.

"...Ні, не знаю. Думаю, що призначив зустріч на станції Б, щоб не заходити в контору і не гаяти часу, оскільки мав ще якусь термінову справу..." — "А про зміст документів ви не здогадуєтесь?" — "Ні, анітрохи". — "Гаразд, а ви знали, кому їх треба передати?" — "Ні, не знав. Адресу я мав одержати разом з документами і картою-схемою..." — "А якихось припущень, хоч би найзагальніших, у вас немає? Якщо судити з характеру тодішньої роботи й стану справ..." — "Ще тоді мене всі розпитували, і я багато чого передумав, але..."

"А як ви на це дивитеся? — зненацька пускаю стрілу в бік заступника директора. — Ви спроможні оцінити загальну обстановку, тож чи не спадає вам на думку якийсь факт?.." — "Та де там, — запаливши цигарку й розганяючи рукою дим, що так і лізе в очі, відказує він спокійним, як і раніше, голосом. — Та знаєте, я твердо переконаний, що найголовніше в поводженні з підлеглими — зайвий раз не втручатися в їхні задуми. Я завжди кажу: робочий звіт цінний своїми висновками, отож якщо вони гарні — все гаразд. Правда, Тасіро-кун?"

"В кожному разі, — перевівши погляд на котячі фігурки й ніби не звертаючись окремо до когось із присутніх, веду далі, — ви мали б помітити, що ті документи вимагали секретності". — "Чому?" — першим похопився заступник директора. "Бачите, якби то були якісь неважливі папери, їх можна було б відіслати поштою..." — "А хіба я вам не казав, — втрутився молодий службовець, — що просто часу було обмаль? Бо навіть термінова пошта в провінцію доходить лише другого дня". — "Так, але ж по телефону можна було б швидше подзвонити... Виходить, справа не тільки в часі". — "Звичайно, по телефону можна переговорити, але ж не виключено, що того разу треба було передати щось, стверджене печаткою, або навпаки — одержати щось, стверджене печаткою..."

Ну й спритний пройдисвіт! Обернувшись на дев'яносто градусів, дивлюся йому прямо в обличчя. А Тасіро лише скрипнув канапою і, втупившись перед собою, напружився.

"Справді, може, все так і було, як ви кажете. А до речі, на карті-схемі не позначено місце домовленої зустрічі того ранку?" Молодий службовець злегка кивнув, вклонився

тільки заступникові директора й скрадливо, нечутно ступаючи, хутко вийшов із кімнати. Западинка на канапі, де він сидів, поступово зникає. Страшенно брудне вікно, аж неба не видно. Крізь нього просочується тьмяне рудувате світло. Зненацька, роздавивши недокурок об мордочку котячої фігурки на попільниці, заступник директора захихотів: "О, як жаль, що ви, професійний, детектив, нічого в нього не вивідали, а я так надіявся... Розумний хлопець, хоч на такого й не схо-

14 7-355

жий..." — "Якщо ви так кажете, то, мабуть, самі чогось побоювалися..." — "Та ні, зовсім ні... Просто ви дозволили нашому службовцеві трохи загордитися. Та все-таки добре, що ви завітали. Завдяки вам у мене нарешті на душі полегшало... Звісно, я не здогадуюсь, чому зник Немуро-кун, але іноді мене мучать докори сумління. Якщо його дружина найняла вас, то це означає, що й вона не знає, куди він подівся. Гаразд, гаразд. Усім, хто його знав, прикро з цим примиритися, та іноді в душі заворушиться сумнів: а що як Немуро-кун змовився з дружиною і тільки від мене приховує, куди зник?" — "А що, маєте якісь конкретні докази цього?.." — "Гай-гай! Життя тепер таке заплутане, такі химерні непорозуміння виникають — аж диво бере. По-моєму, Немуро-кун був нервової вдачі, схильний переживати з будь-якого приводу,— протяжно зітхнувши, заступник директора сплів під грудьми опецькуваті пальці рук і додав: — Правду кажучи, ніяк не доберу, чому він покинув навіть сім'ю і зник, наче у воду канув. Хто б подумав, що в нього вистачить на це сміливості?" — "Сміливості?.." — "Авжеж... Бо хоч би як я хотів очиститися від скверни, все одно не зміг би, їй-богу, не зміг би... Якщо мене силою не виженуть, я до самої смерті нікому не віддам своєї посади. Людині дуже шкодить, коли вона покидає насиджене місце, навіть випорожнитись і то легше у звичній обстановці..."

...Хтось назирці йде за мною. Та мені байдуже — я не зупиняюся.

Вийшовши з фірми "Дайнен", спускаюся два квартали на південь вулицею, по якій ходять автобуси, повертаю праворуч на крутий схил і опиняюся на залізничному переїзді, не огороженому шлагбаумом. Вулиця, що пролягає вздовж залізниці,— єдине місце, де дозволяється ставити автомобілі. Від залізничного переїзду й до рогу наступної великої вулиці майже впритул одна до одної стоять автомашини. Може, тому, що в цьому районі тільки дрібні підприємства, майже всі машини — невеликі грузовички. Щоразу, як промчить електропоїзд, із рейок, мабуть, здійсмається металевий пил, тому вулиця наче вкрита іржею.

Свою машину я залишив у кінці вулиці. Оглядаюся — переслідувач зник. Та не треба турбуватися — він ще з'явиться. Вмостившись на сидінні, кладу на коліна портфель, а на нього — два аркуші паперу для повідомлення, перекладені копіркою, і закурюю. Передусім треба навчитися впорядковувати записи відразу — так само, як розпитувати й висліджувати. Треба зробити це звичкою. Однак, крім кількох рядків формального заголовку, я не можу написати нічого. Хіба що одним одну жалюгідну фразу, яка забезпечує мені алібі: "Жодних наслідків". На превелике щастя, молодий службовець дав мені клапоть паперу зі схожою на план водогону картою-схемою того

місця на станції 8, де мала відбутися домовлена зустріч. Намальована рукою Тасіро, чи як там його звати, вона допоможе мені заповнити прогалини... Ніколи не відчуваєш гостріше своєї бездарності, ніж у такі хвилини. Мабуть, я справді бездарний. Бо хіба я хоч раз довів, що вмію досягти свого?.. І тільки іноді, коли слова так і сиплються з язика, і свої "жодних наслідків" вдається розтягти на тридцять рядків — або просто на мить виникає така ілюзія,— стаєш у гордовиту позу: мовляв, обдарованість тут ні до чого, про неї можна просто забути...

Відриваю шматок клейкої стрічки й приклеюю аркушик із картою-схемою в лівому кутику бланка для повідомлень.

З'явився, стукочучи і прогинаючи рейки, довжелезний, укритий снігом поїзд, що, видно, подолав гірські хребти. В кутику автомобільного дзеркальця знову показалася постать переслідувача — як я і сподівався, того самого юнака, Тасіро. На мить його зображення в дзеркалі зникає, натомість біля віконця опиняється його власна персона. Як тільки я подав йому знак рукою, щоб обійшов автомашину з другого боку і відчинив дверцята, від поїзда так дмухнуло, що аж шибки задеренчали, а бланки на моїх колінах залопотіли. Від пальта юнака, що ввалився в автомашину, війнуло неприємним запахом старого холодильника. За тих кілька хвилин чи десятків секунд, поки мимо нас мчали вагони, юнакові зіниці за скельцями все меншали й меншали, аж поки поринули вглиб, шия вгрузла в пальті, а задубіле тіло в такт із стуком поїзда почало резонувати, мов металева пластинка. Цікаво, з якою вісткою прийшов цей чоловік? Добре, якщо принесе якусь новину. А що коли знову, як раніше, лише туману в очі мені напустить? Молодий службовець, який подає великі надії... Але ж і зниклий чоловік, якщо вірити словам заступника директора, був рідкісною людиною...

Нарешті поїзд промчав, залишивши по собі тільки схожий на комашине дзижчання відгомін.

— Ну й поганюща сьогодні погода! — Водночас із цими словами, ніби в кінофільмі, юнак випростовує ноги й злегка обертається до мене. Я викидаю недокурок у вікно, а натомість він бере в зуби сигарету, запалює і, безперестанку по-правляючи окуляри, що сповзають униз, промовляє: — Пробачте... правду кажучи, я вам раніше збрехав... Пробачте, в цьому не було потреби...

— Може, боялися завдати клопоту заступникові директора?

— Можливо... хоча ні, думаю, з іншої причини... Адже про це й заступник директора, напевне, добре знає... та чомусь удає, ніби це його не обходить... Отож мене почали мучити докори сумління... ніби я ввійшов з ним у змову і зрадив Немуро-сана, свого начальника...

— Не треба цим так перейматися. Було б значно краще, якби ви допомогли віднайти Немуро-сана.

— Чим же я допоможу? Адже я від самого початку знав, що мої повідомлення нічого не варті. Інакше я б не зважився брехати. Все, що я сказав би, однаково виявиться даремним*...

— Даремним чи ні — дозвольте мені судити.

— Йдеться про адресата, який мав одержати ті документи...

— Ви його знали?

— Я чув, як начальник відділу дзвонив, що передасть якісь документи ось туди...— і молодий службовець витяг із нагрудної кишені візитну картку і по-театральному помахав нею в мене перед очима.— За два дні до того випадку...

— Он воно що, членові муніципальної ради... Але я про таке містечко нічого не чув.

— Воно щойно утворилося завдяки злиттю кількох сіл. Я їздив туди, однак марно час згаяв... Бачите, й ми не сиділи склавши руки...

О, знайомі слова! Здається, я вже десь їх чув. Авжеж, на автостоянці від брата клієнтки. Раптом мене охоплює нестерпне роздратування:

— А може, при цій нагоді ви наберетеся духу та розкажете всю правду?

— В якому розумінні?

Якби ж я знав, у якому, то хіба б його розпитував? Кинувши зневажливий погляд на застигле, наче накрохмалене, обличчя співрозмовника, я вмикаю радіоприймача. Під звуки гітари голосом пустотливої дитини хтось виспівує:

Тільки ти, Тільки ти Снишся повсякчас, Тільки ти...

Тасіро глибоко зітхає, розправляє плечі, і долонею витирає запітнілу шибку — видно, хоче щось розповісти. Набрякле водою небо по той бік залізниці скидається на прямовисну стіну. Вузька клітка автомобіля, з якої не можна видобутися... Здається, наче серце співрозмовника б'ється в моїх грудях... Я теж мовчки невдоволено чекаю...

— Гаразд, скажу,— піднісши вгору руку, Тасіро випрямляється ніби для того, щоб подивитися в далечінь.— Будь ласка, вимкніть радіо.

— Правильно, краще сказати. А моя професія така, що за сповіщення певних відомостей вам не загрожують неприємності...

Електрички шугають одна назустріч одній і, розминаючись, немов хльоскають мою автомашину залізним батоном. Квапливо вимикаю радіо — останній його звук, схожий на людський зойк, викликає в пам'яті бормашину. Півмісяця тому мені вирвали кутнього зуба. Як сильно посмокчу, то відчуваю в роті присмак крові.

— Добре, скажу. Не запевнятиму, що я був до кінця щирим... Але не подумайте, що я не хотів вам допомогти... Зовсім не тому... Адже, коли пропав начальник відділу, я теж постраждав... Як уночі подумаю про це на самоті, то жах бере... Зник, як подмук вітру,— аж не віриться... Важко було тоді говорити... Не хотілося кидати тінь на репутацію тієї людини...

— Зберігати таємницю — мій професійний обов'язок.

— Та знаєте, той чоловік... був з подвійним дном... мав трохи дивну пристрась... Дуже захоплювався фотографією... і не просто фотографією, а ню...

— Збирав?

— Ні, сам фотографував. Здається, часто навідувався до фотостудії. Однак про це знав тільки я. Бо випадково познайомив його з товаришем, який мав фотолабораторію...

— А чи не було в нього постійної натурниці?

— Важко сказати, чи була,— нарешті язик у нього розв'язався, а обличчя так

розгладилося, що стало скидатися на стару гумову підошву,— але начебто одна дівчина йому дуже подобалась.

— Ім'я або ще щось про неї ви знаєте?

— Знаю, де міститься фотостудія. Оскільки фотографії зберігаються в мене, я міг би вам їх коли-небудь показати. То аматорські знімки, але вони справляють сильне враження. Постійні клієнти дуже радіють, коли одержують такі подарунки.

— А зараз не можна до вас заглянути?

— На жаль, не можна. Тому що я ледве вирвався з контори нібито на обід... Неймовірно, щоб Немуро-сан утік з тією дівчиною... Я певен, що до такої крайності він не дійшов...

І взагалі був людиною замкнутою, іноді запросиш його до бару — сидить хвилин із десять, а то й двадцять мовчки...

Раптом щось гупнуло — наче в двері автомашини вдарили мокрою губкою. Я протер шибку — на мене спідлоба дивився й мало не плакав хлопчак років десяти в коротенькій курточці з великою латкою на лівому боці. Щойно я наполовину опустив шибку, як він, усе ще готовий утікати, показуючи пальцем під машину, залопотів: "Дядечку, пробачте, туди м'ячик закотився".— "Отже, мені треба від'їхати? Якби ти заліз під машину, я міг би не рушати з місця. Ну давай, лізь!" Не бачена досі мряка забарвила іржаву землю в колір густої нафти. Напевне, і лікті, і коліна в хлопчика теж намокнуть і будуть, як та земля. Нарешті він виповзає з-під машини із м'ячем у руках і питає: "А скільки вона дає кілометрів на годину?" — "Сто".— "Хе!" — глузливо гмукнув хлопчик і спустився схилом униз. Мимоволі я засміявся, посміхнувся і мій сусід. На душі стало легше. З цим Тасіро варто було б згодом заприятелювати.

Я піднімаю шибку, заводжу мотор і вмикаю опалення. Охололий мотор тарахкотить, наче ударний інструмент у невмілих руках.

— Ви п'єте?

— Хіба що саке з содовою...

— То, може, завтра ввечері вип'ємо, га? Та не забудьте зніmkів Немуро-сана. Де ми зустрінемося і коли?.. А що, як завтра по телефону про це домовимося?..

Круглий, як наповнена водою куля, мій шеф, за спиною якого висить величезна оперативна схема з прізвищами агентів по вертикалі, датами і днями тижня — по горизонталі, недбало розсівшись, заповнив собою все крісло. Якби він не ворухив сплетеними на животі пальцями, то могло б здатися, що дрімає. Обвисле підборіддя порізане глибокими зморшками, обличчя в прищах, схожих на пухирчики огірка.

Шеф ледь-ледь розплющив напівсонні очі, іронічно гмукнув і хрипким, як у застудженого собаки, голосом проказав:

— Ти надто серйозно взявся до цієї справи.

— Невже-таки серйозно?

— Маєш якусь надію на успіх?

— Ніякої.

— Я так і думав. У такому випадку не варто заходити надто далеко.

— Просто я злюсь.

— Так можна все зіпсувати.

— В кожному разі, справа затягнеться лише на тиждень. Не будуть же вони викидати щотижня тридцять тисяч ієн. Кому це під силу?

— А та твоя клієнтка часом не красуня?

— На жаль, мені перед носом безперестанку крутиться підозрілий тип, начебто її молодший брат.

— До речі, з довідкового відділу надійшли якісь відомості.

— Бачив. Той брат мені дуже не сподобався, і я попросив перевірити в домовій книзі.

— Ну й що?

— Вдалося підтвердити, що є людина з таким прізвищем... Та оскільки нема фотокартки, не виключено, що цей так званий брат — підставна особа...

. Я пошкодував, що, піддавшись хвилинному настрою, все розбавив. Та тепер уже нічого не вдієш. Кулеподібний шеф, заскрипівши кріслом, нахилився вперед і витріщився на мене колючим, мов наждачний папір, поглядом:

— Підставна особа... Якщо підставну особу називають братом, то це неспроста... Отже, і ця твоя клієнтка — велика пройда.

— Атож, усього можна сподіватися...

— А власне, з якого приводу ти засумнівався?

— Краще сказати, що не з самого приводу, а з його незначності, невиразності...

— По-моєму, з приводом усе ясно,— раптом різко перебив мене шеф,— ним є зникнення її чоловіка, хіба ні?

— Та мабуть.

— Напевне, ти розумієш, що в такому ділі, як наше, суворо забороняється втручатися в особисте життя клієнта. Не слід пхати носа в те, про що не можна писати у повідомленні. Хто не дотримується цієї умови, тому нічого не залишається, як піти геть і поміняти професію — скажімо, постригтися в монахи чи стати шантажистом.

Я мало не прохопився про сірникову коробку. Про єдиний речовий доказ, який можна помацати й побачити на власні очі. Про єдину лінзу, що в своєму фокусі збирає безліч припущень і надає їм реальних обрисів. Серед численної кількості вірогідних проєкцій на площині лише те, що відбивається на сірниковій коробці, можна вважати об'ємною кольоровою фотографією. Якби у тієї жінки вдалося вирвати кілька слів свідчень... Ну то що було б тоді?.. Я глузую сам із себе, збиваю себе з ніг. Шефову думку я знав ще до того, як почув її. І перевірка в домовій книзі теж її підтвердила. Мабуть, шеф має рацію.

Сьогодні вранці на стоянці автомашин біля кав'ярні "Камелія" він — брат клієнтки — спритно викрутився. Вміло натякнув мені, щоб я зважав на об'яву "В'їздити заборонено", якої я сам не помітив.

Бо й справді, територія ловів визначена межами, вказаними й санкціонованими клієнткою. Оскільки привід для розшуків, як написано в заяві,— зникнення її чоловіка,

то немає потреби запитувати, чому слід його шукати. Незалежно від того, досягну я успіху чи зазнаю невдачі, я намагатимусь натрапити на його сліди. Навіть якщо клієнтка не захоче давати свідчень або вони будуть суперечливі — я не маю права відступати.

Це мені давно ясно. І не треба було шефові мене повчати. Якщо заявник використовує нас для того, щоб замести сліди власного злочину, то нам доводиться навіть бути асенізаторами, бо такий наш фах.

Наприклад, хитре пояснення клієнтчиного брата про начебто випадковість нашої зустрічі на автостоянці відвернуло мене від обов'язків розслідування, але й водночас підсилило мою підозру. Адже якщо в і н (зниклий чоловік) так добре знався на обслуговуванні та лагодженні автомобілів, то можна припустити, що в і н мав якісь стосунки із злочинським синдикатом, який спеціалізувався на викраданні машин (можливо, таку думку мені навіяло вчитане нещодавно в газеті повідомлення про арешт великої злочинської зграї).

Ні, напевне, все набагато простіше. Може, в і н вирівнював ум'ятини і міняв номерний знак на автомашині злочинця, який збив людину і втік, чи хтось примусив його це зробити, а може, це він сам когось переїхав і переховується...

Завдяки його блискучій майстерності сліди нещасного випадку вдалося замести, однак в і н опинився в глухому куті... врешті він не витримав і десь заховався... А що, коли жінка про все це знає і намагається приховати його втечу?.. В такому випадку мені не слід втручатися в цю справу.

Лиш одне сумне передчуття не покидає мене... Слабка, невідступна надія... Тьмяне світло у жовтому вікні не відпускало мене, задубілого на вітрі, як риба в холодильнику. Я не міг позбутися враження, ніби помахом руки мене кликали, щоб я зайшов, нехтуючи перешкодами... Звичайно, немає ніяких підстав для такого відчуття... Чому ж на душі так тривожно?.. Непокоять сумнів, підозра, а що як перепона, зведена клієнткою, збігається з тією, яку звів її самозваний брат? Яка гидота!.. Не можу позбутися думки, що брат не та людина, за яку він себе видає... Тому кидаюся до щілини в огорожі й вичікую, як мисливський пес.

Щілина в огорожі... сірникова коробка...

У повідомленні немає ані крихти брехні про кав'ярню "Камелія". Немає брехні, все логічно. Не пощастило виявити жодного зв'язку між ним і кав'ярнею. Однак це можна стверджувати лише тоді, коли мова йде про зовнішній вигляд коробки. Якщо ж заглянути всередину... головки різних кольорів... двадцять шість сірників з чорною і дев'ять з білою головкою... Хоч як умовляй себе, факт тривожний, він не вкладається в наперед задуману схему, і край. А могло бути ось як... Сьогодні вранці в "Камелії" я взяв сірники з білою головкою, тож, напевне, ті його двадцять шість сірників з чорною головкою з'явилися у коробці пізніше. Та хіба в наш час хто-небудь докладає у коробку нові сірники? Навряд. Бо хоч ціни зростають, сірники та воду можна дістати в будь-якій кав'ярні задурно.

Однак у повідомленні я оминув цей факт. Тому що тоді довелося б уламуватися

крізь заборонену перепону. Мені хотілося це зробити, але досі не вистачало духу...

Те, що сірники різного кольору, я помітив ще вчора ввечері. Відірвавши погляд від жовтого вікна, я нарешті вмовстився на сидінні, ввімкнув опалення і відчув, що холод пройняв мене до кісток. Я так тремтів, що навіть засумнівався, чи зможу вести автомашину. Неспроможний витерпіти щораз густішого людського натовпу на вулицях, вирішив залишити її на стоянці перед станцією 8.

Звертаю у провулок, що тягнеться уздовж кінотеатру — і вмиль облуплені стіни, вичовганий асфальт, темні закутки між будинками ніби припишкли, чатуючи на когось. Щось зашелестіло, дивлюся — під телеграфним стовпом, обліпленим оголошеннями, зіщулився, справляючи малу нужду, якийсь чоловік. Сполохавши його, я попростував до тьмяно освітленої пивнички-автомата на другому розі вулиці, штовхнув ліву половинку великих дверей і увійшов досередини. Очевидно, вже був пізній час, коли відвідувачів удвічі менше, ніж звичайно, і тому здається незвичайно тихо. Біля входу розмінюю чотири монети по сто ієн на монети по десять ієн. Навпроти дверей під стіною вишикувалося вісім білих з червоною обвідкою прямокутних металевих ящиків, і, якби не написи, можна було б подумати, що то бензинові колонки. Пробравшись крізь столики, розставлені в п'ять рядів, я спинився праворуч біля вільного автомата. Якийсь особливо дразливий запах... Запах міста, коли після десятої вечора користування каналізацією різко скорочується... У щілину, облямовану латунню, під червоною стрілкою на правому боці автомата опускаю кілька монет по десять ієн... Щоразу лунає приємна мелодія, а за восьмою монетою спалахує червона лампочка... Підставляю під кран паперовий стаканчик, повертаю направо ручку з нержавіючої сталі — виливається сто вісімдесят грамів жовтуватої рідини — підігрітого sake. Щоб не розхлюпати це тепло, обхоплюю кухлик обома руками і надпиваю третину. По дорозі до облюбованого столика кількома ковтками допиваю решту.

Коло мого улюбленого столика вже стояв чоловік. Без пальта, з яскравим картатим шарфом під запряною темно-синьою спецівкою. Присадкуватий, м'язистий, під нігтями руки, що міцно тримала стаканчик, чорний мазут — очевидно, робітник котельні одного із сусідніх багатоквартирних будинків. О восьмій годині, в час найбільшої метушні, майже всі відвідувачі — службовці, пізніше приходять зовсім інші люди. Поступаючись місцем, чоловік обернувся. Вистромивши кінчик язика із щербатого рота, перевалюється з п'яток на пальці — видно, добре випив. Як жаль, що тут ніде сісти! Сьорбаючи з паперового стаканчика, пильно дивиться мені в руки. "Хе, вам теж подобається таке sake? Дивно... — і, стишивши голос, додає: — Як ваша ласка, то позичте десять ієн. Я тут частий гість, не обдурю. Як не вірите, можу дати розписку. Одну монету в десять ієн — поверну обов'язково..."

В цій пивничці до тебе рідко хто забалакає. А крім того, все моє нутро наче застигло в якомусь очікуванні. Та я, не заперечуючи, швидко вийняв десять ієн, а він, мало не вирвавши їх з руки і навіть не подякувавши, помчав до єдиного віконця, з якого видавав оден 1 не автомат, а продавець.

На столиках стоять малогабаритні автомати. Тут можна купити арахісу, солоних

бобів, кедрових горішків, сушених молюсків і навіть таблички з провіщенням долі — всього понад тридцять різних товарів. Тут є також єдиний на всю країну (так принаймні сповіщає реклама) схожий на іграшкового робота з відкрученими ручками та ніжками автомат, що продає гарячий тофу — соєвий паштет. Звичайно, завиваючи, мов пілосос, він обслуговує довжелезну чергу, а цього вечора мовчить — напевне, спродав увесь товар. Насамперед я купив кедрових горішків за десять ієн, узяв їх у долоню і висипав у рот... всього-на-всього якихось двадцять штук. Коли надпив до половини другий стаканчик, зненацька потекло з носа. Потім купив китового м'яса у соєвому соусі, розфасованого у трикутних пакетиках. Того вечора сп'яніння почалося десь над лобом і скрадливо, наче кішка по бляшаній покрівлі, опускалося вниз. Повертаючись з наповненим третім стаканчиком, я відчув, ніби став невагомим.

Біля мене стояв автомат, що провіщав долю. Може тому, що напруження розвіялося надто швидко, а може, тому, що не доводилося, як завжди у натовпі відвідувачів, розставляти лікті, щоб захистити паперовий стаканчик від поштовхів,

1 Оден — страва з бобового паштету, солодкої картоплі та інших овочів, полита соєвим соусом.

я піддався дедалі шаленішому вихору сп'яніння і нараз помітив, що поверхня столика — з пластика, що імітує дерево, а віспини на ньому — сліди від сигарет, причому деякі з них рухались — це були таргани... Тепер мені було все байдуже, закортіло спинити біг часу й замкнутися в тому світі, який опинився зараз у полі мого зору.

Усюди на столиках — великі алюмінієві попільниці, між столиками — незграбні оцинковані урни. Та все одно сигарети гасять об стіл, паперові стаканчики, пластмасові тарілочки й палички для їди валяються на підлозі — наче їх навмисне кидають мимо урн. Я цього майже не помічав, коли заходив сюди при великому напливі людей, та, мабуть, заспокоєння у цій пивничці дає особливе відчуття, яке проникає через підошву черевика, що спокійно топче купи сміття. Вірність і слухняність — переваги обслуговування з допомогою автоматів. Залишаючись на самоті, відвідувач може тішити свою королівську пиху. Ось чому він зганяє свою злість не на маленькій попільничці, а на значно більшому столі, не на малій урні, а на просторій підлозі, імітованій під кахлю. Мені захотілося погомоніти з ким-небудь про будь-що, навіть про летючі тарілки. Але в цій пивничці не заведено звертатися до сторонніх людей. А тому що я не мав нічого проти такого правила, то мимоволі вдався за послугами до найближчого автомата, що продавав картки з провіщенням долі, й опустив у щілину десять ієн.

"Сподівайся удачі — на півдні з'явилася хмарка щастя. Твій кінь іде поволі, але брама щастя відчиниться перед тобою. Ще не пізно починати життя спочатку і закохуватися. Пильнуй, щоб не загубити грошей і не потрапити під дощ. Те, чого шукаєш, лежить під ногами. Весняні дощі несуть радіоактивні опади — користуйся парасолькою".

Недолік паперових стаканчиків — хоч як пильнуйся, а таки намочиш руки. Мабуть,

тому я розсердився, коли спробував закурити, а сірники не запалювались. Я збирався черкнути двома сірниками разом... як раптом помітив, що в них головки різного кольору. І хоча сп'яніння все ще рухалося по спіралі, протверезіла частина мозку вже почала з'єднувати окремі ланки в суцільний ланцюг. Згадавши, що сірникова коробка — єдиний важливий речовий доказ, одержаний від клієнтки, я загорнув її в хустину й заховав у спідню кишеню піджака.

Та ще перед тим ті два сірники, наче спалах магнію, вкарбувалися мені в свідомість.

Біла головка і
чорна головка.

Мої думки, проникаючи крізь різні обставини та події, наче рентгенівське проміння, швидко попрямували до висновків. З вигляду коробки та потертої етикетки можна легко здогадатися, що в і н не був постійним відвідувачем кав'ярні "Камелія". Бо якби був завсідником, то з авжди міг би брати нову коробку. Але оскільки головки сірників в коробці різного кольору, важко стверджувати, що в і н лише випадково її відвідував. Хіба те, що в і н наповнював коробку новими сірниками в кав'ярні, не свідчить, що його стосунки з нею були більш тісними, ніж у звичайного завсідника? Я випиваю половину третього стаканчика, запалюю (звісно, іншим сірником) кінчик картки з провіщенням долі і, переслідуючи вогнем сполоханих тарганів, біжу думкою вперед. Сірникова коробка з кав'ярні, куди в і н рідко заходив... Власне, що можна знайти в ній цікавого?.. Малюнок на етикетці?.. Дурниця... То, може, телефонний номер?.. Коли так, то можна думати, що, приміром, у кав'ярні "Камелія" біля телефону сидить юна дівчина, схожа на невинне оленя, і своїм виглядом — у неї на грудях наче висить табличка: "Шукаю захисника" — здатна причарувати чоловіка середнього віку, а в і н, час від часу виявляючи до неї свою прихильність, завдяки телефону підхопив на гачок її зацікавлення...

Майже тієї ж миті мої думки роблять такий крутий поворот, що колеса автомашини відриває від землі. Що за сміхота! Якби така дівчина справді існувала, то пронозливий клієнтчин брат напевне помітив би її. Заздалегідь про все рознюхавши, він, безперечно, з самого початку зазначив би в заяві про розшук: "Простежте за цією жінкою". Мабуть, такої жінки не було. (її справді не було). А якщо вірити клієнтці, що вона, мовляв, вийняла сірникову коробку з кишені його дощовика... Ні, така банальна гіпотеза мені не підходить... Разом із коробкою сірників начебто була й стара газета. Треба перевірити зо два чи зо три останні клієнтчині пояснення, обрізати гілки, які мені заважають, і знову все як слід розглянути.

З другого боку столика долинув голос. "Ви що, цим закусуєте? — гукнув чоловік, що випросив у мене десять ієн.— Ні, звичайно, це не отрута. Дивіться, які жирні! І, мабуть, поживні". Опам'ятавшись, я помітив, що, використавши штук із десять сірників, роздушивши більше двадцяти тарганів, я згріб усе це на купку. "Напевне, така їда сили додає. Таргани ж п'ють сакє. Може, покуштуєте?" Гадаючи, що він жартує, я змовчав. А тим часом співрозмовник простягає руку, хапає кілька тарганів і кидає собі в рота. Я

хотів його зупинити, але мене випередив юнак, схожий на продавця: відштовхнувши мене набік, змахнув зі столу тарганів і, глянувши спідлоба, кинув: "Як не соромно!" Прокотнувши тарганів, чоловік нишпорив очима — так, наче шукав ще чогось і, облизуючи кінчиком язика щербатого рота, мимрив: "Солонкуваті... і шелестять, як папір... вважайте, що це підсмажені водорості,— не помилитесь".

Мабуть, я таки скажу відверто. Якщо в тій сірниковій коробці і було щось варте уваги,— то це номер телефону на етикетці. Однак той номер насправді був потрібен не й о м у, а його дружині або її братові. Хоча правильніше сказати не в минулому часі "був потрібен", а в теперішньому — "потрібен". Адже іноді люди вдаються до хитрощів, щоб приховати власні наміри. Побоюючись, що я догадаюсь, з якою метою використовувався номер телефону, вони (клієнтка та її брат) вдають, буцім той номер має відношення до н ь о г о і, збиваючи мене з правильного шляху, намагаються довести свою непричетність, відвернути мою увагу від того, що відбувається в "Камелії". Хіба не це вони мають на думці?

Може, тому, що надходив час зачиняти пивничку, з-за перегородки вийшла літня жінка з коротко підстриженим волоссям і заходилася підмітати підлогу. Та й відвідувачів залишалося чоловік із п'ятнадцять, відразу видно, що вони втомились і не мають куди податися. Гаразд, скажу ще ясніше. Нічого особливого, що виходило б за межі здорового глузду, в цьому немає. З першого погляду могло здатися, що клієнтка — нещасна жертва, покинута чоловіком... А що, як усе навпаки: вона або її брат — злочинці, які вчинили вбивство?.. Ні, я не збираюся робити остаточного висновку... Якщо за певних обставин мені доведеться покинути агентство... або якщо, як я передчував, жінку та її брата змусили звернутися із заявою про розшук різні мотиви і якщо виявиться, що викриття брата не обов'язково зашкодить клієнтці, то, природію, я не повинен ухилитися від погоні за здобиччю. Нехай мною не легковажать. Тим, що розкриєш злочин, багато не заробиш, а от шантажувати — немає кращого способу видурювати гроші, ніж звинувачення в убивстві. Тож ласкаво прошу: зайвий раз мене не дратуйте...

Раптом шеф знову став схожим на кулю, наповнену водою, і промовив:

— До речі, кажуть, той знову опинився в лікарні...

Нам обом без додаткових пояснень зрозуміло, про кого йде мова. Той — це найнікчемніший серед багатьох агентів. Чомусь забравши собі в голову химерну мрію піднятися вище над іншими, він стрибнув з даху багатоповерхового будинку на парасольці й гепнувся об землю. Ось тому став найнікчемнішим із нікчемних.

Отож той невдаха потрапив у неприємну історію — довів клієнтку до самогубства. То був неперебірливий у засобах чоловік: залюбки міг зрадити клієнта, добути таємні відомості у того, за ким стежив, а потім вихвалитися, що обидві сторони поділили вину між собою. Він був так добре обізнаний з правилами гри, що жодного разу його зради не вдавалося викрити і ніколи він не накликав на себе гніву свого клієнта. Однак такі витівки він міг дозволити собі лише тому, що клієнт не обов'язково завжди невинна жертва. Ясна річ, зазнавши якоїсь шкоди, він має вигляд скривдженого, та при

докладному розгляді у нього нерідко починають проявлятися риси злочинця. Бувають навіть такі випадки, коли клієнт — стопроцентний злочинець. Наприклад, коли відомості про наслідки розслідування насправді використовуються для шахрайства.

Однак клієнтка, яку той тип довів до самогубства, як це не дивно, була стопроцентною жертвою. Вихована змалку самою матір'ю, без батька, ще зовсім молода, незаміжня, але заповзятлива, вона в той час володіла невеликим косметичним кабінетом. Одного дня заходить туди обшарпаний літній чоловік, видно, п'яниця, і безсоромно видає себе за її батька. Вирішивши у біді й нестатках, дівчина, природно, спочатку не повірила. Проте, поговоривши з ним, почула таке, про що він ніяк не міг би знати, якби не був її батьком. Наприклад, він згадував про маленький шрам за вухом у не-біжки-матері, що звичайно ховався під волоссям, про коралову шпильку для волосся — бабусин подарунок, розповідав про висячий міст у матеріному селі, який дівчина бачила тільки на фотографії... А коли ж, крім того, сказав, що в неї на правому плечі родима плямка, і навіть назвав її групу крові, дівчині почало здаватися, що вуха й ніс того зайти схожі на її власні.

Того ж дня, не без вагань, вона дала йому тисячу ієн, але через три дні він знову з'явився, мовляв, прийшов хоч одним оком на неї глянути — і, видихаючи горілчаний перегар, попросив ще тисячу ієн... Спочатку відвідини повторювалися через два дні, потім через один і нарешті стали щоденними.

Все це почало непокоїти дівчину, та відмовити рідному батькові не годилося. Врешті, засумнівавшись, вона звернулася до нашого агентства з проханням встановити, що це за особа, яка назвалася її батьком.

Якби той агент (розслідування справи доручили саме йому), як і раніше, не взявся шукати правди, а тільки зважав би на те, якої відповіді чекає клієнтка, і діяв би згідно з її бажанням, то напевне трагедії можна було б уникнути. Однак того разу наче лихий його попутав... Ні сіло ні впало, йому захотілося зіграти роль доброго ангела. І, як на біду, правду вдалося встановити відразу.

Але дівчина, не вдоволена наслідком розслідування, попросила його повторити. Тепер уже, не вагаючись, слід було зрозуміти її справжні наміри. Краще було б йому вернутися у свій колишній стан нікчемності і не гребувати навіть таємними відомостями про клієнтку, які ще недавно так умів добувати. Та, здається, він надто захопився роллю доброго ангела. Бо наче вихователька в дитячому садку, що стежить за тим, як діти їдять, він, ні на крок не відступаючи, наполягав на встановленій ним правді. Зараз важко сказати, якою була та правда: чи той п'яниця доводився їй справжнім батьком, а чи був самозванцем. Зрештою, кожному ясно, що це не має ніякого значення. Важливо інше: через такі наслідки розслідування дівчина наклала на себе руки. Дізнавшись про її самогубство, агент захворів на неврастенію, пробув півроку в лікарні для душевнохворих і начебто наприкінці минулого року виписався з неї...

— Знову опинився в лікарні. От дивина — тільки залишиш його на хвилину самого, як він задихається і непритомніє... І хто б подумав, що таке може статися? То, мабуть,

справжнє божевілля...— похмуро повторює шеф.

Того самого дня о 2 годині 5 хвилин. З нашої контори я поїхав до містечка Р., щоб зустрітися з паном М., депутатом муніципальної ради, якому Т.-кун за попередньою домовленістю мав передати документи від Немуро-сана. Я зобов'язався поки що не виказувати джерела, з якого добув інформацію про М., тому прошу зважити на моє становище. (Записано на автостраді Косю).

Того самого дня о 4 годині 20 хвилин. Під'їжджаю до заправної станції, набираю бензину. (Чотирнадцять літрів, квитанцію долучаю окремо). Для певності розпитую у заправника дорогу. Він пояснює, що Сантьоме — територія на захід від шосе — це Третій квартал міста Р. Якщо зіставити мою, видану торік, карту-схему містечка Р., де не було поділу на квартали, з містом Р., то впадає в око помітна зміна в розташуванні вулиць. За його словами, відколи було вирішено спорудити поблизу транспортну розв'язку швидкісної автостради, пожвавішала забудова навколишньої території і збільшився попит на земельні ділянки — отже, процес злиття міст і сіл, приносячи свої плоди, докотився і до міста Б. Ось чому дорогою мені траплялися великі ваговози, вщерть навантажені землею.

Я також дізнався, що садибу М.-сана в старому місті тепер треба шукати в західній частині Першого кварталу, що

лежить праворуч від шосе за лісистим пагорбом. Для довідки подаю тут приблизний план міста Р.

Того самого дня о 4 годині 28 хвилин. За другою автобусною зупинкою звертаю праворуч і зупиняюся на третій: "Пошта, Перший квартал". У тютюновій крамничці на розі вулиці дізнаюся, що садиба М.-сана через дорогу, праворуч від пошти. Довга огорожа із залізобетонних блоків. Густий сад. Звичайний житловий будинок. Коло воріт невеликий гараж з односхилим дахом.

Поставивши автомашину перед тютюною крамничкою, я вирішую передусім зайти на пошту. По один бік пофарбованих дверей європейського типу, на завісах, з латунною клямкою — клумба, на якій нічого не росте, по другий — червона поштова скринька. До пошти веде бетонна доріжка, праворуч невелика лавка, ліворуч — телефонна будка. В приміщенні, навпроти дверей, двоє віконць. В одному віконечку з написом "Грошові перекази. Ощадна каса. Страхування життя", завішеному брудною завіскою, виставлено трикутну табличку: "Зачинено". Із суміжного, відчиненого віконця з написом "Марки. Бандеролі. Телефонні переговори" на мене зиркнув спідлоба літній чоловік — напевне, начальник пошти,— який чистив, а може, лагодив гумову печатку. їдкий чадний запах газової грубки. Десятитонний ваговіз, що мчить вулицею, аж земля двигтить, раптом загальмовує і перемикає швидкість — мабуть, моя машина стала на перешкоді. Вдавано байдужим голосом прошу дати десять п'ятиєнових марок і, як робить у таких випадках комівояжер, питаю: "Це правда, що М.-сан купив нову автомашину?"

— Автомашину? — Начальник пошти поволі переводить погляд на завішене суміжне віконце.— Ні, про це я не чув...

— Напевне, купив...— з-за завіски несподівано долинув голос, мабуть, літньої жінки. Як часто буває у приватних поштових конторах, напевно, й тут працює подружжя.— Та хіба людина, яка вихваляється навіть кількістю будильників, мовчатиме, коли поміняє машину?

Почувши ці слова, я полегшено зітхнув.

— Бо від людей, яким можна вірити, я дізнався, що М.-сан їздить на червоній автомашині.

— Та ви що, його машина блакитного кольору,— заперечує начальник пошти.

— Звичайного блакитного кольору. Я не хочу сказати, що він погана людина, але...— додає його дружина.

— Та облишмо його... Може, і ви придбаєте машину?.. З нею жилося б набагато легше, та й користі було б більше, ніж від страхування життя.

— А хіба в моєму віці не пізно вчитися водити машину? З вас п'ятдесят ієн...

Я простягаю стоієнову банкноту й прошу решту дрібними грішми.

— А справи в М.-сана, як і раніше, йдуть добре?

— Ще б пак! Колись тільки вугіллям торгував,— поспішила сердито відповісти дружина начальника пошти.

— Будинків наставили, і замурзаний вугляр перетворився на торговця пропаном, такого чистенького, наче щойно з лазні... От які часи...— простяглій мені стовпчик десяти-ієнових монет, начальник пошти зневажливо скривився.

Торговець пропаном! Серце в мене так і тьохнуло. Отже, паливна база навпроти садиби пана М.— його власна! І навантажений балонами триколісний "пікап", що збиває куряву й деренчить, як бляшаний кінь,— теж належить йому? Якщо М.-сан не лише член муніципалітету, але й хазяїн паливної бази, то все стає на свої місця. Поведінка зниклого чоловіка того ранку... зв'язок фірми "Дайнен" з паном М. ... все втрачає свою загадковість.

— Яка несправедливість!..— приємним, майже співучим голосом, що не в'язався із змістом цих слів, проказала дружина начальника пошти.— Доки все це триватиме?..

Я обертаюсь і дивлюся крізь скляні двері. Два парубки котять балони з узбіччя вулиці до складу, з характерним для паливної бази навісом із гофрованої бляхи. Всередині складу темно, і я не бачу там нічого. В цьому містечку, що лежить у долині, оточений зі сходу та заходу пагорбами, сонце, напевно, сідає раніше, ніж деінде. Чути, як дружина начальника пошти, злегка покашлюючи, підводиться. І відразу спалахує світло. За тих кілька секунд, поки я запалював сигарету, як і треба було сподіватися, розв'язалися у моїх нових знайомих охочі до пліток язика.

— Ви знаєте, нам офіційно обіцяли, що як тільки забудується Другий квартал, сюди проведуть газ... Якщо місто отак розростається, розбухає, то розбухає і гаманець у торговця пропаном... Та коли проведуть газ, його діло лусне, як мильна бульбашка... А поки що його база розширюється, телефонів понаставляв, робітників багато набирає. Та й "пікапів", якщо рахувати й ті, що в філіях, штук із десять...

— Ні, дев'ять.

— Та все одно лусне, як мильна бульбашка.

— Якось заходив до нас і просив підписатися під петицією... мовляв, пропан не отруйний, як газ, і гігієнічніший...

— Безглуздя! Та хто в такому віці, як наш, стане отруюватися газом? Що не кажіть, головне — це вигода. Навряд чи хтось співчуватиме голосінням вугляра.

Перший квартал міста Р. ... Головна вулиця колишнього містечка Р., яка починається від пошти... пряма, спадиста вулиця завдовжки метрів чотириста, що закінчується перед кам'яними сходами муніципалітету... Серед критих черепицею будинків виглядають селянські будівлі з високими дахами і ґратчастими дверима — здається, наче там і досі розводять шовкопрядів... щоправда, у просторих дворах замість тутових дерев — малолітражні автомобілі... Яскраво сяє,— зрештою, як усюди,— крамниця електротоварів. Сама крамниця тільки зовні. Іти хоч би заради найнікчемнішої мети — яке це щастя!..

Несподівано, без жодного зв'язку із розмовою, я запитую себе: чому після прощання з братом клієнтка не пішла на його кремацію? Хоч би скільки разів вона повторювала, що всі клопоти взяла на себе організація, ніхто їй не повірить, адже тільки вона одна кровно з ним пов'язана. Було б цілком природно, якби вона навіть і без запрошення приєдналася до учасників останньої церемонії. А може, вона не хотіла зустрітися віч-на-віч із братовою смертю? Її душевний стан можна зрозуміти, та все одно її поведінка викликає подив своєю неприродністю. Однак ту неприродність їй пощастило так уміло приховати, що там, у храмі, я нічого не запідозрив. Або, може, свого любого брата вона вважала небіжчиком ще за життя? З цим можна погодитись, якщо її довір'я, близьке до безумовного, тлумачити як його оплакування. Здається, я починаю розуміти, чому тієї миті, коли братове тіло спалювали, в десяти хвилини ходьби від храму вона збуджено розповідала мені про нього, не зронивши жодної сльозинки. Якби у вітальні, переповненій її химерами і монологами, з'явився ще і мрець, їй не довелося б нічого міняти. Тож і до н ь о г о...

— Одного разу, досить давно, я був свідком такої прикрої сцени, що й досі не можу згадати про неї, не здригнувшись.—

Позируючи безперестанку то надвір, то на мене, Тасіро-кун довірливо вів далі: — Я тоді відпочивав, сидячи на лавці у якомусь парку. Поряд на сусідній лавці спав жебрак, та оскільки нас розділяла відстань понад три метри, а день видався спекотливий, то я вирішив терпіти такого сусіда, поки не скурю сигарету. Несподівано поблизу зчинився гамір, дивлюсь — наближаються демонстранти з червоними і синіми прапорами. Одні кричать у мегафони, інші співають пісень, а ще інші, взявшись за руки, вдають, що біжать, і нема їм кін-ця-краю. Раптом жебрак прокинувся й задивився на людський потік. Та не минуло й хвилини, як він захлипав: губи скривились, а з очей закапали сльози... Я ще ні разу, ні до того, ні після того, не бачив, щоб хтось так гірко плакав... Він плакав, дивлячись на демонстрацію... Він був жебраком, отже, брудним, запилюженим, а тому сльози, що скапували з його підборіддя, скидалися на каламутні вичавки з мокрої ганчірки... Очевидно, його охопило відчуття самотності й туги, коли

побачив людей, у яких була мета...

— Може, підемо кудись в інше місце й вип'ємо по чарці? Я частую.

— Як хочете, або, може, не варто.

— Ні, ні, я хотів би ще дещо запитати...

— А-а, про шантаж власника тієї паливної бази, чи що?

— То куди підемо? Якби знайшлося пристойне місце, щоб не дуже дорого...

— Тоді зайдемо до бару, що поряд із фотостудією, де працює Саеко. Як правило, клієнти піджидають натурницю в барі за чаркою. Бар і фотостудія в одних руках, а тому клієнтам роблять знижку. Хочете зустрітися із Саеко?

— І ви постійно туди вчащаєте?

— Та де тамі.. Хіба я стільки заробляю?

Мабуть, тому, що надвечір небо захмарилося, стало не так холодно. Вітер ущух, і навис туман, тому неонові реклама та вуличні ліхтарі зливаються, мовби дивисься крізь запітнілу шибку, злипаються до купи, як мокрі карамельки. Крамниці на центральній вулиці починають зачинятись, а от у завулку, що відходить від неї, життя вирує бурхливіше, ніж удень. Великі й малі кав'ярні, патінко, пивнички, закусочні... Між ними крамниця старих фотоапаратів, букіністична книгарня, крамниця тканин для одягу європейського крою, а також затишна крамничка грампластинок... Далі знову бар, кав'ярня, аптека... Переходимо ще одну велику вулицю й опиняємось у завулку, де самі тільки бари, пивнички, кабаре. Неоновий тунель піднімається позаду нас на гребені будинків і віддаляється, небо над головою чорніє, а людські постаті, що снують завулком, уже майже не можна розрізнити. Попереду видніє ще одна будівля, яскраво освітлена неонами,— це турецька лазня і готель для закоханих пар. Не дійшовши туди, звертаємо ліворуч за обшарпаним кінотеатром у тиху вуличку.

— Як подумати, то люди, що тут вештаються, схожі на тимчасово пропалих безвісти. Різниця лише в тому, що одні пропали на все життя, а інші — на кілька годин...

— Мабуть, ви маєте рацію. Недавно, коли ми проходили повз патінко, я теж збирався сказати це саме. Справді, душевний стан зниклої людини, гадаю, має багато чого спільного з грою в патінко. Що за. гидка музика!.. Стривайте, десь за тим телеграфним стовпом, трохи осторонь від вулиці, має бути бар... Самому там краще не показуватися... Мабуть, тому, що відчуваєш сором, ніби граєш у пропалого безвісти...

Двері з молоточком замість дзвінка... Рипучі завіси... Старомодні світильники, що різко окреслюють тіні... Стойка з високими табуретами і три столики — в усьому проглядає діловитість, і тільки непривітність бармена виходить за межі пристойності. Залишивши мене на високому хисткому табуреті, Тасіро-кун подався через двері у глибині бару на переговори про запрошення Саеко. Хоч він і не постійний відвідувач, а з усіма ходами тут аж надто добре обізнаний. Замовляю подвійне віскі з содовою... Бармен, не відповідаючи, далі смикає ліктем, спритно й звично орудує руками...

Відвідувачів, крім нас, тільки двоє — за столиком біля дверей... З їхньої жвавої розмови віч-на-віч можна здогадатися, що один з них, мабуть, службовець бару і вони

про щось домовляються... Поставивши передо мною склянку, бармен вмикає програвача, і відразу музика набирає шаленого темпу. Підлога пішла ходором, і я опинився в замкнутому просторі, з радіусом в один метр.

— Пощастило — незабаром прийде. Мені теж віскі з содовою.

Потираючи руки й усміхаючись на весь рот, Тасіро-кун скидає пальто й сідає поруч зі мною.

— Поки чекатимемо її, може, поговоримо?.. Про той шантаж... Якщо справді власника паливної бази шантажують, то, як ви думаєте, з якої причини?..

— Ви питаєте конкретно? Скажімо, чи начальник відділу не мав до цього відношення?..

— Ні, ладен поклястися, що Немуро-сан не має з цим нічого спільного... Взагалі моє запитання спирається тільки на припущення... Просто в кожному ділі є зворотний бік, невидимий сторонній людині, як в отих дверей, через які ви щойно проходили... І якщо ти його не побачиш, не знатимеш і правди... Тож і мені треба взяти до уваги всі обставини... Шантаж схожий на тарганів, що кишать біля чорного виходу... Чому шантаж став можливим?.. Якщо підійти до справи з цього боку, можна легко докопатися до суті... Ми часто користуємося таким методом.

— Я теж багато чого передумав після телефонної розмови з вами... Звичайно, не стільки, як ви... Лише про те, коли можливий шантаж...

— Було б добре знати хоч це.

— В діловому світі є комісіонери, які торгують угодами на розподіл товару між роздрібними паливними базами, і так звані "змішувальники", що додають, скажімо, до бензину різні домішки. Річ у тому, що від типу палива дуже залежить процент податку, тож завдяки домішкам можна нечесно нажитися. З цієї причини навіть у роздрібних паливних базах, якщо дозволяє їхнє географічне розміщення, вдаються у значних масштабах до фальсифікації сортності палива — наприклад, пускають у продаж гас чи шпіндельне мастило з підвищеним вмістом води. Може, й на тій базі робилося щось схоже?

— Я перестрибую з однієї теми на другу, але мені хотілося б запитати, чи ви не знали шуряка Немуро-сана?

— Шуряка?.. Дружину Немуро-сана я зустрічав двічі або тричі.

— Немуро-сана часом не відвідував підозрілий тип — широкоплечий, ходив перевальцем?

— Ні, я його не знаю...

— Так-от, учора ввечері його вбили.

— Вбили?

— І, до речі, на відстані лише двох-трьох кілометрів від тієї паливної бази в містечку Р.

— Чому такі люди... всі живуть своїм життям? Невже тільки я нічого не знаю?..

Сумнів і допитливість у погляді за скельцями окулярів поступово розпливаються і переходять у страх. Здається, молодий службовець от-от перекинеться, мов глечик, що

втратив рівновагу. Мабуть, йому можна вірити. Видно, брат клієнтки вдався до шантажу просто для того, щоб роздобути гроші на розшуки зниклого чоловіка. Бо якби той шантаж мав хоч найменше відношення до фірми "Дайнен", то цей боязливий і обачний службовець, напевне, не прохопився б жодним словом про махінації в торгівлі паливом.

— Пробачте, що змусила вас чекати.

Несподівано нашу розмову перебила майже діловим, сухим тоном бліда дівчина з широким підборіддям, у червоно-фіолетовій накидці із темно-синьою облямівкою. Якби не довге розпущене волосся, вона нічим не нагадувала б натурницю з тих фотознімків. Її непривабливе обличчя — трохи кирпатий ніс, товсті вольові губи, сліди прищів на щоках, набряклі нижні повіки — не годилося для фотографування. Звичайно, саме її обличчя ще не пояснює, чому його увага була звернута тільки на її спину. Навіть якщо залишити обличчя поза кадром, все одно є чимало інших частин тіла, вартих фотографування. Крім того, якби до тих поз, які вона так покірно прибирала, додався відповідний вираз обличчя, то фотографії могли б мати зовсім інший вигляд.

— Можете зайти в студію.

— Випийте скляночку, я частую.— Я пересідаю на інший табурет і звільняю дівчині місце посередині між нами.— Вам пива чи, може, чогось міцнішого?

— Марнуєте час. Чи, може, вам байдуже, що заплатили?

— Хай вас це не турбує.

Насмішкувато хмикаючи, вона сідає на табурет, і в цю мить накидка спереду розходиться, оголюючи майже до стегна одну ногу. З її обличчя і з того фотознімка, спотвореного фотоапаратом, ніхто б і не здогадався, що в неї такі гарні ноги. І хоча шкіра на них вже не дуже біла, вони прекрасної форми, розвинуті, як у спортсменки. Як би там не було, а його пристрасть до фотографування спини, що вилучала з кадру навіть такі ноги,— незрозуміла. Мабуть, за чисто професійною звичкою виставивши довгу голу ногу, Саєко кінчиком сандалі постукує в такт музиці об стойку і каже:

— Бармен, стежте за часом. А вип'ю я чогось найслабкішого — джинфізу, чи що.

— Мені вас рекомендував один чоловік на ім'я Немуро.

— Який чоловік?

— Мабуть, ви його знаєте. Він мені показав ваші фотознімки. Від першого до останнього.

— Який мене знімав?... Ага, той клієнт, що мене забирав... Ви, очевидно, знаєте, що в студії фотографувати не можна.

— А що ж там роблять?

— Ясно що. Оцінюють красу мого оголеного тіла. Тільки очима.

— Але ж пози на тих знімках чого тільки варті! Аж дух перехоплює.

— Ага, тутешні жовтороті на таке не здатні. Та останнім часом я не їжджу фотографуватися. Вирішила заміж вийти. А коли їдеш зніматися, все може статися, хіба ні? Та й нареченому неприємно.

— Вітаю вас! Але якщо так станеться, то багато ваших клієнтів будуть засмучені.

Зберігаючи цілковитий спокій, бармен ставить перед жінкою коктейль. Бульбашки лопаються, і його поверхня скидається на глибоке озеро, з якого піднімається білий туман. Тасіро-кун уже випив свою склянку й тепер, запхавши в рота чималий шматок льоду, неуважним поглядом водить довкола — незрозуміло, слухає він нашу розмову чи ні,— подумки простягаючи руки до юрби схожих на привиди жорстоких перехожих, що переганяють його і залишають позаду... Я теж випорожнюю одним духом склянку і замовляю у бармена ще одну... Тасіро-кун злякано подивився на мене.

— Мабуть, Немуро-сан особливо засмутився...— Я підвищую голос, щоб перекричати музику, і, судячи з того, що Тасіро-кун ніяк не реагує на мої слова, догадуюсь, що стіна, створена музикою, грубша, ніж могло здаватися, отже, зміст нашої розмови до нього не доходить.

— Може, сказати, щоб трохи стишили музику?

— Ні, не треба. І в голосній музиці є свої переваги.

Із глузливою посмішкою на устах дівчина, спираючись руками об стойку, підтягується і, високо піднявши голе коліно, закладає ногу за ногу. Стегно, ставши від напруження принаднішим і товстішим, заповнює увесь простір від стойки до табурета. Переважившись тілом на лікоть руки, яка тримає склянку, дівчина подається грудьми до мене так, що відстань між нами скорочується приблизно вдвічі.

— Той клієнт — це ваш сусід?

— Ні, не він. Та, здається, і він тут не вперше? Пригадуєте?

— Та хіба запам'ятаєш обличчя кожного клієнта? Коли на тебе спрямовують юпітери, очі наповнюються світлом, і клієнт зникає, як ворона в нічній темряві.

— А все-таки фотознімки Немуро-сана жахливі. — Я нишком погладив жінчине стегно пальцем і, не відчувши ніякого опору, кладу долоню на округлу поверхню ноги, а через жінчине плече бачу, як Тасіро-кун умить відвернувся й припав губами до щойно принесеної склянки.— Хіба те, що ви дозволяли йому робити такі знімки, не є доказом близьких стосунків між вами?

— А яка робота в цього чоловіка?

— Начальник нашого відділу.

— Он що... Ну, простому службовцеві це не під силу... За виїзди я беру дорого... Зате роблю все, що тільки попросять...— Дівчина, що досі сьорбала коктейль потрошку, вихилила одним духом склянку й замовила в бармена ще одну.— Однак незабаром я вийду заміж. І мені хочеться влаштувати пишне весілля. Кімоно нареченої позичати не буду, а куплю власне. В найдорожчий готель зберу подруг — нехай задурно п'ють цілісінький вечір...

— Яких подруг? Натурниць? А наречений знає про вашу роботу?

— Не ваше діло.— Видно, мої слова зачепили дівчину за живе, бо вона роздратовано відштовхнула мою руку.— За таку важку роботу не беруться заради хизування або примхи. Про що я тільки не мріяла. Але щастя розминулося зі мною. Однак я не здалась. Якщо ви мене жалієте, то б'юсь об заклад, що в мене на ощадній книжці більше, ніж у вас. На рекламуванні універмагів по продажу товарів у кредит або

на показі купальників виставляєшся справжньою панночкою, та гаманець у тебе все одно буде порожній. Займатися такою справою можна років до двадцяти п'яти — до двадцяти шести найбільше, а тому на книжку нічогісінько не відкладеш.

— Мабуть, і наречений вами пишається.

— Авжеж, збитків через мене не матиме. І витрати на весілля, і завдаток за квартиру — все я оплачу. Вмовляти, щоб мене взяли заміж,— ні, це вже вибачайте.

— Виходить, ті фотознімки набрали тепер особливої цінності.

— Ви так хвалитеся, а я не знаю, що то за фотознімки.

— Ті, де ви зняті зі спини. Мабуть, пам'ятаєте?.. Ось такі.

Я витягаю один із кількох, приготованих у кишені, й тицяю його дівчині під самий ніс. І відразу її обличчя міняється, а голос звучить незгідливо й суворо:

— Звідки видно, що це я?

— Видно...— Я знову кладу руку на її ногу і через долоню ніби поглинаю співрозмовницю.— Ну, передусім те волосся...

— Волосся? — Зненацька дівчина заходиться істеричним сміхом, потім так само раптом підозріливо насупила брови.— Таке скажете... На прохання клієнта, звичайно, не завжди, ми користуємося накладним волоссям. Ось і для цього фотознімка він попросив начепити довге і чорне...

Нараз дівчина обернулася до Тасіро, і, труснувши довгим розпущеним волоссям, тицяє йому його в обличчя. Високим різким голосом вона щось сказала, та я не можу нічого зрозуміти. Я ще не встиг розгледіти вираз його обличчя, як воно сховалося за головою дівчини. Он що, накладне волосся?.. Однак цього ще не досить, щоб довести, що натурниця на фотознімках і ця дівчина — не та сама особа. Адже не можна сказати, що й з допомогою накладного волосся не вдається зробити тієї дивної пози з "кінським хвостом"... Для цього досить, наприклад, притримувати волосся зубами, але так, щоб цього не було видно...

— Мушу сказати, що ваша необґрунтована підозра мені не подобається.— Порівнюючи біле, майже прозоре стегно з просинню жилок і мою руку, схожу на червоного павука, я відчуваю приємне заспокоєння, а дівчина далі нападає на мене: — Якщо ви вважаєте, що мої фотознімки незвичайні, то не помилилися. Та невже ви думаєте, що ми дозволяємо фотографувати себе так, щоб пізніше нас упізнали? Ні, ми не такі простачки. Ось подивіться, і все зрозумієте.

Дівчина раптом занурює пальці обох рук у волосся, зриває його, мов шкурку стиглого персика, і сильно вдаряє мене довгим пасмом, що ніби стало окремою живою істотою, по передпліччю, а потім, поклавши перуку на ногу, завзято чухає коротко підстрижену руду голову. Схилене над умивальником барменове обличчя ледь-ледь змінює позу, і тепер його профіль, ставши на диво широким, застигає. На скроні — мабуть, від світла — залягла тінь, схожа на заглиблення або шрам. Його похмура незворушність — це лише зовнішня особливість його обличчя чи, може, ознака невиліковної хвороби, що проникла під шкіру й до самого серця? В усякому разі, мені не слід тут гаятися, нехтуючи цією пересторогою. Коли я забрав руку, дівчина,

здригнувшись, звела коліна і глянула на мене, як на ворога.

— Видно, нема надії, що ви запросите мене на весілля?

— Що ми будемо робити? Якщо не поспішимо до фотостудії, то часу зовсім не залишиться.

Скінчилася пластинка. Миттева тиша розриває вуха, а останні слова дівчини, ніби крила велетенського птаха, повисають над баром. Двоє чоловіків за столом поблизу дверей здивовано повертаються в наш бік. Та от музика знову заграла — тепер уже сумно бренькала гітара,— наче розріджуючи навколишнє повітря, яке не може відгородити нас від зовнішнього світу. Допивши залишки саке з содовою, я встаю з табурета.

— Вибачайте. Я згадав, що маю термінову справу.— Поверх обіцяних двох банкнот по тисячі ієн кладу стовпчиком додатково кілька стоієнових монет.— Гарно провів час, але, на жаль, мушу йти. Здається, залишилося трохи оплаченого часу, то, якщо не заперечуєте, я віддам його Тасіро-кунові. У вас, видно, ніяких рсобливих справ нема?

Обличчя та шия сп'янілого Тасіро налилися кров'ю, і лише кінчик носа та підборіддя залишилися білими, наче їх притиснули до шибки. Він мовчав і таким дивним способом нарешті дав зрозуміти, що погоджується.

— Ви, напевно, неодружений.— Дівчина відверто глузувала з молодого службовця.— Та все ж мали б знати, що гудзики на сорочці треба пришивати нитками одного кольору. Щоб людей не смішити.

Однак Тасіро, витираючи кінчиком пальця запітнілі окуляри, стоїть мовчки. Так само мовчки бармен опускає переді мною, мов сніжинку, рахунок за випите і перед тим, як узяти гроші, дає решту. Пройшовши мимо столика, за яким двоє чоловіків ведуть важливі переговори, я вже наближався до дверей, коли мене нечутно нездогнала дівчина. Запах дешевої косметики викликав в уяві ліжко вбогої жінки.

— А все-таки я пришлю вам запрошення на весілля,— сказала вона майже пошепки і на мить розгорнула поли накидки. Дівчина була голісінька. Гладка, але не пружна, а наче налита водою. Судячи з пушку внизу живота, вона справді зовсім не та, що позувала для фотографій.

— Така робота,— і дівчина вдавано сміється.— Ви можете не повірити, але совість у мене чиста. Та все одно моєму нареченому не хочеться, щоб я сюди ходила. Бо найголовніше для сім'ї — її надійність. Може, перед тим як я вийду заміж, ще раз зайдете?

Тасіро стоїть на одному місці, як велика театральна лялька. Злегка потиснувши жінчину руку на прощання, штовхаю двері. Вони знавісніло ячать, мов сполоханий птах, а холодний вітер уривається за комір і в рукави. Музика віддаляється, і що крок, то все більше її заглушує шум сірого міста. Тануть, розпливаються у тій пітьмі і мої почуття. Я прискорюю ходу і, прямуючи під небо неонових ламп, намагаюсь якомога швидше йти в ногу з перехожими...

Однак чим більше я пришвидшую кроки, то відчуваю, як хтось інший, невтомно переслідуючи свою мету, намагається мене догнати. Людей на тротуарах мало, зате

потік таксі перед кінотеатром майже безперервний... Та я все йду... Може, тому, що нема вільних таксі... А може, хочу, щоб людина за моїми плечима якомога скоріше мене наздогнала.

Нарешті я чую уривчасте дихання того, хто порівнявся зі мною. Не змінюючи ходи, не обертаючись, я нехтую супутником, як власною тінню. Наче зголодніла мошва, в мої охолоті вуха вдирається кволий, благальний голос.

"Що таке? Невже дівчина не сподобалась?.. А я думаю, в неї гарні ноги... Навіть улітку її тіло, напевне, прохолодне... У вас інший смак?.. Чого мовчите?.. Що, ви приголомшені?.. А що я міг зробити?.. В мене не було злого наміру... Навпаки, я старався вам догодити, та перегнув палицю... Невже я малодушний?.. Я себе ненавиджу... І завжди так, а знаю наперед, що каятимусь, хоч вішайся... І чого я такий вродився?.. Аж гидко... Забудьте про ту фальсифікацію пального... Ненароком наплів вам небилиць про це, бо, правду кажучи, роздрібні бази можуть заробити й чесною торгівлею, не балансуючи на небезпечній линві... А якщо й робиться щось недозволене, то це хіба за допомогою подвійної бухгалтерії, аби уникнути податку... Навіть якби підробка пального мала місце, ніхто заздалегідь не думає, що невеликий промах — і його схоплять за руку... Я не брешу... Одне слово, виставляє сторожу — фіктивну компанію, крах якої шкоди головній не завдасть... Тож нічого не вдасться рознюхати... Хоч скільки рознюхуй..."

Я не відповідаю. Не висловлюючи ні згоди, ні заперечення, йду такими ж кроками. На тротуарах людей стає щоразу більше. Як нічна комашня, вони спішають до штучного світла. На хвилину притихнувши, Тасіро не витримує моєї мовчанки і нетерпляче веде далі:

"Причини дві... Чому я мусив вдатися до вигадки?.. Я злякався... Ви розумієте?.. Як тільки я подумав, що начальник відділу Немуро зник безвісти без жодної причини, мені здалося, ніби мене самого покинули... Ні, трохи не те кажу... Скоріше я йому позаздрив, чи що... Я ще не зазнав нічого прекрасного в житті, як мене, тільки мене, здихалися... І тому я почав шукати хоча б якоїсь причини, пояснення і тим самим намагався знайти спокій... От що було в мене на душі... А крім того... мені соромно признатись... я ще нікому про це не говорив, а мучився на самоті... але тепер я мушу бути чеснішим, ніж раніше... Якщо вже почав, то треба зізнатись у всьому до кінця... Знаєте, історія з тими фотознімками — теж чистісінька вигадка... пробачте... цілковита брехня... Правду кажучи, я знайшов їх випадково на дорозі... Вони здалися мені цікавими, і чим довше я їх розглядав, тим більше дійсність змішувалася з вимислом... Може, в цьому винна дружина Немуро-сана?.. Що ви думаєте про неї?.. Прикидається наївною, а сама тільки й шукає нагоди, щоб напустити туману в очі, пошити в дурні, правда?.. Може, тому, що я для неї — просто підлеглий її чоловіка?.. Я, звичайно, підлеглий, та не обов'язково їй слід зневажати мою людську гідність... Однак, гадаю, не варто сприймати інших людей так серйозно... Та чого це я причепився до неї?.."

Як і раніше, я мовчу. Втрутившись у розмову тоді, коли співрозмовник ще не розкрив до кінця своєї душі, можу спонукати його до нової брехні. Краще почекати,

поки за інерцією усе викаже. Я йду. Зненацька світло затоплює вулицю і, вганяючись клином у ніч, щосили намагається оп'янити перехожих ритмом божевільного часу.

"Куди це годиться! — Тасіро ледве зводить дух.— Мене розкрито, правда? Знову брехня... Сама мимоволі зірвалася з язика... Може, це хвороба?.. Хвороблива брехливість, чи що?.. Правду кажучи, я сам зробив ті фотознімки... Тепер уже немає чого критись... І, звичайно, натурницею не була та дівчина з бару... Спитаєте, чому я фотографував тільки зі спини?.. Бо так жінки здаються лагіднішими... Клянусь, це остання брехня... Мабуть, ви не вірите мені, але... я зганьбив себе, та, благаю, пробачте... Я ношу в собі жахливу таємницю... Вона не дає мені спокою... Мені здавалося, брехня стане правдою, коли хтось у неї повірить... Та я втомився... Хочу відкритись і відчути полегшення на душі... Тож прошу: поверніть мені ті знімки... Вони не мають відношення до Немуро-сана, просто я прикривав ними свою ганьбу..."

Я знову не відповідаю. Небо, всіяне мерехтливим неоновим світлом, а під ним вир людей, гнаних невидимою метою, нічне свято псевдовтікачів, що ніяк, навіть якби рухалися швидше, не можуть віддалитися один від одного більше ніж на три метри, імітація репетиції вічного свята, повторюваного щовечора. Я стаю на край тротуару, щоб зупинити таксі. Тасіро забігає спереду і, бризкаючи слиною, веде далі:

"Дуже прошу, послухайте... Жахлива таємниця... Я бачив... бачив начальника відділу Немуро... Правду кажу... Чому ви не слухаєте? Адже це ваш обов'язок його шукати... Ви мені не вірите? Тоді хоч послухайте... Я бачив... бачив на власні очі, як ішов начальник відділу Немуро..."

Байдужий до його слів, я піднімаю руку назустріч порожньому таксі. Машина гальмує, різко звертає до тротуару й зупиняється, заторохтівши, наче бляшанка. Я рвучко відчиняю дверцята. Тасіро намагається залізти всередину, але я не запрошую його, хоч і не забороняю сісти зі мною.

У водія дуже похмурий вигляд. Коли я сказав, куди їхати, він не те що не відповів, а навіть не кивнув головою, лише різко натиснув на педаль зчеплення і без усякого жалю примусив старий мотор закашлятись. Якщо в і н проник в інший світ через задні двері кав'ярні "Камелія", то невже, як і цей водій, щодня карається — так, наче шкребе нерви скляними скалками?.. Невже цей світ був настільки нестерпний, що довелося його навіки покинути й приректи себе на таке гірке життя?

— Я таки бачив Немуро-сана.

Окуляри Тасіро, що стривожено поглядає на мене збоку, пітніють,— в автомашині занадто жарко. Мої щоки, задубілі на холоді, м'якшають, і я раптом почуваю, що сп'янів. Під дією віскі в крові зашумували дві з половиною склянки пива.

— Ви могли б сказати про це раніше. Чого досі мовчали про такий важливий факт?

— Я не знаю, чи маю на це право...

— Право?

— Начальник відділу, якого я зустрів на вулиці, здався мені зовсім іншою людиною... Він нічим не був схожий на нещасного відлюдника... Хода жвава, як у людини, що прагне жити...

— Кажете, хода, отже, він ішов?

— Від несподіванки мені аж дух перехопило... Хотів було його окликнути, але не наважився, коли побачив вираз його обличчя. Зрештою, хто дав мені право втручатися в його життя?..

— Широкою чи вузькою вулицею?

— Звичайною... тротуаром, як оцей...

— Вам не здалося, що він чимось стурбований? Адже тільки на перший погляд міг справляти враження бадьорої людини...

— Зовсім ні! Хіба можна було помилитися? Та де там стурбований, навпаки, безтурботний, наче втішався прогулянкою.

— Тоді чому він вас не помітив? Ви ж змогли роздивитися вираз його обличчя. Вам не здається це дивним?

— Була страшна штовханина. Саме тоді люди висипали з контор...

— Ви йшли слідом за Немуро-саном?

Насаджуючи на ніс окуляри, витерті зіжмаканою хустиною, Тасіро блискає білими, наче вставними, зубами й відповідає:

— Ви хочете спіймати мене на слові? Коли б я сказав, що йшов слідом за Немуро-саном, то ви запитали б, як це я ззаду помітив вираз його обличчя? Хоч це й прикро, але я кажу правду. А коли так, то не треба до мене прискіпуватись.

— Ну, гаразд. А все ж, чому ви його пропустили?

— Навіть не знаю, як це сталося...

— Що, він усе ще для вас авторитет?

— Питання в тому, чи маємо право втручатися в його життя. Визначаємо на свій розсуд де людині треба жити, а тій, що втекла, вішаємо на шию ланцюга і змушуємо її вернутися назад... Та чи є в цьому здоровий глузд?.. Хто має право силоміць нав'язувати іншій людині місце проживання?..

— Людина тікає з одного місця на інше лише для того, щоб заспокоїтись. І особливої сили волі для цього не треба. Замість того вона мала б подумати про обов'язок і відповідальність перед тими, від кого втекла.

— Мабуть, людина тому й тікає, що хоче позбутися того обов'язку...

— О котрій годині це було? Де?

— З уривка тієї газети, яку я вам недавно показував, видно, що на тисячу людей, враховуючи сюди дітей і хворих, які не можуть робити, що їм хочеться, припадає одна людина, пропала безвісти... Думаю, це дуже серйозно... А якщо долучити сюди й тих, що не втекли, але хотіли б, то цифра буде страшною... Одне слово, ті, що не втекли, залишаться у меншості...

— Влітку? Чи восени?

— Насамперед треба з'ясувати, чи маю я право втручатися?

— Відчай залишених людей вас не турбує? Думаю, ви не забули, що шуряка Немуро-сана вбито?

— А яке це має відношення до відчаю людей, яких покинули?

— Якого кольору костюм був тоді на ньому?

— Коли вранці я їду в переповненій електричці, стиснутий з усіх боків людьми, мене охоплює страх. Звичайно я стикаюся з десятком-двома, хай навіть сотнею знайомих, принаймні з виду, людей, і мені здається, що я займаю чітко визначене місце в суспільстві. А от у повнісінькому вагоні я бачу навколо себе незнайомців та ще й силу-силенну. Але це ще нічого, найстрашніше, коли електричка підходить до кінцевої станції...

— Може, все-таки скажете, хоч якого кольору костюм був на ньому? Мені вже таких небилиць наговорено, я так багато й марно находився, що аж ноги болять.

— Ой, пробачте...— Тасіро знітився і проковтнув слину.— Колір костюма?.. Здається, він був... Ні, на ньому не було костюма, а, по-моєму, лише дощовик...

— Справді?

— Того дня... дощу не було, але в будь-яку хвилину погода могла зіпсуватись. А начальник відділу здавна вирізнявся своєю завбачливістю... Ми всі глузували з його дипломанії — він мав права водія, а крім того, диплом радиста, стенографіста...

— Я про це знаю.

— Думаю, все це пов'язане одне з одним... Щоб не розгубитися серед чужих людей... чи то в переповненому вагоні електрички, чи то в плетиві незнайомих вулиць...

— Якого кольору той дощовик?

— Звичайнісінького... рудуватого чи, може, зеленкуватого... як усі дощовики.

— Новий? Чи приношений?

— Ні, не новий. Досить потертий. Як хочете знйти... з масними плямами на рукавах і комірі... Ага, пригадав, той самий, що його начальник відділу давно носив... Він був здібним автомеханіком і часто замість спецівки накидав на себе того дощовика, коли залазив під машину...

В ту ж мить я наказую шоферу зупинити таксі. Над широкою темною вулицею де-не-де висять ліхтарі... Блищить відбитим червоним світлом табличка, сповіщаючи про ремонт водогону, кілька касок, укритих люмінесцентною фарбою, нудно повторюють однакові рухи.

— Отут виходьте й провітріть голову. Думаю, зрозумієте причину і без запитань.

— Зрозумію? — Тасіро зіщулився, наче готуючись чинити опір.— Та я ж збирався вам усе розповісти.

— Подумайте як слід, може, зрозумієте. Ну, швидко виходьте!

— Ви ще пошкодуєте.

— Годі! Щоб ви знали, я одержав той дощовик від клієнтки. Добре виспіться, проковтніть таблетку аспірину, а коли придумаете вірогіднішу брехню, приходьте знову.

Склавши середній і вказівний пальці, я грубо штрикнув Тасіро між ребра. Зойкнувши, він скорчився й нахилився вперед, але не випав із машини, а втримався на одній нозі.

І тоді, обернувшись до зачинених дверцят, хрипким голосом прокричав:

— Я йшов за ним! Я йшов за начальником відділу!

Виходжу з таксі посередині узвозу, що веде до житлового масиву на узвишші. Заплатив за каву, випиту разом із Тасіро,— це зрозуміло, але несподівано, мабуть, з п'яної голови, розтринькав гроші у фотостудії і, нарешті, проїхався на таксі... Скільки ж я маю вимагати на покриття витрат?.. Для цього, звичайно, треба подати клієнтці відповідні відомості... Звісно, я міг би щось уписати в повідомлення... Адже навіть безцільна трата часу чогось учить... Вважаю, що понад дві години, проведені серед потенціальних утікачів, дозволили мені стерти на карті сумнівні, непотрібні лінії.

Однак майже неможливо внести ці непрямі наслідки розшуку в об'єктивне повідомлення, що не втратило б цінності після виходу з-під моїх рук. Зрештою, написати, що брехун признався в брехні, це те ж саме, що нічого не написати. Коли я в думках повертався назад, в уяві виразно спливали тільки білі ноги під стойкою... тільки відчуття, ніби моя долоня вбирає їх... Але ця окрема частина жінки не розширювалася до цілісного образу, і якби я наважився закінчити "фреску", то решту деталей мав би шукати за тією жовтою шторою. І знову, як комаху до лампи, де їй судилося згоріти, я поспішаю вулицею через житловий масив до того вікна. Не маючи для цього ніякої причини і особливо не замислюючись над тим, що в мене її немає...

Ні, не можна сказати, що зовсім не було ніякої причини. Причиною була автомашина. Я залишив її перед сходами, що ведуть до жінчиної квартири, якраз навпроти другого звідси ртутного ліхтаря... Я поставив її там під тим приводом, що сп'янів, але тепер, коли хміль ударив у голову ще сильніше, причина, яка привела мене сюди, здається дедалі хисткішою. Неквапливо йду стежкою, протоптаною на висохлому газоні, скорочуючи відстань до жовтого вікна. Від краю будинку номер три, якщо йти звичайно, тридцять два кроки... Поглядаю вгору: низки ліхтарів, схожих на штучні очі, які дивляться незмигтно, стоять ніби зачаровані й кличуть на свято, яке ніколи не настане, прямокутники блілого світла у вікнах — наче постаті людей, що давно зреклись і відвернулися від того свята... Вітер хльоскає в обличчя ніби мокрою ганчіркою — піднімаю комір пальта і зупиняюся... саме там, де востаннє бачили його о...

А якби зараз тут стояв не я, а в і н... якби під прикриттям ночі в і н прокрався сюди... то що подумав би, глянувши на вікна покинутого дому? Силкуюся перейнятися його настроєм, та мені не вдається. Чомусь весь час перед очима настирливо виникає постать водія таксі, який щойно мене привіз. Чоловічок із землистим обличчям, що замість повітря вдихає невдоволення, замість крові нагнітає в жили прокляття, чоловічок, переповнений злістю, наче хлів смородом... Такому чоловічкові нема чого тут стояти... нема потреби нишком пов'язувати свою долю із жовтим вікном... Однак не всі водії схожі на нього. Трапляються інші, господарні люди, такі, наприклад, як Тояма, що купив у нього автомашину. В і н повинен бути самим собою. Кимось іншим його навряд чи можна заступити. В і н... той, що відвернувся від надії на будь-яке свято і наважився втекти із призначеної йому в житті окремої комірочки... А може, в і н вирушив у дорогу, щоб потрапити на вічне свято, яке ніколи не відбудеться?..

Одного дня несподівано потрапляє на очі приклеєний на якійсь стіні чи

телеграфному стовпі збляклий на дощі, не помічений іншими людьми клопоть паперу,— об'ява, яка сповіщає про велику урочистість, і сповнює його незмірною надією ще й тому, що місце і час не були вказані... І він, не оглядаючись, кинувся шукати те свято, яке, на відміну від його щонічної підробки, що лише темрявою і неонам скрашує грим на обличчях, не закінчиться й після смерті... на свято у світ ночі, який триватиме вічно, поки вистачить тьми... у нескінченний танець, не супроводжуваний втомою, смутком і шматками паперу, що їх розкидає вітер...

Тепер в і н стоїть тут... зважає на терезах, що важче — втрачене чи ще не здійснене бажання... Та що вирішить?.. Я шукаю його навіпамацки... Але марно... Та пітьма, в якій никаю,— це кінець кінцем моє власне нутро... вкарбована в мозок власна карта-схема... Це я стою, а не в і н... Правду кажучи, я мав би стояти не тут, а, скажімо, десь під парканом будівельного майданчика, звідки видно вікно кімнати моєї дружини... Та от я тремчу на холоді й стежу за вікном чужої людини, нічим зі мною не зв'язаної, яка зовсім випадково стала моєю клієнткою... Може, й в і н стоїть на місці, не позначеному на його карті-схемі, під хтозна-чийм вікном... І може, там, куди ніхто, крім нього, не добереться, він спить, або прокинувся, або сміється, плаче, сердиться, нудьгує, зневірюється, веселиться, пиячить, скрегоче від зубного болю, тремтить від страху, димить, як порожня розпечена сковорідка, витає у хмарах, збився з дороги, падає у безодню, зосереджено підраховує свої гроші, заглиблюється у спогади, складає плани на завтра, мучиться кошмарами самотності, каючись, рве на голові волосся або лежить з глибокою раною, ледве дихаючи...

Однак зараз тут стою я. Безперечно, я сам. Я збирався йти за його картою-схемою, а йду за своєю, збирався вислідити й о г о, а висліджую себе,— і от я завмираю, наче примерзаю до землі... Ні, не від холоду... не від сп'яніння... і не від сорому... Розгубленість переходить у тривогу, тривога — в страх... Мій погляд зупиняється на розі будинку номер три, потім бігає вгору і вниз, вертається назад і починає рахувати будівлі... ще раз... другий, третій... На розі того самого будинку шалено піднімається і спускається... Нема!.. Нема жовтого вікна!.. На тому місці, де мало б бути жовте вікно, видно штору з біло-коричневими поздовжніми смугами... Що сталося?.. Якби я пройшов уперед тридцять два кроки, піднявся сходами на другий поверх і подзвонив у двері ліворуч, то все з'ясувалося б... Але тепер я не можу... Якщо штора так змінилася, то й зустрічатимуть мене настільки по-іншому, наскільки жовтий лимон відрізняється від зебри... Ану ж, ця смугаста штора — знак, що в і н уже повернувся додому... Повернувся, з напівглузливою посмішкою прочитавши у вечірній/ газеті про смерть її брата... Здійснилася рідкісна — одна з десяти тисяч — можливість, в яку я ще недавно зовсім не вірив. Який прозаїчний кінець!.. Дивовижна швидкість... Точна й зрозуміла карта-схема... Діалог, що нічим не відрізняється від монологу... Ну гаразд, усе розв'язалося безболісно, і тепер я зможу остаточно покінчити з цією справою, не гублячись у здогадах і не відганяючи від себе неприємної думки, що не маю підстав хизуватися своїми досягненнями...

Справді, мені нічого журитися. Навіть якщо в душі я прагнув, щоб ця справа

тяглася вічно, зі смертю клієнтчиного брата вичерпалося джерело фінансування, і хоч би що вона казала про свої заощадження, не варто вести далі безнадійні розшуки, які при всіх моїх зусиллях протягом двох з половиною днів до кінця домовленого строку нічого путнього не дадуть... Нема причини бути незадоволеним... Узявши валізку із автомашини (виходить, тільки для цього я сюди й прийшов), вертаюся назад тією ж дорогою. Темна-претемна вулиця... Ще раз кинувши оком на ту недоречну, незграбну смугасту штору, минаю зіщулене від холоду літнє подружжя із школярем у формі, який безперестанку щось базікає, і прямую схилом униз до станції метро. Коло входу в метро, наче вихопленого яскравим світлом з темряви, переганяючи один одного, вихоряться клаптики паперу і залітають усередину. Тут же, на станції, в дешевій їдальні, з'їдаю вечерю — рис із яйцем. Хоча зараз середина зими, величезна зелена муха намагається сісти на абажур лампи, але щоразу сповзає і врочисто дзижчить, кружляючи навколо. Та мені нема чого турбуватися. Мабуть, вона знається на порах року краще за мене.

ПОВІДОМЛЕННЯ 14 лютого, 6 година 30 хвилин ранку. Від 6 години 30 хвилин до 7 години потайки стежитиму за кав'ярнею "Камелія", оскільки маю відомості, що в ній займаються незаконним улаштуванням водіїв на тимчасову роботу. Якщо така незаконна посередницька контора справді існує, то потерта сірникова коробка, що залишилася від зниклого чоловіка, сірники з різнокольоровими головками — усе це набере глибокого змісту. Крім того, слід також з'ясувати справу з оголошенням про вакансію водія у спортивній газеті. Запевнення господаря кав'ярні, нібито знайомий із провінції попросив його найняти водія для власної машини, напевне, звичайнісінький викрут, розрахований на обман довірливих людей. А насправді не виключено, що те оголошення містило якусь зашифровану інформацію, зрозумілу тільки шоферам, які займалися тимчасовою роботою. Зауваження: наприклад, різна величина й порядок розміщення ієрогліфів можуть сповіщати про відновлення роботи після нападу поліції або ж указувати на зміну місця зустрічі. Проте це не означає, що таким чином швидко вдасться натрапити на слід зниклого безвісти чоловіка. Адже в місті проживає близько вісімдесяти тисяч водіїв, серед них п'ятнадцять тисяч, тобто майже двадцять процентів, не мають постійної роботи. Тож, напевне, існує багато таких незаконних посередницьких контор. Та в певному розумінні кав'ярня "Камелія" може бути ключем до розгадки всієї цієї справи. З уваги на це, я й вирішив таємно постежити за тією кав'ярнею. На щастя, мені зустрілася порядна людина — водій Тояма, що сам користувався послугами посередницької контори при "Камелії". Хоч він і не дав мені рекомендаційного листа, але, скориставшись його ім'ям, я зможу одержати потрібні мені відомості.

Однак усе, що я написав,— неправда. Тільки через дванадцять хвилин настане чотирнадцяте число. А до ранку залишається ще більше шести годин. До наступного кроку, здається, я занадто добре підготувався, та це не означає, що я поведжусь, наче школяр, який збирається на екскурсію, або зі злості теревеню, ніби Тасіро. Мине шість годин, хай навіть десять, та все одно зміст мого повідомлення нітрохи не зміниться.

Зрештою, мені нема чого побоюватися, що протягом тих шести годин мене спіткає раптова смерть, а якщо врахувати, що завтра, негайно після відвідин "Камелії", я мав намір побувати у клієнтки, то моє повідомлення — перепустка, краща за будь-який виправдний документ. Хоч би що означала та неприємна смугаста штора, я зможу переступити через заборону. В усякому разі, наслідки розпитувань у кав'ярні вмістяться у кілька рядків, тож мені нема чого соромитися. Це так само ясно, як і те, що після ночі настає день...

До того ж у крихітній, необжитій парубоцькій квартирі, якою я користувався тільки для снання, ніч наставала пізно і так само пізно світало. Перевівши стрілку дзвінка майже на п'яту годину, заводжу будильника й ставлю якнайдалі, на підвіконня, щоб рукою не міг до нього дотягнутись, увімкнувши радіо, заглушую стукіт кісточок маджана, що долітає з другого поверху, забираюся під ковдру, залиту вином і просяклу моїм запахом більше, ніж я сам, ставлю біля подушки його фотографію і поряд одну з тих, що одержав від Тасіро, на якій почуттєвість натурниці виявляється найчіткіше, і, потягуючи віскі просто з пляшечки, зосереджую всю свою увагу на зв'язку між цими двома фотознімками.

Чоловікове обличчя — несиметричне і трохи довгасте — видає в ньому людину запальної вдачі. Шкіра на обличчі здається шорсткою, але не стільки через нерівності, як через плямки, якими вона вкрита. Мабуть, він схильний до алергії. Праве око випромінює волю, ліве, з опущеним зовнішнім кутиком і млявими повіками, надає йому вигляду засмученого пса. Довгий тонкий ніс ледь-ледь скривлений вліво. Лінія уст майже пряма, наче накреслена під лінійку. Верхня губа — тонка, нервова, нижня — повна, спокійна. На лівій щоці кілька не зголених волосинок. Досі в і н справляв на мене враження винятково ділової людини, а тепер я чомусь угледів у ньому й риси мрійника. Я не відчуваю до нього ні ворожості, ні упередження, але не віриться, що цей чоловік може з'явитись і по-людському заговорити зі мною. Вираз його обличчя найкраще відповідає його теперішньому стану, наче від самого початку в і н народився у вигляді зображення на плівці негативу. На тлі фотознімка бліда скісна смужка. Може, це частина будинку, що відсвічує під слабким сонячним промінням, або швидкісна платна автострада.

На чорному тлі другого фотознімка величезні жіночі сідни-ці, схожі на плід тілесного кольору. Вони тільки здаються величезними, бо займають усю площу знімка, а насправді невеличкі. Їхня форма щось мені нагадує. Ага, плід мушму-ли... блідої мушмули, своєрідно спотвореної... гібрида муш-мули та європейської груші... Мабуть, тому, що підстилка під натурницею не зовсім чорна, її низ скидається на зеленкуваті прозорі півкулі... вони глибоко западають унизу і різко випинаються в кінці хребта. У коричнюватій заглибині ясно відчувається піт. Верх непрозоро білий з ледь-ледь помітним рожевим відтінком... напевно, цю непрозорість створює пушок, що вкриває тіло, мабуть, завдяки йому, з'явився і білий відсвіт. Оскільки натурниця дуже нагнулася вперед, сфотографована під певним кутом її спина із рядочком хребців, схожих на присипані піском стародавні могили, набрала кольору пряженого борошна. Саме цей

колір найбільше мене приваблює.

М'який, ніжний пушок, як на найдорожчому оксамиті... ледь-ледь смаглява, гладенька, мов у юної дівчини, шкіра... ясна річ, навіть при використанні найдосконалішої техніки сучасна кольорова фотографія не може відтворити всіх відтінків. Однак... ні, я не збираюся ще раз повертатися до зізнання Тасіро... та якщо засумніватись у подвійній брехні, то не виключено, що перша з них виявиться правдою... до того ж клієнтка визнала, що в і н захоплювався кольоровою фотографією... тож не слід відкидати й можливості, що ті фотознімки — його робота. Можна підозрювати, що кваплива відмова Тасіро від своїх попередніх зізнань пов'язана з побоюванням, що стане відомо, яким способом він заволодів ними. Припустімо, що це так, але чи можна це прочитати на й о г о обличчі? Здавалося б, що можна, адже коли чоловік дивиться або приглядається, на його обличчі з'являються особливі зморшки. Житель вивернутого навиворіт світу, який не спроможний переконатися в існуванні об'єкта, поки не вбере його в себе...

Тому я до всього прискіплююся. Передусім не ясно, чи Тасіро вистачило б уміння користуватися фотоапаратом із широ-кокутовим об'єктивом. Далі, як сприймати той фотоальбом з написом "Зміст спогадів" і, зокрема, фотографію, де клієнтка знята у трохи театральній позі? А як бути з фотознімком, на якому крізь сорочку проглядає силует її тіла?.. (Чому так спокійно вона показала мені той фотоальбом? Що це таке? Байдужість, необережність, навмисність, чи, може, звичайне жіноче кокетування?) Ну що ж, і така річ можлива... не виключено навіть, що натурниця на тих фотознімках — його дружина, тобто моя клієнтка...

Я весь наче застиг. Тільки фотографію жінки залишаю, а його — перевертаю. До ранку ще далеко, а пляшечка віскі вже порожня. З радіоприймача безперестанку линуть американські народні пісні. Нарешті під ковдрою стало тепло, і я щораз міцніше прикипаю очима до плоду мушмули. В моїй уяві натурниця перетворилася на молоду дівчину. Заглибина на мушмулі виблискує, як перетинка на жаб'ячих лапках. Жінці, напевне, личила б коротка яскраво-червона сукня. Враження від дивної дівчини — помічниці в ательє дружини — по-чудернацькому переплітається, як на репродукції Пікассо, що висить у кімнаті в клієнтки, із зображенням натурниці на фотознімку. Акробатичні трюки, мало не падіння, безперервно повторювані на абсолютно безпечній линві, прокладеній по землі. А що якби я пішов разом з цією жінкою до ательє моєї дружини й замовив їй сукню? І справді, вона ж казала, що збирається шукати собі роботу. Може, влаштувати її в дружини?.. Перетинка на жаб'ячій лапці дедалі більше виблискує, стає схожою на фіолетову гуму...

Що руйнується, що залишається?.. На пластиковій стелі, зробленій під дерево, появляється те саме обличчя... Усміхнений місяць... От незбагненна загадка: чому такий страшний сон, нібито мене наздоганяє повний місяць, який я бачу двічі або тричі на рік?..

Четверта година п'ятдесят шість хвилин ранку... дратівливий дзвоник будильника, ніби по нервах провели наждачним папером... забите мокротинням горло пече, навіть

курити не хочеться... дається взнаки не просто похмілля, а випите вночі віскі... хоч скільки миюся холодною водою, однаково в очах ріже, ніби довго стояв на голові, хоч скільки висякую носа — з нього все тече.

План на сьогодні вже вписаний у повідомлення. Нічого не залишається, як діяти так, ніби все вже зроблено. Маленька кімната, майже без меблів, здається надто просторою. Мабуть, через холод. Щоб зігрітися, прикладаю руки до гарячого чайника з водою, що стоїть на газовій плитці. Як тільки вип'ю чашку міцної кави, вирушу з дому. Якщо вийду о пів на шосту, то десь о шостій десять доберуся до житлового масиву на узвишші. Заберу машину, кілька разів проїду мимо "Камелії", щоб розвідати, що там відбувається, і поїду — буде точно тридцять хвилин на сьому, як написано в повідомленні.

Я поголився, перевдягнувсь і, сьорбаючи каву, взявся переглядати вчорашню вечірню газету, як знову пролунав дзвоник. Цього разу не будильника... дзвінок телефону... Телефон — єдина вартісна річ у моїй кімнаті... Я встановив його для службових цілей, та оскільки вдень я майже ніколи не бував удома, то користувався ним іноді, коли просипав, для зв'язку з конторою. А щоб мені хтось дзвонив — за останнього півмісяця я собі такого не пригадую. Я навіть збирався його продати... Дзвінок лунає втретє... Навіть не уявляю собі, хто б це міг бути... Може, хтось помилково набрав мій номер?.. А що як клієнтка?.. Може, раптом потрапила в якусь історію, що примусить її знову начепити на вікно жовту порт'єру... Або дружина?.. Якщо дружина, та ще й о пів на шосту, то в неї, напевно, апендицит або запалення легенів... Не дожидуючи четвертого дзвінка, піднімаю трубку.

— Хто це?

— Ви спали?..— невиразним, слабеньким голосом озивається не хто інший, як Тасіро.

— Що сталося? Так рано...— Мимоволі я питаю сердито: — А ви подумали, котра зараз година?

— Та я вже збирався класти трубку, якщо ви після ще одного дзвінка не прокинетесь. Мені будь-що треба з вами поговорити...

— Але ж надворі ще темно, хоч в око стрель. Облиште свої жарти.

— Ні, небо починає світліти. В його забарвленні стільки смутку! Тут у нас уже молочар пройшов, он і поштареву ходу чути. І собака загавкав. Прогуркотів перший трамвай...

— Годі! Я кладу трубку.

— Не треба! Потім пошкодуєте, що не захотіли вислухати останніх слів людини. Я збираюсь накласти на себе руки. Цілу ніч не спав, а все думав, думав до знемоги. Он поштар біжить! Газета?.. Сьогодні у вечірній газеті буде повідомлення про мою смерть... Причина?.. Яка причина?.. Мабуть, невроз...

— Яв захваті від вашої чудової гри. Але, на жаль, я поспішаю. Може, відкладете продовження до завтра?

— Ви не вірите. Безжалісна людина! Невже з моїх слів не зрозуміли, чи я кажу

правду, чи брешу? Хоча будь-яка висловлена брехня має певний зміст. Та сьогодні я змушу вас повірити. Зможу зробити так, що ви все життя будете каятися. Так вам і треба! Я змушу вас глибоко відчувати провину за свою бездушність.

— Звідки .ви дзвоните?

— Хіба не однаково звідки? Ви начебто трохи стурбовані.

— Невже це в моїй натурі?

— Так чи ні?

— Ну, я кладу трубку.

— Почекайте! Я вас довго не затримаю. Я скоро помру. Я хочу, щоб ви почули мій передсмертний крик. Ви гидували мною, як черв'яком, а тому спокійно будете свідком моєї смерті, правда? Мабуть, думаєте, що я прикидаюся? Ну що ж, тоді слухайте, попиваючи чай.

— Я п'ю каву.

— Тим краще. Вам це більше підходить. Ви чуєте? Я піднявся на підставку... на дорожню валізу... тепер зав'язую мотузку навколо шиї... ні, те так, просуваю голову в зашморг...

— Заповіт написали?

— Ні, я багато, чого передумав, та якщо заповіт писати серйозно, то йому не буде кінця... А писати коротко — скажімо, "прощайте" — не варто.

— Наостанок нічого не хочете сказати про начальника відділу Немуро?

— Бездушна людина, оце вже справді так. Навіть не людина, а свиня. Як можна про таке говорити тому, хто от-от умре? Якась нісенітниця! Того чоловіка... зниклого безвісти, я його зневажаю... Хіба це не малодушність?.. Таке може зробити лише боягуз... І заради нікчеми зняли величезну бучу!.. Я б так не вчинив... Ось я вже накинув мотузку на шию. О'кей! Вона вже так стягує шию, що, здається, зараз кров із носа бризне. Я йду набагато далі, ніж будь-хто із пропа-лих безвісти.

— А хіба самогубство не схоже на втечу? Тільки після нього залишається гидкий труп, а зникнути безвісти — це все одно що стати прозорішим за повітря, чистішим за скло...

— Ой, хтось іде. Ну от, я умираю. Тільки відштовхну з-під ніг валізу. Відштовхую. А дружині Немуро-сана передайте, що наймати детектива заради зниклого чоловіка — велика розкіш...

— Заради кого?.. Яка розкіш?

Та відповіді не було. Мені здалося, ніби роздавили ногою гумовий мішок з водою, але й цей звук відразу заглушив страшний шум — видно, трубка об щось ударилася,— після чого все стихло. Долинав тільки слабенький шурхіт, ніби щеня чухається в ящику... Мабуть причулося... Я не думаю, що він заподіяв собі смерть, але... що ж робити?.. Та якщо справді повісився, то з мене, свідка його смерті, поліція воду виварить. Як же я виправдаюсь? Якась дурниця. Може, відповісти, що винна в цьому моя тупа бездушність? Звичайно, поліцію переконало б інше пояснення: мовляв, я шантажем довів того бідолаху до самогубства. Нічого не вдієш — для таких людей це

єдиний зв'язок між причиною і наслідком. Ну й помстився він мені! Так спритно, що я навіть не зрозумів... та ні, він не повісився... він збожеволів... Просто в нього така вдача — любить привертати до себе увагу екстравагантними витівками... так само декому подобається обвішувати груди нагородами... от зараз він піднесе трубку до рота... і захихоче... або захлипає... О, щось чути... скриплять двері... До мене долітає чоловічий зойк... переляканий, хрипкий голос...

Виходить, правда! Я кладу трубку і переконуюсь, що навколо тиша.

І знову темна-темна дорога... Вечірня пітьма наче одним помахом щітки змела з дороги господиень, що ходили скуповуватися на вечерю, і коляски, і сріблясті велосипеди; повернулась у свої комірki і затихла більшість скромних службовців, а охочим до розваг після роботи ще рано спішити додому... Покинута людьми, непевна долина часу... Я зупиняюся... Саме тут, де зникли його сліди...

У жінчиному вікні, як і вчора, та ж сама біло-корич-нева штора... Я мав би сповістити їй багато чого — насамперед про смерть Тасіро,— але чомусь вагаюся. Якби я зібрав докладні відомості про таємну посередницьку контору при "Камелії", то напевне натрапив би на його сліди і без усякого сорому, навіть усупереч деяким фактам, міг би вважати, що зробив крок уперед. Та, на жаль, Тасіро зовсім перемішав усі мої плани. Отож мені доведеться розвідувати в "Камелії" завтра вдосвіта.

Між будинками дме вітер. Потік крижаного повітря стикається з гострими рогами будівель і завиває тихим, нечутним голосом. Шкіра береться сиротами, кров холоне, а серце перетворюється у мішечок льоду. Вищерблений асфальтований тротуар. Посеред газону все ще лежить той самий порваний білий м'яч. Завдяки світлу ртутних ліхтарів мої запорошені черевики здаються позолоченими. Під ногами труп пощербленої дороги. У зів'ялій траві покинутий, як і я, люк.

Сьогодні я подав заяву про звільнення з роботи. Якщо Тасіро десь залишив доказ того, що я був останнім його співрозмовником по телефону, то мені не уникнути переслідування поліції. А тому, що я не сповістив про це негайно, то моє становище напевне погіршає. Надзвичайно заплутана історія, для шефа вона просто нестерпна. Я не можу сказати, що він радив мені покинути роботу, але й не відхилив моєї заяви про звільнення. "Самостійність — похвальна річ.— На обличчі шефа було важко що-небудь прочитати, тільки очі стали лагідніші, ніж звичайно.— Та якби такі прискіпливі особи, як от я, попустили віжки, то приклади показують, що з вашою прудкістю легко можна потрапити в болото... От хоч би ти: вмієш собою володіти, та все одно допустився промаху... В нашому ділі тебе на кожному кроці підстерігає якась пастка... Я не хочу сказати тобі нічого поганого, але краще поміняй своє заняття... Світ широкий, люди живуть по-різному... А наступного разу приходь до нас шанованим клієнтом з повним гаманцем. На знак давньої дружби рук не пожаліємо, щоб тобі якнайкраще прислужитись..."

Я півдня не виходив з дому і все чекав. Добрі новини чи погані — найгірше, коли втікаєш від них. Однак поліція так і не з'явилася. Здається, найнеприємнішого я уникнув. Правда, небезпека не зникла повністю, хоча про мої стосунки з Тасіро знала

тільки клієнтка, мій шеф і, зрозуміло, сам Тасіро.

Чекати нестерпно... В конкретній роботі власні зусилля вирішують усе, а от коли чекаєш, вони тобі не допомагають.

А тут ще й з похмілля почало нудити — тричі нутрощі вивертало. Може, за тим вікном жінка також очікує? Навряд чи ця смугаста штора сповіщає про його повернення. Бо тоді жінка подзвонила б у контору, а шеф повідомив би й мене. Ні, штора означає щось зовсім інше. А все-таки, може, жінка теж очікує. Проте мені не вистачає сміливості подзвонити в ті двері. Ні, штора перемінилася не тому, що в і н повернувся додому, а з якоїсь іншої причини. В моєму житті теж багато змінилось. Я облишив роботу в розшуковому агентстві, до якого жінка звернулася по допомогу, тобто перестав бути детективом, а вона — клієнткою. Наостанок шеф доручив мені дізнатися, чи й після заміни детектива вона має намір розшукувати чоловіка, чи ні. Тож, як буде змога, завтра вранці постежу за кав'ярнею, а потім навідаюсь до неї. Якось ніби жаль розлучатися з тією справою, а крім того, нема зараз що робити й нема куди йти.

В і н пропав безвісти, клієнтчиного брата вбито, його підлеглий Тасіро заподіяв собі смерть, а дружина ні разу не дзвонила, тож мені залишилася тільки жінка, що чекає по той бік вікна. Всі щезають. В очах моїх товаришів по службі, як це не дивно, мабуть, і я — один з тих, що зникли. Ні, не тільки я, але й жінка, що сама з собою розмовляє і прокидається лише від пива, адже її існування може підтвердити хіба податковий інспектор муніципалітету. Смішна гра в піжмурки, коли нікому гратися.

Хоч як блищить ртутний ліхтар, нічого, крім темряви, не видно. Іноді прибуде автобус, пролунає чиясь хода, а людей не видно... Залишилась тільки виснажлива темно-порожня перспектива... Однак я чекаю... Повільно йду, спиняюся, повертаю і знову йду назад... Я чекатиму вічно... Чекатиму разом з нею... Десь далеко гримнули двері, гуркіт побіг по водогінних трубах і зітханням землі пролунав у моїх вухах. Повітря пронизало тихе собаче виття. Однак чому всі зникають?..

Я майже певен, що хтось за мною стежив. Цієї ранньої пори, коли надворі ще все сіре, але вже виразно проглядають обриси предметів і фари на автомобілях починають гаснути, в кав'ярні "Камелія" ще світиться, а тому крізь вічка чорної сітчастої завіси я добре бачу, що відбувається всередині. В кав'ярні, завжди такий безлюдній і непривітній, тепер стільки темних постатей, така тіснота, що, здається, там нікуди й голці впасти. У повідомленні доведеться переправити дату з чотирнадцятого на п'ятнадцяте лютого і цього, очевидно, буде досить... Мабуть, зсередини вулиці не видно, бо майже всі чоловіки обернулися до стойки і ніхто не поглядає з осторогою надвір. Правда, можна припустити, що доглядач автостоянки якимось чином потай сповістив про мене...

Зрештою, і я не мав чого остерігатися. Моя ціль — зустріти когось із завсідників і розпитати про зниклого чоловіка. Я знав, що маю справу з людьми неговіркими, а тому не збирався витягати відомості у них силою і, хоча став уже безробітним, ще не думав шантажувати їх викриттям незаконної посередницької контори. Звернувши увагу на те,

що оголошення "Потрібна офіціантка" переписане заново, я легко штовхнув знайомі двері — і саме тоді, коли прослизнув у гамір і задуху...

Я навіть не встиг як слід роздивитися. Лише наткнувся на дві чи три пари ворожих поглядів, і в ту ж мить чиясь рука з-за дверей схопила мене за горло, притягла до себе, а друга вперіщила в потилицю. Ні, це не була рука, а, напевне, кийок, гнучкий гумовий кийок. Голова запаморочилась, наче я став догори ногами. В роті присмак шлункового соку. Мене били в обличчя, стусали ногами, та особливого болю я не відчував. Він з'явився лише тоді, коли мене винесли надвір, кинули біля автомашини і взялися гатити носакми в голову й крижі. Різкий біль вибухнув фейерверком, пробіг іскрою і кольнув у серце. Мабуть, саме завдяки йому я опритомнів. Хтось відчинив дверцята, хтось інший, схопивши мене під пахви, заштовхнув досередини. Силоміць запхавши мої ноги під щиток управління, напасники люто хряснули дверцятами. Відразу видно, що майстри таких справ. Шкода тільки, що того першого, який підняв на мене руку, я не міг упізнати.

Біль повернув мені сили. Я ворухнув плечем — на щастя, воно не пошкоджене. Руки в крові. Заглядаю у дзеркальце — обличчя теж закривавлене, ніби навмисне хтось розмалював фарбою. Ніс розпух, ледве дихаю. Витягую з-під сидіння старого рушника для протирання вітрового скла й хочу витерти кров. Та запечену кров так легко не витреш. Здається, вона все ще тече з носа. Затиснувши його пальцями, відкидаю голову назад і жду. Однак гаятись я не можу. На вулиці ще безлюдно, але вікна кав'ярні вже перетворилися на чорне дзеркало, а навколишній краєвид набрав звичайного забарвлення. Ранок настає швидко. Незабаром на тиху вулицю висиплять люди. З роз'юшеною фізіономією не варто показуватися їм на очі. Скручую паперову серветку і затикаю носа. Відчуваючи на собі погляди з вікна кав'ярні, поволі від'їжджаю. В темній сторожці автостоянки, на жаль, не видно старого доглядача.

І знову біле небо... І біла дорога, що ніби стикається з небом... Ртутні ліхтарі вже заплющили свої очі, дорога ширшає — на око метрів із десять... Тільки в під'їздах будинків, на сходах, ще зачаїлась нічна пільма... Останній молочар на велосипеді розминувся зі мною і, забрязкотівши порожніми пляшками, спустився по схилу.

На щастя, перехожих нема, і я мерщій, перестрибуючи через дві сходинки, біжу сходами вгору... От і білий дзвінок на білих залізних дверях з темно-зеленим одвірком... Минув лише один день, а в мене таке відчуття, як у моряка, що не був на суші цілий місяць... Хай що завгодно означає смугаста штора, але тепер, коли моє обличчя в крові, я маю право зайти.

Нарешті після другого дзвінка шторка навпроти вічка у дверях відхиляється. В таку пору затримка зовсім природна. За хвилину чути, як бряжчить ланцюжок. Ворушиться клямка, широко розчиняються двері, й жінка, як і я сподівався, перелякано питає:

— Що сталося? Так рано...

— Це мене в "Камелії"... Дозвольте вмитись.

У передпокої начебто не видно чоловічого взуття. Жінка, з сіткою на голові і в якійсь дивній ватяній піжамі, схожа скоріше на хлопця, ніж на натурницю з

кольорового фотознімка, який я уважно розглядав протягом двох ночей.

— "Камелія"? Та кав'ярня?

Скидаю пальто й піджак — рукави й комір сорочки в крові. Намочивши вату в теплуватій воді, приготованій в умивальнику, обережно витираю закипілу кров і коротко пояснюю, як усе сталося, важко, більше, ніж треба, зітхаючи. Тривожні відомості, одержані від доглядача автостоянки... розповідь водія Тоями, що їх підтвердив... незаконна посередницька контора для влаштування водіїв на тимчасову роботу.

— Краще рану не тріть. Змінити воду?

— Мабуть, це кров з носа... А так поранення начебто невелике... Пече, мабуть, подряпина...

— Невже ви щось таке зробили, що вони так вас побили?

— Побили — виходить, заробив.

— Такі люди понад усе хочуть залишитися непоміченими.

— Ви знаєте, що Тасіро-кун заподіяв собі смерть?

— Заподіяв смерть?

— І чому всі намагаються утекти?

— Що його спонукало? Була якась причина?

— Причина?.. Знаєте, можна було б довго про це говорити, але... одне слово, він збився з дороги... Питав себе: "Де я? Чи справді живу так, як вважаю правильним?" — і не знаходив відповіді... Підтвердити могли б інші, та ні один з них не глянув в його бік...

— Отже, я найперша мала б заподіяти собі смерть, правда? — Нараз її голос знову пожвавішав.— Було б добре, якби вам підійшла чоловікова сорочка... Спробуйте вдягти?

— Через нього я втратив роботу. Мій шеф страшно боїться поліції. Як тільки помітить, що пахне неприємністю, винуватця негайно звільняє. Ну то як, дозволите мені провадити розшуки ще два дні, коли я став безробітним?

— Невже і я винна?..

— Бачу, ви поміняли штору.

— Облила кавою. Здається, це було позавчора^, ага, в день братового похорону... відразу після зустрічі з вами... Плями від кави погано сходять... тому я віднесла її в хімчистку... Я начебто з кимось розмовляла, і він попросив принести кави... Поки наливала, все було добре, а як понесла, раптом ззаду мене залоскотали...

Несподівано мене занудило. Різкий біль вибухнув на дні очного яблука, відбився зсередини черепної коробки і, сфокусувавшись на потилиці, стиснув горло.

— Знову марили чоловіком?

— Можливо... Бо так умів лише він.

— Жовта штора мені більше подобалась.

— Через два-три дні я її знову повішу.

— Залишилось п'ятдесят вісім годин. Дві доби і десять годин... до того часу, коли угода про розшук перестане бути чинною... угода на тиждень, але неділя не зараховується...

— Я піду працювати. Можете не турбуватися... Нудота підступає до горла. В шлунку стає важко, наче

туди напхали глини...

— Тільки в самому Токіо, здається, понад вісімдесят тисяч водіїв таксі. Великих таксомоторних фірм приблизно чотириста, а з урахуванням малих — понад тисячу. Навіть якщо обходити їх щодня, то більше п'яти не відвідаєш...

— Вам погано?

— Ага, трохи...

— Ви б краще лягли...

Головний біль і нудота звузили поле зору, а вся свідомість безсоромно прикипіла до її маленьких рук, що підтримують мене за передпліччя. Наче в них центр всесвіту. Зігнувшись уперед і ледве пересилуючи нудоту, я вперше проникаю у спальню... неприбрана після сну біла постіль... на ній заглибина від жінки... ніздрі забиті кров'ю, і ніс не мав би відчувати запаху, але я його вловлюю... від середини ліжка до стіни заглибина... гніздо для мого сну... фіолетова перетинка на розпростертій жаб'ячій лапці...

— Пробачте... але порівняно із справжнім містом намальована нами карта надто спрощена...

— Коли в грудях болить, вам краще не говорити... Залишилось ще тридцять чотири години...

Жінка сидить на підлозі коло ліжка і, перебуваючи поза полем мого зору, пильно стежить за мною. Та чи справді стежить? А може, як той гість, що його вона пригощала кавою, я зарахований до привидів, які виконують роль слухачів її монологу...

Велетенське серце, що б'ється хтозна для кого... Місто... Змінивши позу, я шукаю її... Але ніде її не знаходжу... А де ж я, на якого дивиться жінка, котрої немає?..

— Котра година?

— П'ять хвилин...

Нараз коло моїх ніг спалахнув торшер, і я побачив перед собою жінку. Ватяну піжаму вона змінила на жовтувате кімоно, сітка з голови зникла, волосся розсипалося по плечах.

— П'ять хвилин на котру годину?

— П'ять хвилин тому договір про розшуки втратив чинність.

— Як? — Від несподіванки я підвожуся на ліжку. — Що ви маєте на увазі?

— Та ви не хвилюйтеся. — Жінка відвертається і, ступивши кілька кроків, стає посередині кімнати. — Я вирішила завтра йти на роботу.

Перед тим як вона повернулася, на її обличчі промайнула невиразна, наче веснянка, тінь, залишивши на моїх губах легкий присмак. Невідомий спогад защемів у серці. Я чомусь здогадався, що вона робила навпомацки. Тепер її погляд ковзає вздовж стіни, коло якої стоїть ліжка, мимо столика перед дзеркалом, до вікна... На ньому проста каштанова штора з білими квадратами...

— Що ви побачили?

— Вікна...

— Ні, не те, я питаю, що бачите у вікні?

— Вікна... багато вікон... Вони поволі гаснуть... Тільки зараз стає ясно, що там живуть люди...

— Отже, вже ніч?

— П'ять хвилин...

— Я так довго спав?..

— Ще ні... лише тепер будете спати...

Закинувши голову догори, вона поволі труснула довгим волоссям. Крізь кімоно чітко видно, як ворухаться її стегна й ноги. Я нишком спускаю ліву ногу на підлогу, переміщую на неї центр ваги і зістрибую з ліжка. Ступивши крок уперед, простягаю руки й, схопивши жінку під пахви, щосили лоскочу. Вона кричить і, вириваючись із моїх рук, пробує тікати. Та біжить не до вікна чи до дверей, а прямо до мене. Ми стикаємось і падаємо на ліжко. В моїх очах усміхаються коричневі веснянки, між пальцями протягується блискуча фіолетова перетинка... Заглибина від жінки на білій постелі... Гніздо для мого сну...

Навпроти ліжка стоїть шафа для одягу. Велика білясто-матова металева ручка, ясно-коричнева поверхня, імітована під тикове дерево, і так майстерно відполірована, що на відстані двох метрів у неї можна дивитися, як у дзеркало. Жінка десь — мабуть, у кухні — стиха наспівує. Чути лише окремі слова, а тому важко розпізнати, що це за пісня. Я вдягаю піджак і йду... Йде і вона... Проходить повз жовту штору, й відразу її обличчя чорніє, волосся біліє, губи теж. Біліють зіниці, чорніють білки, веснянки стають білими плямками, схожими на порошок, що осідає на вилицях кам'яних статуй... Я йду... Навшпиньки прямую до дверей...

Зненацька я сповільнюю крок і зупиняюся. Зупиняюся, наче мене стримує повітряна пружина. Всім тілом переважаю з пальців лівої ноги на п'ятку правої, а потім знову переносю центр ваги на ліве коліно. Бо схил досить крутий.

Дорога не асфальтована, а з грубозернистого бетону, через кожних десять сантиметрів порізана вузькими борозенками — мабуть, щоб запобігти ковзанню. Та пішому з того невелика користь, бо пилюка й клаптики шин згладили всі нерівності. А тому в дощ та ще й у стоптаних черевиках йому йти нелегко. Можливо, таке покриття розраховане на автомашини й ці борозенки їм прислужаться. Не виключено, що вони сприяють відведенню талої води у рови, коли стоки переповнені.

Однак усі ці хитрощі виявляються зайвими, бо автомашин тут зовсім мало. Тротуарів немає, а тому кілька жінок з кошиками у руках розбрелися по дорозі і, захопившись розмовою, нічого не помічають. Висвистуючи, наче для остороги, серединою дороги спускається хлопчак на роликівих ковзанах. Я квапливо відступаю набік, бо теж ішов посеред дороги.

Тут я сповільнюю крок і зупиняюся. Зупиняюся, наче мене стримує повітряна пружина. Всім тілом переважаю з пальців лівої ноги на п'ятку правої, а потім знову переносю центр ваги на ліве коліно..

Ліворуч — крута кам'яна стіна, праворуч — низеньке залізне поруччя, за ним неглибокий кювет, а далі майже прямовисна круча. Така ж стіна наче перетинає дорогу, що повертає ліворуч і вихоплюється на узгір'я. Як пройду п'ять-шість кроків, то обрій поширшає і переді мною відкриється житловий масив на узвишші. Я в цьому не сумніваюся. Знайома дорога, знайома настільки, що навіть забуваєш про навколишній краєвид, коли навмисне не зосереджуєш на ньому уваги... дорога, якою я проходив не одну сотню разів... І зараз, як завжди, я йду по ній — я повертаюся додому.

Та раптом я мимоволі зупиняюся. Зупиняюся, наче мене стримує повітряна пружина. Зупиняюся під враженням того, ніби цей дивно-яскравий краєвид навколо спадистої дороги жене мене назад. Я знаю, чому зупинився, але в це важко повірити. Я чомусь не можу пригадати краєвиду, що мав би відкритися за поворотом, з такою ж виразністю, як схил середі мною.

Однак підстав для тривоги ще не було. Адже такі провали пам'яті, здається, не раз бували в мене. Я почекаю. Коли пильно дивишся на стіну, викладену квадратними плитками, вона випадає з фокуса й відчуття відстані зникає. Буває, що на мить забуваємо навіть ім'я знайомої людини. От і зараз я переважусь усім тілом на ліву п'ятку й почекаю — сподіваюсь, недовго,— поки фокус відновиться. Бо за поворотом на узвишші житловий квартал, а в ньому і мій дім. Я не можу його згадати, але він там напевне є.

Як годиться у таку пору року, небо затягли негусті синю-вато-попелясті хмари і, хоч наручний годинник показує четверту годину двадцять вісім хвилин, здається, ніби надходить вечір. Ще можна розпізнати борозенки впоперек дороги, але тіней уже не видно. Кам'яна стіна ліворуч, обросла вогким мохом, що рано притягає до себе темряву, почорніла. Ковзаю поглядом угору й доходжу до пощербленої вітром, нерівної лінії — лише там небо раптом світлішає. По той бік стіни я, звісно, не можу заглянути, але знаю, що на схилі гори притулилися купкою три дерев'яні будиночки й обсаджений деревами гуртожиток чи готель. Туди від підніжжя схилу, мабуть, веде інша дорога, але я рідко нею користувався, а тому мало що пам'ятаю — нічого не вдієш. І все-таки я хочу вірити, що в моїй пам'яті щось збереглося, хай навіть нечітко, розпливчасто. Якби в цьому краєвиді не пролягала стежинка в минуле, то й спогадів не було б. Якщо справді незнайому місцевість я сприймаю, як знайому, то чи не означає це, що мені байдуже, якби не стало всього світу за межами мого поля зору? Проте зник лише житловий квартал на узвишші.

Північ... Та хіба можна вгадати напрям, коли не видно сонця? Інша річ, якби я був у долині під кручею. Піднявшись нагору, я бачу внизу черепичні й бляшані покрівлі, наче намальований на папері іграшковий лабіринт — людський розсадник і ліс антен, що прагнуть радіохвиль,— а також димар громадської лазні, поряд з кам'яним муром... Та я певен, що зміг би в пам'яті пройти крізь цей лабіринт до лазні, що стоїть у мене перед очима. Вулиця, якою полюбляють ходити старі люди, що сідають під крамницею ще перед її відкриттям і курять сигарети. Вулиця, якою після третьої години поспішають жінки з речами для лазні в руках. Об'їзна дорога під кручею, по якій

снують невеликі вантажівки, що перевозять паливо. На її узбіччі лежать купи поламаних рекламних щитів.

Переступаючи з ноги на ногу, починаю задихатися. В міру того, як дихати стає важче, поступово наростає тривога. А може, навпаки — наростає тривога, а тому дихати стає важко? Краєвид не попадає у фокус — це ще півбіди, та от квартал на узвишші за поворотом поступово перетворюється на білу пляму, наче його стирають доброю гумкою. Зникають барви, зникають обриси, форми, врешті здається, ніби зникає саме життя. Від підніжжя схилу долинає чужа хода. Мене наздоганяє якийсь чоловік, начебто службовець, із портфелем під лівою пахвою і з парасолькою в правій руці. Він іде, зсутулившись і розмахуючи парасолькою в такт крокам. Видно, відірвалася застібка, бо складки парасольки, немов дихаючи, то розходяться, то сходяться. Звичайно, я не посмів його окликнути, але в якусь мить захотілося піти за ним слідом. Може, найголовніше — це йти отак, без вагань, уперед? У всякому разі, через п'ять-шість кроків я побачу, що ховається за поворотом. Здається, ніби все легко розв'яжеться — так проковтується з водою таблетка, що застряла в горлі,— коли я переконаюсь у реальності того краєвиду. Незнайомець тим часом уже завертає за ріг. Він зник, але зойку не чути. Мабуть, він був певний, що квартал на узвишші таки існує. Я напевне зможу зробити те, що вдалося йому. Залишилося ступити тільки п'ять-шість кроків, згаяти менш ніж десять секунд — втрата невелика.

Та чи справді невелика? А що як, не дочекавшись, поки до мене вернеться пам'ять, я побіжу й побачу перед собою незнайомий краєвид? Що ж тоді робитиму? Адже не виключено, що цей, здавалося б, такий знайомий краєвид, що відкриється на середині схилу, може швидко завести у невідомий світ. Це цілком можливо. Адже будинки на косогорі — просто склеєні до купи клаптики уяви, а пам'ять про лабіринт під кручею — звичайнісінька асоціація, викликана димарем громадської лазні. А до висновку, що тут північний бік гори, я, очевидно, дійшов тому, що простором від муру до бетонної дороги заволодів бруднувато-сірий мох.

А якщо ці звичні відчуття не справжня пам'ять, а її підробка, вдягнута в правдоподібність... тоді моя впевненість, що я повертаюся додому,— лише привід для їх виправдання... і навіть я сам перетворююсь у щось сумнівне, що не можна назвати мною.

Я переводжу дух. Назустріч чоловікові з парасолькою, який обігнав мене, згори біжить, підстрибуючи, видзвонюючи дрібняками в гаманці, дівчинка в довгій зеленій кофтині. Наче за велінням фокусника, безперестанку хтось зникає у зниклому кварталі й натомість хтось інший з'являється на дорозі. Виймаю цигарки і, недбало черкаючи сірниками, навмисне гаю час. О, як було б добре, коли б пройшов хоч якийсь знайомий! А що як подібно до вулиці на узвишші, знайомі люди перетворилися на незнайомих...

До горла підступила нудота. Мабуть, тому, що я перенапружив очі, намагаючись побачити невидиме. До нудоти долучилося ще й запаморочення. Так чи сяк, а я, мабуть, надто довго вагався. Якщо не стає відваги звернути за ріг, то треба рішуче робити щось інше. Та коли я вже збирався повернути назад, знизу пролунав

пронизливий автомобільний гудок. Викидаючи клуби білого диму, вгору брався обшарпаний, навантажений городиною "пікап". Та що це, галюцинація? Не встиг я відступити під стіну, як за "пікапом" уже й слід прохолов. Ні, зникло все, не тільки "пікап". Потроху перестали з'являтися і людські постаті. Краєвид зовсім збезлюднів. Мене охопило нестерпне почуття самотності, і я, жалюгідний, пустився вниз дорогою, якою щойно сюди прийшов. Однак спускатися крутою дорогою важче, ніж підніматися. На згладженому бетонному полотні легко посковзнутися, поперечні борозенки теж пішому не допомагають, а тому, щоб не впасти, треба покладатися на швидку реакцію ніг. Тепер кам'яна стіна була праворуч і поступово підвищувалась, аж поки я збіг униз, де світився ліхтар. На його стовпі прикріплена табличка з назвою вулиці білими ієрогліфами на синьому тлі. І хоча я відчуваю, що такої назви сподівався, колишньої впевненості вже немає.

Нараз дорога ширшає й виходить на вулицю з тротуарами, по якій курсують автобуси. Біля підніжжя схилу вже горить ліхтар, а тут ще зовсім видно. Однак і тут, куди не глянь, ніде ні душі. Мене огортає невимовний страх. Здається, ніби я попав на картину, на якій забули намалювати людей. Нема людей, отже, не видно й автомашин. А проте є ознаки, що вони були поряд. Скажімо, димить недокурки край тротуару. Судячи з попелу, його кинули кілька секунд тому.

Спочатку біжу праворуч. Показався вхід у метро і мені здалося, ніби саме там відкриється переді мною гамірне місто. На перехресті із світлофором — в центральній частині вулиці — розташувалася страхова компанія, книгарня і невеликий універмаг. Двері в крамницях відчинені, товари розкладено на вибір покупцям, але покупців немає, не видно також і продавців. Лише світлофор на перехресті блимає: гасне зелене світло й запалюється жовте, а згодом червоне змінюється знову зеленим. Та автомобілів ніде не видно. Однак, як завжди, відчувається запах вихлопних газів, що їх розносить вітер. Отже, люди й автомашини зникли зовсім недавно.

Заходжу в метро. Там тихо-тихесенько, не чути, як шумить вітер у довжелезному тунелі. Поряд — дешева їдальня, крізь прочинені двері бачу, що відвідувачів немає, але ще парує рис у чашках на столах. Біжу далі. Бігцем спішу до підніжжя спадистої дороги. На мить зупиняюсь і кидаю погляд угору і, переконавшись, що пам'ять про квартал за поворотом не повертається, кричу — спочатку тихо, а потім усе голосніше. Та голос розчиняється, тане в цьому сірому безлюдді, навіть не повертається трупом луни.

Я минаю спадисту дорогу й біжу на протилежний бік вулиці із перехрестям. Пробігаю під віадуком, за ним у ряд стоять тютюнова крамничка, магазин санітарної техніки і хімчистка, звертаю на розі ліворуч, а, опинившись коло бензоколонки навпроти платної автостоянки, відчуваю, наче дістався до знайомого місця. Тільки я не певен, що прямував саме сюди. Однак мені здається, що звідси можна вирушити в іншу дорогу. Зупинившись біля входу на автостоянку, бачу навскіс по той бік вулиці високий димар громадської лазні, а поряд кав'ярню. Виразний, як на поштовій листівці, але закинутий у найдавший закуток пам'яті знайомий краєвид. Відчуваючи, як у грудях

тривожно заворушилася надія, переходжу через вулицю і відчиняю двері кав'ярні. Надія мене не зрадила — нарешті я зустрівся віч-на-віч з живою людиною. Заклавши ногу на ногу, навпроти на високому табуреті сиділа жінка з тонкою, мов у дівчини, шиєю. І в ту ж мить — наче ввімкнули радіо — я почув гамір, а крізь сітчасту чорну завісу побачив на вулиці людський натовп і безперервний потік автомашин. На мить спокій, що повернувся до мене, примушує забути про втрачену вулицю на узвішші. Але тільки на мить. Тим часом надворі почало сутеніти. Небо ще світліло над гребенями будівель, та автомашини вже увімкнули фари. Я ніяк не можу збагнути, яким чином минає час. Якщо згадати, як я поспішав, то дивно, що майже не заспався.

Я вибираю собі місце за найдальшим столиком, біля вікна. Затиснувши двома пальцями правої руки гаманця, що лежить у спідній кишені піджака, не спускаю очей із жінки, яка сидить, заклавши ногу на ногу, на високому табуреті, поблизу дверей.

Мабуть, не треба було уточнювати, що я сів за найдальшим столиком, біля вікна, бо кав'ярня зовсім мала: столики на чотири особи стоять в один ряд, а від дверей мене відділяє їх п'ять. Жінка на табуреті водночас і офіціантка, і касирка. В стіні за стойкою, як у голубнику, невеличке віконце — з нього подають замовлене питво чи страви. Стіна, в якій віконце, не такого кольору, як інші. Було видно, як звідти висувається рука, але обличчя я ще ні разу не бачив. Рука бліда, квола, але визначити стать і вік людини, якій вона належить, не можна. Якщо це чоловік, то він, напевне, схожий на жінку, а якщо жінка, то схожа на чоловіка. Мені все ж здається, що це чоловіча рука і найвірогідніше — її власного чоловіка. Мабуть, з ревнощів заховався за стіною. Напевне, корчиться в муках, уявляючи собі, як відвідувачі пасуть очима дружину. А може, де-небудь у стіні є дірка, і він нишком стежить за їхньою поведінкою. Інакше навіщо було жінці сидіти поряд зі стойкою на високому табуреті, наче птаху на сідалі, високо заклавши ногу на ногу? Жінка спроквола виконує замовлення відвідувача і, струснувши довгим, до плечей, волоссям, знову сідає на табурет. Спадаючи навскоси, чубчик спереду трохи закриває чоло. Веснянки під очима добре пасують до її засмученого виразу обличчя. Вона сидить нерухомо в надивовижу незручній і напруженій позі, заклавши ногу на ногу, ніби рекламує панчохи. І тоді її тендітне, як у дівчини, тіло раптом стає по-жіночому привабливим і в той же час страшенно беззахисним. Вона справді заслуговує того, щоб її ревнували. Навіть я, зовсім чужа людина, мимоволі піддаюся ревностям.

Ясна річ, якби вдалося розвалити стіну, то "вмить стало б зрозумілим, чи я маю рацію. Від когось я чув, що відвідувачам кав'ярні подобається спостерігати, як їм готують їжу. Та якби не було стіни, то хіба жінчина гра на табуреті не втратила б своєї природності, а чоловікова поведінка не здалася б смішною? Однак не треба забувати про винагороду. Жінчина' вартість упала б щонайменше наполовину. Якщо вважати, що ревнощі чогось варті, то втрата була б відчутною. Хоч би хто був режисером цієї вистави, чоловік не відмовиться від своєї ролі. Бо, заховавши свої гірки ревнощів за стіну, він, напевне, одержує чималу винагороду. Тому я став учащати до цієї кав'ярні. Звичайно, я нітрохи не сумніваюсь, що я її завсідник...

З-за столика коло дверей підвелось двоє, що, помагаючи собі жестами рук, начебто вели ділову розмову. Вслід за ними, обсмикуючи спідничку, злізла з табурета й жінка. Обриси її литок злегка виблискують. Здається, що то пушок на них світиться, та навряд чи її ноги голі. Та все ж з такою короткою спідничкою її довге волосся зовсім не гармонує. Залишившись єдиним відвідувачем, я витягаю зі спідньої кишені піджака квадратний гаманець з чорної коров'ячої шкіри, досить потертий гів ріжках. Вирішив переглянути все, що в мене лишилося, тим паче що на цьому яскраво-рожевому столі добре видно. Почну по черзі з того, що лежить у гаманці. Майже беззвучно розстібаю блискавку. Верхнє відділення для ключів, у ньому два ключі — маленький і великий. Один від автоматичного замка, другий звичайний, простої форми. На кожному вибито лише номер, більше ніяких прикмет не видно. На жаль, не пригадую, від чого вони.

Середнє відділення, вкрите з обох боків прозорою пластмасовою плівкою, — для сезонного проїзного квитка. Ще коли я відкривав верхнє відділення, помітив, що середнє — порожнє, та це в моїй звичці — тримати проїзний квиток і гроші окремо. Ну що ж, підемо далі. Відстібнувши кнопку, рахую: три новенькі банкноти по десять тисяч ієн, дві по тисячі ієн і дрібними грішми шістсот сорок ієн. Всього тридцять дві тисячі шістсот сорок ієн... Якщо я навіть не відразу знайду свій будинок, то ними обійдусь. Але ж має бути причина, чому при мені стільки грошей. Як на службовця, то такої суми забагато для одноденних витрат. Щоправда, могла бути якась особлива потреба. Та все одно покупка за тридцять тисяч готівкою — це щось нечуване. Пояснити забудькуватістю — означає вийти за всякі межі. Але ж гроші можна використати не лише для купівлі товарів. Скажімо, мені доручили передати зібрані у фірмі гроші сім'ї померлого товариша по роботі. Однак і цей варіант нічим не кращий за випадок із забудькуватістю. Не треба доходити до безглуздя. Якщо я звичайний службовець, то не маю підстав носити при собі стільки грошей. Такий викривлений автопортрет нікуди не годиться. Обдурити себе — це ще не означає підмінити самі факти... Справді, ти ще не можеш схопитися навіть за найголовніше — за твоє власне ім'я.

Зненацька від потилиці до чола насувається тупий біль. Знову піднімається нудота, про яку я почав уже забувати. Виходить, що я таки не пам'ятаю свого імені. Залишилась тільки свідомість того, що я — це я.

Несподівано, задеренчавши об тарілку, підстрибнула на столі склянка. На щастя, вона була порожня і не розбилась. Мабуть, це я підбив стіл коліном, отже, я тремчу. Ставлю лікті на стіл — він знову тремтить, і я відхиляюся назад. Квапливо обмацую всі кишені. Хоч би знайти сезонний квиток! Тоді б я мав точку опори. Раніше мені не дуже хотілося знати ім'я та адресу, а тепер цього не скажеш. Я навмання викладаю на стіл усе, що в кишенях.

...Хустинка... сірники... сигарети... ґудзик, відірваний від піджака... темні окуляри... маленький трикутний значок... і папірець з якоюсь схемою.

Шибки в кав'ярні запалали вогнем — світло автобусних фар лизнуло вікна. В тому світлі чахле гілля дерев уздовж вулиці здається порваною рибальською сіттю. Мій погляд прикипає до автобуса. Все — і вичовгані сходинки, і поруччя з нержавіючої

сталі, і внутрішній вигляд, і напружені погляди пасажирів, що шукають вільного місця, і реклама за спиною водія, і сморід бензину, перемішаного з людським потом, і характерні для кожної моделі вібрації мотора — раптом здається мені частиною, продовженням мене самого. В полоні такого враження я мчу разом з автобусом. Важливі для мене зупинки, краєвид, що весь час змінюється, відомі історичні споруди — все постає перед очима, як одна велетенська загальна картина. Хіба я можу сумніватися, що між автобусом і мною існує тісний, нерозривний зв'язок? Його міг би засвідчити проїзний квиток. Та він загубився або, може, порвався... Ні, скоріше минув термін його чинності, і я віддав його, щоб одержати новий... Тож якщо з тих тридцяти тисяч я збирався заплатити за квиток...

Ну годі про це, бо хоч би скільки таких здогадів я висував, а користі з них ніякої. Крім того, мій автобус добирався куди завгодно, тільки не до того місця, яке мені потрібне.

Справжній автобус, газонувши, промчав мимо. І шибки вікна знову обернулися на чорне дзеркало. Саме там, де було світло фар, відбилася жіноча постать. Крізь віття дерев на її обличчя падає також відблиск ліхтаря, і хоча я не впевнений, але мені здається, що вона стежить за мною. Якщо подумати, то що ж тут дивного? Адже дивитися — це природне бажання. Незграбний, метушливий чоловік, щось загубивши, викладає на стіл усе, що є в кишенях. Інша справа, наскільки вона розуміє серйозність мого становища. Ідеться начебто про загублену річ, а насправді — таке їй і уві сні не присниться, — може, я сам себе загубив. Ні, мабуть, я себе не загубив, а покинув. Адже даремно, коли недавно промчав автобус, я відчув біль, наче мене викинули з нього на дорогу. Отже, я не загубився, а мене загубили. Інакше кажучи, може, зник не квартал, а весь світ, залишивши мене самого між поворотом і кав'ярнею. Справді, якщо вдуматися, то здається, ніби на тому схилі я не втратив пам'яті, а саме там вона зародилася. Отже, тепер мова йде вже не про зниклу вулицю, а про те, що залишилося, не зникнувши. Може, ця кав'ярня має для мене більше значення, ніж я собі уявляю? І ця жінка, що повернула на вулицю зниклих жителів і перехожих...

І я пильно вдивляюсь у жінку. В чорному дзеркалі вікна раз у раз спалахують фари, сліплять очі, а тому я переводжу погляд просто на неї. Певне, і вона спіймала його на собі. Але спокійно поглядає у вікно — поводитьсь так, наче все це само собою зрозуміло. Мабуть, у її руках мій ключ.

Може, вона означатиме для мене щось більше, ніж отой дріб'язок, висипаний з кишені на стіл?

Зайшли нові відвідувачі: хлопець і дівчина. Хлопець — на вигляд продавець із сусідньої крамниці, дівчина — його коханка, а може, сестра або родичка з провінції. Нові гості вибрали собі місце — нас тепер відділяв один столик, — хлопець, піднявши вгору два пальці, замовив каву. Після цього вони почали про щось говорити пошепки з таким трагічним виглядом, ніби домовлялись про видатки на лікування когось із смертельно хворих батьків. Як тільки офіціантка злізла з табурета, я теж попросив кави. Звісно, я не думав цим виправдати свою присутність у кав'ярні, а просто

здогадувався, що чоловік за стіною почав тривожитись, адже я сиджу тут хвилин сорок-п'ятдесят. Правду кажучи, чоловік за стіною — лише плід моєї уяви, та мені здається, що мій теперішній стан має багато чого спільного з його долею. І хоча це був уявний чоловік, з ним не варто жартувати. Якщо втрата пам'яті відбувається за певними законами й логікою, то чому уявний чоловік не заслуговує однакового становища з жінкою?

Я дивлюсь "а жінку. Не спускаю з неї очей. Силкуюсь вловити її погляд під розпущеним волоссям. Мимоволі дихаю у такт скороченню й розширенню ямок під її колінами, що виступають з-під надто короткої спіднички. І водночас, настороживши вуха, стривожено чекаю, що той невидимий чоловік за стіною від ревностів от-от ненароком випустить із рук чайник. Проте хоч скільки я жду, нічого не чую: ні брязкоту розбитого посуду, ні навіть цмокання язиком. Натомість з віконця висувається та сама біла рука. Склянка на таці переді мною не тремтить. Тремчу я сам. Щоб заспокоїтись, впираюся великими пальцями в край стола, але вони й далі тремтять, немов у барабанщика, який, щосили приглушуючи звук, намагається видобути з барабана тужливі ноти. Та чи можна в це повірити? Адже сила вибуху прямо пропорційна тискові. А що, коли б я справді спробував спокусити жінку? Якби я звідси пішов, то мій світ перетворився б на глухий кут перед поворотом на спадистій дорозі. І лише тут, у цій кав'ярні, я можу сидіти спокійно. З нею мене пов'язує щось більше, ніж звичайного завсідника, який випив тут кілька чашок кави. Можливо, що прихований зміст мого першого випробування, яке мені випало, саме й полягає в тому, щоб спокусити цю жінку. Поглядаючи в шибку, мов у дзеркало, я пригладжую волосся над вухами. Випнувши підборіддя, поправляю краватку. Вона не дуже дорога, але найостаннішої моди, щойно куплена. Ясна річ, я не можу похвалитися, що я вправний спокусник. Та моє становище досить вигідне. Адже відібрати від ревнивця спраглу за коханням жінку — що може бути легше? Простішої хімічної формули на світі немає. Якби тільки я впорався з роллю спокусника. А вже тоді вона себе покаже. Скориставшись нагодою, я підсуну їй гроші, попрошу трохи раніше зачинити кав'ярню і прийняти мене на ніч. А чоловік, вибухнувши гнівом, проб'є стіну. Я, природно, звільнюся від своєї ролі... хоча, правду кажучи, втрачу зв'язок з минулим... і замість того поверну собі світ, що за поворотом дороги...

З віконця знову висунулася біла рука,— мабуть, подала каву для мене. Жінка прямує до мене, однією рукою тримаючи тацю, а другою відсунувши стілець, який загороджує вузький прохід між стіною і столиками. Я покvapливо прибираю свої розкидані на столі речі. Все непотрібне кладу назад у кишені.

Хустинка (без вишитих ініціалів)... сірники (з цієї кав'ярні)... сигарети (чотири штуки)... гудзик від піджака... темні окуляри...

Темні окуляри? Невже у мене погано з очима? Як подивлюся в шибку, наче в дзеркалі бачу, що в моєму портреті — на ньому я зображений у вигляді службовця — немає жодної вади. Піджак зі скромної, не дуже дорогої тканини, отже, не слід вважати, що я належу до якоїсь особливої породи людей, що хизуються в темних

окулярах. Коли б я був комівояжером, якому доводиться багато подорожувати, або агентом фірми, то було б цілком природно, якби я носив темні окуляри і знімав їх, лише розмовляючи з клієнтом. Якщо ж я комісіонер, що продає товари провінційної фірми у власному домі, то зрозуміло, чому в мене немає проїзного квитка. А проте чи не замало речей я маю при собі? Ніяк не доберу, чому не ношу візитних карточок. Може, я звик класти валізу в камері схову на вокзалі?

Коли жінка підійшла до мене, на столі залишився тільки папірець і значок. Я подумав, що з ними, мабуть, зв'язана ціла історія, і вирішив, що ці речі не заважатимуть їй поставити чашку з кавою. Крім того, я хотів побачити жінчину реакцію. Можливо, ці речі щось їй нагадають, допоможуть розплутати клубок спогадів. Поки жінка ставила каву, молоко, цукорничку і наливала в склянку води, вона щонайменше двічі кидала погляд на залишені речі. Та, здається, вони її нічим не вразили. Її реакція була б така сама, якби замість них на столі лежали сигарети, сірники й гудзик.

Розчарований своїм прорахунком, я захопився дивним виглядом її веснянок, що густішали біля зовнішніх кутків очей, і мало не поставив їй трьох невинних, задалегідь приготовлених запитань. Насамперед я хотів спитати, який сьогодні день. Саме запитання не мало особливого значення, але я міг би дізнатись, як вона ставиться до мене, і її відповідь послужила б зачіпкою для важливіших запитань. В усякому разі, зараз я знаю лише її одну і її допомога була б дуже доречною. Я б хотів, щоб вона розповіла все, що знає про мене. А тому треба повести розмову обережно, намагаючись не припустити ані найменшої помилки.

Жінка знову сідає на табурет, поклавши ногу на ногу. Туфелька майже спадає з ноги, западинка коло кісточки на нозі draжнить уяву. Опускаю очі. Гаразд кину останній виклик цим речовим доказам. Значок — випуклий в центрі трикутник із заокругленими ріжками, покритий блакитною емаллю, із срібними краями. Посередині, теж із срібла, рельєфна літера 8. Накреслена ламаною лінією, вона схожа на блискавку. А може, це й справді не літера, а таки блискавка. Якщо це блискавка, то, очевидно, значок має відношення до електрики, але яке? Невідомо. Ясна річ, шукати в телефонному довіднику фірми, назви яких починаються з 5, теж безнадійна справа. Судячи з вигляду значка, він не виготовлений для забави дітям, отже, приховує в собі якусь таємницю. Придивившись, я доходжу висновку, що це емблема якоїсь небезпечної таємної організації. Та це лише здогади, а назвати якусь конкретну організацію я не можу.

Папірець теж, здавалось, обіцяв багато. Але згадати я нічого не можу. Залежно від того, як глянути, малюнок на ньому скидається то на карту, то на план водогону, то на поперечний переріз насоса. В куточку дрібні цифри семи-значного числа — мабуть, телефонний номер. Я не можу згадати, чи то я заповнював цю записку, чи мені хтось її передав. Лишається тільки скреготати зубами — клаптик паперу, який не відповідає, а ставить запитання. А що коли це справді телефонний номер?.. Може, з його допомогою я з'єднаюся з минулим, і тією стежиною до мене повернеться пам'ять?..

Телефон поряд з касовим апаратом, за жіничиними плечима. Я пройшов повз неї, а вона й тоді майже не змінила своєї пози. Мій лікоть ковзнув по її випнутому коліні, а їй байдуже. Стиснувши і втягнувши губи, вона видобула із себе звук, схожий на поцілунок. Якщо це привітання, то надто небезпечне. А якщо ні, то невідомо що.

Як тільки я підняв трубку, тривога огорнула душу. Здається, ніби тобі доручили знешкодити міну, а не знаєш, як з нею поводитись. У мене таке враження, наче я падаю в розставлену пастку. Обережно, не кваплячись, набираю номер. Якщо на тому кінці хтось озветься, то з чого мені починати? Звісно, все залежатиме від співрозмовника, але найголовніше — не викликати в нього підозри. Будь-що треба втягти його в розмову і випитати, що це за людина і де живе. Та дарма — лінія зайнята. Ще раз набираю номер, і знову те саме. І так майже сім разів протягом двадцяти хвилин я пробував подзвонити, але у відповідь щоразу чув різкі уривчасті гудки.

Переводжу погляд на жінку — вона безперестанку гризе ніготь великого пальця. Зосереджено, до самозабуття. Покриті червоним лаком нігті схожі на мариновані сливи. Швидко ворухнуться її губи. Кінець нігтя між губами, і зуби гризуть його. Зайнята цим жінка повністю забула про себе. А коли так, то про мене тим паче. В душу западає тривога. Якщо вона зовсім про мене забуде, то вулиця знову збезлюдніє? Треба перебити їй це заняття. Щоб повернути її до тями, кладу на стойку рахунок. Жінка злякано ховає в долоні палець з обкусаним нігтем.

Я мовчки простягаю тисячоієнову банкноту, так само мовчки жінка дає здачу. Не промовила ні слова, а три рази видає звук, схожий на поцілунок. Я так і не збагнув, чи він щось означає, чи ні. І тому, сподіваючись від неї хоч одного слова, я хвилюкуче чекав. Замість слів — вибачлива усмішка, що мене бентежить. На щоках тінь веснянок, які так пасують цій усмішці. Та хоч би скільки вона всміхалась, я не знаю, що робити. Адже усміхові завжди передують слова. Я змушений признатися, що переплутав порядок між ними. Крім того, я вже одержав здачу, і довше залишатись у кав'ярні нема причин.

Зупиняю таксі. Темно-синій автомобіль з жовтим верхом. Дверцята зачинилися з таким хряскотом, що, здавалось, от-от розлетяться на шматки. У висунутій попільничці ще димить недокурочок попереднього пасажира. Поки я вагався, не знаючи, куди мені їхати, роздратований молодий водій зняв форменого картуза й кинув його на сусіднє сидіння. Подаю йому п'ятсот ієн — мовляв, недалеко — і прошу їхати, куди покажу. Його настрій відразу покращав, але картуз і далі лежав на сидінні.

— Що це за вулиця на тому узвишші?

— Здається, Нагірна.

— Зрозуміло. Мабуть, тому так називається, що на горі. Вулиця задихається від світла. Вирує залишками денної

метушні. Та от дивина: я не помічаю суттєвої різниці між

нею і недавнім безлюдним краєвидом. Я й досі не розумію, чому я впав тоді в такий відчай. Якби таке зі мною сталося зараз, то я напевне не розгубився б. Коли б, наприклад, замість людей і машин на вулиці з'явилися мурахоїди і ящіри, я сприйняв

би це як реальність і намагався б збагнути, що відбувається.

Ось уже й середина того схилу... Таксі не сповзає назад, не зупиняється... Раптом гуркіт мотора змінився, і мені аж у п'ятах похололо... Та ні, нічого не сталося, просто водій перемкнув швидкість, і машина одним духом звернула на повороті. Випроставши ноги, притискаюся до спинки сидіння. Затамувавши дихання, чекаю, поки відкриється пе-реді мною зникла вулиця...

Ні, я попав не в порожнечу, а в безкрайній житловий масив. Незліченні ряди чотириповерхових будинків на узвишші, що, здавалось, угрузли в дно темної долини, розпливалися навкруги симетричним малюнком вогнів. Я навіть не уявляв собі, що побачу такий краєвид. Цікаво, чому саме? Немає сумніву, що в просторі ця вулиця існувала, а в часі була порожнечею. Як страшно — існувати і водночас не існувати. Четверо коліс котяться по землі, я відчуваю, як погойдується автомашина. Та все одно — вся вулиця зникла. Може, взагалі не треба було минати цей поворот. Ні, я не зможу ніколи сюди повернутися. Біла перспектива ртутних ламп. Потік людей, що спішать додому і, віддаляючись, стають все прозорішими...

Я майже кричу водієві, що запитливо сповільнив рух. Скоріше назад! Якнайшвидше вибратися з цього кварталу! Треба тікати туди, де матиму хоч свободу в просторі. А то я тут заплутаюся і втрачу не тільки час, але й простір — мене замурують у стіну реальності, як того білорукого господаря кав'ярні.

На щастя, решта світу не змінилася. Мабуть, я добре зробив, що вибрав таксі — транспорт, доступний багатьом. Доїхавши до вулиці, по якій курсують автобуси, я вийшов з машини біля першої ж телефонної будки. Тепер у мене залишився тільки один ключ — телефонний номер під картою-схемою на папірці. Звичайно, якщо я схиблю, то станеться те саме, що сталося там, за поворотом на спадистій дорозі. Знімаю трубку і в щілину кидаю десятиієнову монету. Набираю номер — цього разу лінія вільна, чути довгі гудки. Починаю непокоїтись. Я трохи легковажив, сподіваючись, що номер буде зайнято, і тому як слід не приготувався. Може, покласти трубку? Якщо хтось і підійде до телефону, то я не певний, що в теперішньому стані зможу щось доладне сказати. Починаю лічити тріщини на вікні будки. Якщо вийде парне число, то почекаю, якщо непарне — покладу трубку. Та я ще не встиг перерахувати всі тріщини, як монета провалилася — до телефону хтось підійшов.

Жіночий голос. Надзвичайно виразний, ніби з-за стіни. Не довго думаючи, вибовкую першу-ліпшу брехню, що спала на думку.

— Пробачте, але я знайшов гаманець, а в ньому і папірець з телефонним номером, тож вирішив подзвонити...

Жінчина реакція на це була несподівана: вона відразу розсміялась. А потім низьким гортанним голосом невинно спитала:

— О, це ви? Що сталося?

— Я, розумієте, хтось...

— Годі жартувати...

— Я хочу, щоб ви мені допомогли,— благаю я настійно.— Я в телефонній будці коло

підніжжя схилю. Прошу, вийдіть до мене!

— Та що ви, в такий час... Ви що, п'яні?

— Я вас благаю! Мені дуже погано. Я вас прошу, невже відмовите?..

— Ви просто неможлива людина... Ну гаразд, почекайте. Тільки нікуди не йдіть. Я зараз прийду.

Я поклав трубку і присів у будці. Раптом мені впало в очі, що тут хтось наслідив. Чоловік чи жінка — байдуже. Самотній чоловік... В лабіринті міста для нього не знайшлося кращого місця, щоб справити нужду. Я уявив собі, як той чоловік сидить навпочіпки, і мене охопив страх.

Звичайно, той чоловік не обов'язково, як я, загубив свій дім і не має куди повернутися. Може, то був просто волоцюга, в якого ніколи не було власної оселі. Та хоч ким би він був, між нами невелика різниця. Лікар сказав би, що я втратив не квартал за поворотом дороги, а пам'ять. Але хто в це повірить? Адже навіть здорова людина не знає нічого, крім свого звичного місця. Кожен, подібно до мене, живе в своєму замкнутому маленькому світі. Поворот на спадистій дорозі, станція метро і кав'ярня — цей трикутник справді малий. Навіть дуже малий. Та що сталося б, якби трикутник збільшився вдесятеро? Що змінилося б, якби трикутник перетворився на десятикутник?..

Якби знаття, що той десятикутник — не відкрита карта, яка простягається у безмежність... якби рятівник, що озвався на благальний телефонний дзвінок, виявився посланцем із іншої карти і переконав тебе, що твоя карта неповна, з багатьма пропусками... тоді б і та людина заглянула у квартал за поворотом, який існує і водночас не існує. І телефонний шнур перетворюється на зашморг.

Двері телефонної будки щосили зачиняються, але пружина відштовхує їх, і утворюється щілина завширшки зо три сантиметри. Людей на вулиці багато. Але ніхто до мене не озивається. Рятівниця начебто не з'являється. Всміхаючись сам до себе, квапливо проходить якийсь чоловік. Проштовхується крізь юрбу вагітна молодиця, стурбовано поглядаючи на те, як капає вода з мороженої риби в її кошику. На мене звернула увагу лише одна людина — блідий хлопець років сімнадцяти-вісімнадцяти. Він просунув голову в будку і, звичним рухом щось кинувши в неї, зникає в натовпі. Мабуть, карточку з телефоном повії.

У потоці автомашин утворилася малюсінька щілина. Я вмить перебігаю на другий бік вулиці. Тут навпроти будки ростуть платани. Хоч по шорсткій корі дерев видно, що вони вже старі, але їхні стовбури настільки тонкі, що

людина за ними не сховається. За п'ять-шість кроків від станції метро з'яє чорний, як діра від вирваного зуба, отвір. Це вузький завулок між шевською майстернею і тютюновою крамничкою. Я проходжу туди з удавано байдужим виглядом, щоб сховатися. Крізь безперервний потік машин різного розміру я стежу за будкою по той бік вулиці. Нарешті з'являється жінка. Коли людина так зупиняється, її відразу впізнаєш. Вона заглядає в будку, озирається навколо. Це та жінка з кав'ярні, що сидить з розпущеним волоссям на високому табуреті, закривши ногу на ногу... Я спочатку

дивуюсь, але потім переконую себе, що це цілком природно. Вона відступила до червоного пожежного крана, потім знову підійшла до будки, зазирнула всередину. Стривожено оглядаючись, стала поряд з пожежним краном. Один раз її погляд ковзнув по мені, але в цій темряві вона, напевно, нічого не помітила. Зіщулившись, стежу за нею. Жінка стурбовано шукає, навіть у небо зводить очі. Стиснувши зуби, щоб приглушити в собі зойк, я терпляче жду. Навіть якби вона мене віднайшла, ніщо не вирішилося б. Мені тепер потрібен світ, який би я сам вибрав. Світ, вибраний з власної волі. Жінка шукає. Я припиню. Нарешті, мабуть, зневірившись, вона поволі пішла, і в ту ж мить її заслонив потік машин. Я вийшов з темного завулка і попрямував у протилежний бік. Я йду, покладаючись на незрозумілу карту. Можливо, щоб зустрітися з тією жінкою... іду в протилежний бік.

Тепер я перестану шукати дорогу в минуле. Досить дзвонити по телефону, записаному на папірці. В потоці автомашин якась дивна затримка, дивлюся — навіть ваговози намагаються об'їхати тонкий, мов папір, розчавлений труп кота. Мимоволі я подумав, що слід би дати цьому розплющеному котові якесь ім'я, і на моєму обличчі розцвітає щедра усмішка.